„ES – PASAULĒ, PASAULE – MANĪ”

Integrētais mācību līdzeklis sociokultūras kompetences veidošanai pamatskolas vecāko klašu un vispārējās un profesionālās vidējās izglītības humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetu blokā

Saturs

Metodiskie ieteikumi mācību līdzekļa izmantošanai 3
Ievads. Teorētiskais pamatojums 4
Identitāte un stereotipi 9
Priekšstati par Latviju un latviešiem 17
Latvijas tēlojums mūsdienu latviešu literatūrā 22
Identitāte un latviešu 21. gadsimta ekonomiskā emigrācija 25
Kultūru krustpunktā 52
Kultūršoki 55
Subkultūras. Subkultūru valoda 58
Apģērbs. Mode. Ārējais izskats 68
Finanses. Nauda. Iepirkšanās. Ekonomika 70
Mūzika. Dziedāšana 78
Ziemassvētku svinēšanas dažādība Latvijā 82

METODISKIE IETEIKUMI

mācību līdzekļa izmantošanai

Integrētais mācību līdzeklis sociokultūras kompetences veidošanai ir iekļaujams pamatskolas vecāko klašu un vispārējās un profesionālās vidējās izglītības humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetu blokā.

Mācību līdzekli veido teorētisks ieskats sociokultūras jēdziena izpratnē un didaktiskas norādes sociokultūras kompetences integrēšanai citu mācību priekšmeta saturā. Tajā iekļauti 12 temati, kuros ietverti teksti un uzdevumi. Mācību līdzeklī aplūkotas darba formas, kas ir saskaņojamas ar mācību priekšmeta programmas tematiem un integrējamas priekšmeta saturā un mācību stundu plānos. Materiālā piedāvātie resursi integrējami latviešu un angļu valodas apguvē, literatūrā, vēsturē, mūzikā, kulturoloģijā, ekonomikā, amatu mācībā, sociālajās zinībās, kā arī audzinātājstundās un interešu izglītībā. Tematu izklāstā iekļauti interesanti un aktuāli teksti un mūsdienīgi, skolēniem aktuāli sociālās, ekonomiskās un kultūras dzīves problēmu apskati.

Materiālā izmantotie apzīmējumi

	Darbs ar tekstu
	Darbs grupā
	Individuālais darbs
!	Noskaidro jēdziena vai svešvārda nozīmi!

ES – PASAUL Ē, PASAULE – MANĪ

IEVADS. TEORĒTISKAIS PAMATOJUMS

Sociokultūras jēdziens
Sociokultūras kompetences saturs
un tās integrācija sociālo un humanitāro zinātņu priekšmetos

Sociokultūras kompetences jēdziens dažādu ārzemju autoru darbos definēts jau 20. gadsimta 80. gados. Tā ir cilvēka izpratne par citas kultūras vērtībām un īpatnībām. Šī izpratne cilvēkam, kurš nav audzis svešas kultūras vidē, ļaus vieglāk izmantot savas valodas zināšanas, lai pilnībā izprastu runu vai tekstu citas kultūras valodā. Sociokultūras kompetences apguves gaitā cilvēks iepazīstas ar jauniem izteiksmes veidiem, vērtību sistēmām un uzvedības normām. Bet sociokultūras mērķis nav rosināt pieņemt citu (svešu) identitāti un atteikties no savas.

Ļoti bieži sociokultūras kompetence tiek saistīta ar akulturācijas (*acculturation*) procesu – piemērošanos vai pakļaušanos citai kultūrai. Lielākoties akulturācija attiecas uz minoritāšu grupām, kad cilvēki pieņem dominējošās grupas paradumus un valodas modeli. Tomēr akulturācija var būt arī abpusēja, kad šī ietekme un piemērošanās vērojama gan minoritātes, gan dominējošajā grupā. Akulturācijas procesā divu vai vairāku kultūru saskares rezultātā notiek izmaiņas kādai grupai vai grupām raksturīgo tradīciju un paražu, uzvedības, ideju un (vai) vērtību jomā.

Sociokultūras kompetenci veido četri galvenie komponenti:

- sociālā konteksta faktori;
- valodas stila atbilstības faktori;
- kultūras faktori;
- neverbālās komunikācijas īpatnības.

Sociālā konteksta faktori nosaka valodas līdzekļu izvēli atbilstoši auditorijas (klausītāju vai lasītāju) vecumam, dzimumam, sociālajai situācijai (piemēram, svinīgs pasākums vai ikdienišķa saruna), pieņemtajiem uzrunas nosacījumiem, ikdienas vai intelektuālā konteksta un laika jēdzienam.

Valodas stila izvēles nosacījumi ir atkarīgi no valodas un sabiedrības attieksmēm un valodas un indivīda attieksmēm. Jāņem vērā, ka šīs attieksmes pastāv, t.i., darbojas vienlaicīgi un atrodas savstarpējā ietekmē. Turklāt vārdu izvēles nosacījumi ir atkarīgi no vārdu mērķtiecīgas izvēles un vārdu spontānas izvēles. Stila atbilstība paredz stilistikas prasmes: spēju izteikties skaidri un lakoniski, bez liekvārdības. Liekvārdība tiek uzlūkota par raksturīgāko stila kļūdu dažādos stilos. Tai ir vairāki paveidi: tukšvārdība, daudzvārdība, dubultvārdība.

Kultūras faktori ietver vispārējas zināšanas par vēsturi, kultūras notikumiem, reģionālajām īpatnībām valodā un kultūrā, ticējumiem un paražām.

Neverbālajā komunikācijā ietilpst ķermeņa valoda, acu kontakts, personīgās telpas izmantojums, pieskārieni, žesti, sasveicināšanās veidi un klusuma vai pauzu ilgums. Šo zināšanu kopums ir būtisks jebkuras valodas apguvē, līdz ar to sociokultūras kompetence ir neatņemama svešvalodu apguves procesa sastāvdaļa.[1]

Krievu izcelsmes amerikāņu sociologs Pitirims Sorokins (1889–1968) par sociokultūru dēvē cilvēka izveidoto sociumu, ko salīdzina ar jaunu visumu. Sociokultūrai ir šādi komponenti:

- bezgalīgi plašu ideoloģisko nozīmju kopums, kas apvienots valodas, zinātnes, reliģijas, filozofijas, tiesību, ētikas, literatūras, mākslas, skulptūras, arhitektūras, mūzikas, ekonomikas, politikas, sociālo un citu teoriju sistēmā;
- materiālā kultūra, kas priekšmetiski izsaka iepriekš minētās nozīmes;
- visas darbības, ceremonijas, rituāli, rīcība, kur indivīdi un viņu grupas izmanto dažādus nozīmju kopumus.

P. Sorokins norādījis, ka sociokultūrai ir sava mentalitāte, filozofija un pasaules uzskats. Tas veido pasaules ainu, kurā apvienojas priekšstati par to, kas ir pareizs vai nepareizs, izteiksmes un mākslas formas, tikumi, likumi, kodekss, uzvedība, dominējošās sabiedrisko attiecību formas, politiskā un ekonomiskā organizētība un personības tips ar tikai tam vien raksturīgu mentalitāti un uzvedību.

[1] Mācību materiālu pieejamība un daudzveidība sociokultūras kompetences apguvei vidusskolā angļu valodas stundās. [Atbildīgā par izdevumu Rita Kursīte]. Latvijas Angļu valodas skolotāju asociācijas (LAVSA) pētījums. Izglītības satura un eksaminācijas centrs, 2009.

Sociokultūras mērķis

(no pamatizglītības mācību priekšmetu standartu prasībām)

Sociokultūras kompetence valodas apguvē tiek attīstīta vienlaikus ar komunikatīvo kompetenci:

- mācībās;
- saziņā;
- sadarbībā mainīgajā daudzkultūru pasaulē.

Sociokultūras uzdevums ir integrēt ar vērtīborientējošu uzdevumu starpniecību sociokultūras kompetences pilnveidi

- citu mācību priekšmetu apguvē;
- svešvalodas apguvē, salīdzinot to ar dzimto valodu;
- kultūru daudzveidības iepazīšanā;
- atvērtības pret neierasto veicināšanā;
- vērtējošas attieksmes pret sevi, citiem un pasauli veidošanā.

Sociokultūras kompetences saturs:

- kopīgais un atšķirīgais: dzimtās valodas un svešvalodu saziņas un kultūras tradīcijas;
- valodu etiķete;
- valodu kontekstā ietvertā informācija par dažādu tautu kultūru;
- kultūras parādības: dzīves apstākļi, svētki, paražas; cieņa pret citu tautu valodu un kultūras daudzveidību.

(Antiņa, I., Birzgale, E. u. c. *LR IZM Mācību priekšmetu standartu komponents.* Izglītības sistēmas attīstības projekts, 2004.)

Sociokultūras termina izpratne pamatizglītības latviešu valodas standartā

Sociokultūras kompetence pamatizglītības latviešu valodas standartā ir iekļauta, lai piedāvātu skolēniem iespēju labāk iepazīt pasauli, kurā viņi dzīvo, un veidotu viņu izpratni par to, ka ikvienai tautai ir savs pasaules skatījums, savas paražas, tradīcijas, kas atspoguļojas arī valodā, un ka dažādu tautu kultūrās ir kopīgas un atšķirīgas iezīmes, ka jāizkopj, iecietīga attieksme pret citādību, vēlme un māka to respektēt.

Sociokultūras kompetences funkcijas

- Sociokultūras kompetence veicina to, ka skolēns uztver valodu kā nacionālās un pasaules kultūras, pasaules ainas un tautas garīgā mantojuma izziņas līdzekli. Standartā atspoguļoti koncepti, kas sekmē dziļāku savas kultūras pazīšanu, jo pietāte pret savu kultūru var palīdzēt indivīdam iepazīt citas kultūras, adaptēties daudznacionālā daudzkultūru vidē.

- Skolēnam veidojas izpratne, ka viņš var vienādi vai atšķirīgi vērtēt vienu un to pašu parādību. Tas ir veids, kā attīstīt starpkultūru komunikāciju, t. i., radīt pamatu tam, lai divu dažādu kultūru cilvēki varētu saprasties komunikācijas laikā.

Attīstot skolēnu sociokultūras kompetenci, nepieciešams

- veidot skolēnu priekšstatu par uzvedības modeļiem (verbāliem un neverbāliem), kas nostiprinājušies attiecīgajā kultūrā un ir tai raksturīgi; turklāt svarīgi veidot skolēnu izpratni par neverbālajiem saziņas līdzekļiem kā nozīmīgiem saziņas komponentiem;

- attīstīt prasmi izmantot uzvedības modeļus saziņas situācijās, rēķinoties ar iespēju, ka citās kultūrās šie modeļi var atšķirties, un izkopt vēlmi tos respektēt;

- radīt iespēju apgūt kultūrvēsturisko kontekstu, kurā attīstījusies latviešu valoda, t. i., veidot nepieciešamās fona zināšanas.

Materiālā izmantoto ar sociokultūras konceptu saistīto jēdzienu skaidrojums

- **Pasaules modelis** – mūsdienu zinātnes jēdziens, kas raksturo kādas noteiktas kultūras saīsinātu un vienkāršotu priekšstatu par pasauli kopumā. Pasaules modeli veido priekšstati par telpas un laika sakārtotību (lineārais, cikliskais laiks), dažādas cēloņu un seku sakarības u. c. Šos priekšstatus ietekmē un nosaka pastāvošā dažādu (garīgo, estētisko, ētisko u. c.) vērtību hierarhija. Parasti pasaules modelis nav formulēts tiešā veidā, tomēr tas ir mitoloģijas, valodas, mūzikas, ornamentikas u. c. kultūras parādību pamatā.

- **Socializācija** – sabiedriskās uzvedības likumu un normu apjēgšanas, sabiedrisko lomu apgūšanas process, kā arī pati iesaistīšanās sociālo attiecību/sakaru sistēmā.

- **Kulturāls** (pēc filozofa Kena Millera) – attiecas uz visām iekšējām nozīmēm un vērtībām, un identitātēm, ko mēs dalām ar cilvēkiem, kas līdzīgi mums jebkura mēroga kopienās.

- **Sociāls** – attiecas uz visu ārējo, materiālo, institucionālo – formām kopienu organizācijā, sākot no tehniski materiālās bāzes līdz arhitektūras stiliem un rakstītajiem kodiem.

IDENTITĀTE UN STEREOTIPI

IDENTITĀŠU LABIRINTOS

Cilvēks nedzīvo viens pats uz neapdzīvotas salas. Viņš dzīvo kopā ar citiem cilvēkiem un kopā ar viņiem veido sabiedrību. Būt kopā ar sev līdzīgiem ir viena no cilvēka pamatvajadzībām. Identitāte ir cieši saistīta ar šo vajadzību. Cilvēks bez identitātes ir kā cilvēks bez jumta virs galvas. Taču caurs jumts arī neder dzīvošanai... Identitātei ir jābūt tādai, lai tā nodrošinātu komforta izjūtu gan pašam cilvēkam, gan sabiedrībai.

Identificēšanās process mēdz noritēt dažādi. Man kā etniskam krievam, kurš ir izvēlējies identificēties ar latviešiem, ir savs sakāmais šajā jautājumā.

Identitāšu labirintos

Identitāte ir sarežģīta daudzdimensiju parādība, it īpaši, ja identificēšanās notiek multikulturālā sabiedrībā. Dažādu valstu, tai skaitā Krievijas, etnopsihologi apgalvo, ka cilvēku etnisko identitāti iespaido divi paralēli apstākļi, proti, cik stingri cilvēks identificējas ar savu etnisko grupu un kā viņš identificējas ar citu etnisko grupu (vai ar vairākām grupām). Turklāt abas identitātes nav atkarīgas viena no otras: pieaugot vienai, otra nesamazinās. Līdzīgi kā, iemācoties otru valodu, cilvēks neaizmirst pirmo. Abas identitātes sastāvdaļas ir neierobežotas savos apjomos, un katrai no tām var būt gan zems, gan augsts līmenis. Šajā divdimensiju modelī var izšķirt četrus identitātes veidus.

1. Monoetniskā identitāte ar savu etnisko grupu

Šādai identitātei piemīt augsts identificēšanās līmenis ar savas etniskās izcelsmes grupu, bet zems – ar citām grupām. Tā ir visizplatītākā identitāte cilvēkiem, kuri dzīvo savā etniskajā dzimtenē. Tā ir dabiska gan latviešiem Latvijā, gan krieviem Krievijā, jo rada cilvēkiem komforta izjūtu: sava valsts, sava tauta, sava valoda, sava kultūra. Tomēr šāda identitāte nebūt ne vienmēr rada komforta izjūtu cilvēkiem, kuri dzīvo svešā valstī. Ir liela varbūtība, ka cilvēks ar šādu identitāti nespēs identificēties ne ar šo valsti, ne ar tās tautu, nepieņems tās valodu un kultūru. Protams, viņš var iemācīties valodu, bet tik un tā jutīsies kā svešinieks.

2. Monoetniskā identitāte ar citu etnisko grupu

Dabiska ir vēlme justies kā mājās. Etniskās minoritātes pārstāvim to var nodrošināt identificēšanās ar citu etnisko grupu, proti, ar pamattautu. Amerikā ir pat melnādainie, saukti *oreo*, kas identificējušies ar baltajiem. Viņi uzskata sevi par melnajiem no ārpuses, bet par baltajiem savā sirdī, un viņu dzīvesveids un pasaules uzskati ir tādi paši kā baltajiem amerikāņiem. Vēl vieglāk ir identificēties ar citu etnisko grupu, ja nav nekādu ārējo atšķirību starp grupām. Maskavā dzimušam un dzīvojošam baltkrievam, kurš audzināts krieviskā vidē un runā krievu valodā, viegli identificēties ar krieviem un uzskatīt sevi par krievu. Ārī latviešiem un krieviem nav būtisku ārējo atšķirību.

Šāds identitātes veids ir labvēlīgs gan indivīdam, gan sabiedrībai. Cilvēks pieņem latviešu tradīcijas, vērtības, valodu, kļūst par pamattautas sastāvdaļu un darbojas tās attīstības labā. Tiesa gan, tiek zaudēta daudzveidība. Pilnīgi iespējams, ka jau otrajā paaudzē notiks asimilēšanās ar pamattautu. Tomēr – pievēršu uzmanību – tā ir asimilēšanās, nevis asimilēšana. Tas ir dabisks process.

3. Bietniskā jeb divkāršā identitāte

Bietniskā identitāte nozīmē, ka indivīdam ir augsts identificēšanās līmenis gan ar savu etnisko, gan ar citu grupu. Šāds identitātes veids ir izplatīts gan jauktajās ģimenēs, gan arī mazākumtautību bērniem, kuri mācās latviešu vai bilingvālajās skolās. Atšķirībā no iepriekšējā identitātes veida, kad indivīds pāriet no vienas etniskās grupas citā, šajā gadījumā cilvēks papildina sevi ar otro identitāti. Līdzīgi kā cilvēks var sevi vienlaikus uzskatīt gan par rīdzinieku, jo pašlaik dzīvo Rīgā, gan par liepājnieku, jo ir dzimis Liepājā, tāpat veidojas arī bietniskā identitāte. Cilvēks uzskata sevi gan par latvieti, jo dzīvo Latvijā, gan par krievu, jo viņa vecāki ir krievi.

Indivīds iegūst bikulturālo kompetenci – viņš vienādi labi jūtas un orientējas gan vienas, gan otras etniskās grupas vidē un kultūrā, viņam piemīt abu etnisko grupu īpatnības. Viņš vienlīdz labi pārvalda abas valodas. Universāls cilvēks un ir kā saikne starp divām tautām, starp savu jauno un savu etnisko dzimteni. Tieši bietnisko identitāti etnopsihologi uzskata par vislabvēlīgāko mazākumtautības pārstāvjiem, jo tā ļauj harmoniski apvienot sevī abu kultūru vērtības. Turklāt tas sekmē indivīda attīstību. Praksē ir pierādīts, ka bērniem ar bietnisko orientāciju ir lielākas adaptēšanās un arī radošās spējas. ASV pieredze rāda, ka veiksmīgi integrējušies imigranti bieži vien gūst daudz lielākus panākumus nekā pārējie amerikāņi. Protams, šāda identitāte veicina arī politiskās nācijas veidošanos.

Kā teicis kāds gudrs cilvēks:

„Saviem bērniem mēs varam atstāt divas nenovērtējamas lietas: viena ir saknes un otra ir spārni."

4. Marginālā identitāte

Sliktākais identitātes veids ir tad, kad cilvēkam ir zems identificēšanās līmenis gan ar savu etnisko grupu, gan ar citu. Cilvēks var izjust vēl lielāku diskomfortu nekā monoetniskās identitātes (ar savu etnisko grupu) gadījumā. Viņam ir grūti veidot attiecības gan ar savas, gan citas etniskās grupas pārstāvjiem. Ja monoetniskās identitātes gadījumā cilvēks var vismaz repatriēties uz etnisko dzimteni, tad marginālās identitātes gadījumā viņu nekur neviens negaida, viņš visur ir svešinieks. Viens no izplatītākajiem marginālās identitātes cēloņiem ir kaut kādu iemeslu dēļ neīstenojusies vēlme identifēcēties ar pamattautu, kļūt par tās daļu. Piemēram, melnādainam cilvēkam ir grūti integrēties balto vidū, ja viņu atstumj ādas krāsas dēļ. Ja ārējās atšķirības nav būtiskas, par šķērsli var kļūt valodas neprasme (vai nepietiekamas tās zināšanas) vai nespēja pielāgoties pamattautas kultūrai un dzīves stilam. Cilvēkam ar šādu identitāti ir nepieciešama palīdzība, lai viņš varētu īstenot savas pamatvajadzības pēc tuvām un draudzīgām attiecībām ar pamattautas pārstāvjiem un iegūtu vai nu monoetnisko identitāti ar pamattautu, vai bietnisko.

Būtībā, dzīvojot svešā valstī, monoetniskā identitāte ar savu etnisko grupu tikpat kā nevar ilgstoši pastāvēt. Cilvēkam ir dabiska tieksme vai nu atgriezties savā etniskajā dzimtenē, vai integrēties pamattautā, iegūstot jaunu monoetnisko vai bietnisko identitāti. Tas taču ir tik dabiski: identificēties ar tautu, kuras vidū dzīvo, vai arī atgriezties pie tautas, ar kuru sevi identificē. Tikai tad, ja viņš nespēj īstenot šo savu attieksmi, viņš iegūst marginālo identitāti, kas var izpausties kā agresīva monoetniskā hiperidentitāte. Dažos gadījumos šāda no mazvērtības kompleksa izaugusi hiperidentitāte var kļūt par pamatu arī nacisma attīstībai.

(Rozentāls, Aldis. *Krievu identitātes problēma Latvijā. Diena,* Nr. 148, 2003. gada 28. jūnijs)

No teksta izrakstiet, jūsuprāt, 10 svarīgākos atslēgas vārdus, meklējiet to skaidrojumu „Svešvārdu vārdnīcā"! Vienu vārdu paskaidrojiet ar kādu epizodi no savas saskarsmes ar citu etnisko grupu vai nacionalitāšu pārstāvjiem!

KĀ TAS NOTIEK DZĪVĒ?

Varu pastāstīt, kā etniskā identitāte veidojusies man pašam. Pēc etniskās izcelsmes esmu krievs, abi mani vecāki ir krievi, esmu dzimis Krievijā un esmu mācījies krievu skolā Daugavpilī. Vārdu sakot, esmu viskrieviskākais Latvijas krievs, kāds Latvijā vien var būt.

Līdz pat 9. klases beigām latviešu valodu nepratu nemaz. Tomēr man laimējās, ka esmu audzis vidē, kur man neviens nekad nav uzspiedis nekādu etnisko identitāti. Tautībai jeb etniskai izcelsmei manā dzīvē nekad nebija lielākas nozīmes par, piemēram, dzimšanas vietu (būt krievam nav nekas īpašs, savukārt piedzimt lidmašīnā ir kaut kas eksotisks). Tāpēc savu identitāti es varēju izvēlēties pats. Kad bija pienācis laiks ar kaut ko sevi identificēt, es pavisam dabiski identificējos ar to valsti, kurā dzīvoju, proti, ar Latviju. Ja dzīvoju Latvijā, tad esmu latvietis, un *basta*! Citādi nemaz nevar būt. Esmu mainījis pat savu uzvārdu.

Reiz avīzē izlasīju kāda krievu puiša vēstules fragmentu, kurā viņš rakstīja, ka arī viņš sevi uzskata par latvieti. Biju ļoti priecīgs, ka ir man līdzīgi domājoši cilvēki. Tomēr, izsniedzot pasi, man toreiz atteica ierakstīt pasē tautību – latvietis. Pasu daļas priekšniece pajokoja: „Tu taču nevari pareizi pateikt pat – es gribu būt latvietis. Tu pateici *I want to be latvietis*." Mjā, kauna pilna cepure...

Jāsaka, ka latviešu valodu es gribēju iemācīties jau sen, bet nesanāca. Bija nokavēts laiks, vecāko klašu mācību grāmatās neko nevarēja saprast, bet citas mācību literatūras man nebija. Tomēr vasarā es grāmatnīcā beidzot ieraudzīju to, ko sen biju meklējis, – latviešu valodas pašmācības grāmatu. Bija vasaras brīvdienas. Trīs nedēļas es negāju ārā no istabas. Visām lietām mājās biju pielīmējis lapiņas ar to nosaukumiem latviešu valodā, pats stundām atkārtoju gramatikas vingrinājumus.

Pēc trim nedēļām grāmata bija pabeigta un es jau varēju lasīt latviešu presi un skatīties televīziju latviešu valodā. Pasaule bija apgriezusies kājām gaisā: man bija izauguši spārni vai vismaz ausis nu noteikti – varēju saprast gandrīz visu. Līdz šim nesaprotamās skaņas atdzīvojās visās krāsās un pārvērtās skaistā un krāsainā pasaulē. Zāle bija kļuvusi zaļāka, debesis zilākas un saule spilgtāka. Jutos tā, it kā pirms tam es būtu ieslēgts kādā kastē un tagad beidzot ticis brīvībā.

Vienīgais – nebija ar ko runāt. Kaut arī Daugavpilī dzīvo piecpadsmit tūkstoši latviešu, man toreiz nebija neviena latviešu drauga. Kad vēlāk nokļuvu latviešu vidē, es jau trešajā dienā pamanīju, ka biju sācis domāt latviski. Tas bija vēl lielāks pārsteigums. Nekas prātā nav jātulko, visas domas pašas no sevis uzreiz veidojas latviski. Iekšējā balss, kura ik brīdi ietērpj vārdos katru domu, bija kļuvusi latviska. Par nesasniedzamo uzskatītais bija kļuvis reāls un neatgriezenisks: manas smadzenes darbojas latviski. Varu tās pārslēgt uz vienu valodu, varu – uz otru. Pavisam dabiski, bez jebkādas piepūles.

Runājot par savu identitāti, protams, vispirms es sevi uzskatu par latvieti, tas ir bez variantiem. Mēdzu par sevi pajokot: neviens nevar man liegt būt par lielāku latvieti nekā citi latvieši. Taču, izaugot krieviskajā vidē, gribu es to vai ne, man piemīt arī krieviskās īpašības.

Piemēram, uzstājība, latviski es runāju pat ar krieviem. Četri krievi, kas savā starpā runā latviski, manā kompānijā nav retums (tiesa gan viņi parasti nenojauš, ka es arī esmu krievs). Savukārt simpātijas pret itāļu valodu un mūziku padara mani mazliet par itāli. Jautājumus itāļu valodā mani kolēģi jau sāk saprast bez tulkojuma. Jautrākais, ka man mazdrusciņ piemīt pat komiešu identitāte, jo esmu taču dzimis Komi republikā. Tāpēc komiešu liktenis man arī nav vienaldzīgs – es būtu priecīgs, ja Komi kļūtu par neatkarīgu valsti.

Mani kolēģi gan joko, ka mana tautība īstenībā ir ... pelmenis. Nē, es neesmu resns, vienkārši vārds „pelmeņi" ir cēlies tieši no komiešu valodas, no vārda „*peļņaŋ*". Pelmeņi ir no Komi, es esmu no Komi, acīmredzot kolēģi ir saskatījuši kādu līdzību, mani tas uzjautrina.

(Rozentāls, Aldis. *Krievu identitātes problēma Latvijā, Diena Nr. 148, , 2003. gada 28. jūnijs.*)

Meklējiet jēdziena 'identitāte' skaidrojumus! Pētiet tā daudzveidīgos variantus! Uzrakstiet iezīmes, kas raksturo jūsu identitāti!

Filipīnieša vaibsti un latgalieša dvēsele

Jānis Onužāns mācās latviešu valodu un prot izcept speķa pīrāgus

Dženis – pie viņa bērnībā vērsās skolasbiedri, pirms iepazīšanās nereti domādami, ka šis puisis ir meitene – Dženisa. Ārzemju latvieši minētā iemesla dēļ parasti izvairās bērnu reģistrēt ar vārdu Jānis, bet viņa tēvs Antons Onužāns no Adelaides nenobijās. Arī Jāņa Onužāna jaunākajam brālim ir latvisks vārds – Juris, ko austrālieši izrunātu Džuris. Jānis atzīstas, ka vienu brīdi nav bijis laimīgs par savu vārdu. Skolotāji dokumentos sākuši rakstīt Yanis, viņš pats svešiniekiem stādījies priekšā kā Džons. Tagad šis periods ir beidzies. Kopš 2004. gada vizītes Latvijā Jānis spēj novērtēt savu vārdu, bet vēl vairāk – saknes Latgalē. Asinsbalss saukts, viņš pagājušajā vasarā ieradās Rīgā un pagaidām negrib braukt prom.

No Viļāniem līdz Adelaidei

„Kā iet?" kafejnīcā līdzās Doma laukumam skaidrā latviešu valodā man jautā puisis ar mandeļu acīm. Nojaušu – ārējais izskats un apskaužamās manieres ir mantojums no Jāņa mātes, cēlušās no Tadu dzimtas Keitandjuanesas salā Filipīnās.

Jāņa vecāku tikšanās stāsts ir bezgala romantisks. Dienēdams padomju flotē, jūrskolas absolvents, viļānietis Antons Onužāns ienīda režīmu, kas bija aizdzinis uz Sibīriju viņa tēvu. 1968. gada novembrī, latvieša kuģim atrodoties pie Norvēģijas krastiem, radās iespēja bēgt.

Nelielā laivā, ar koferīti, kas šādam nolūkam bija sakravāts jau iepriekš, Onužāns veiksmīgi izcēlās cietzemē. Viņam veicās. Lauzītā vācu valodā izstāstījis, ka bēg no briesmām, Antons netika izdots padomju varas iestādēm un pēc dažādām filtrācijas procedūrām dabūja vietu uz norvēģu tirdzniecības kuģa.

Vēlāk, aizkūlies līdz Filipīnām, latvietis samīlējās vietējā daiļavā, kāda Manilas bāra apkalpotājā. Abu dēli piedzima jau Austrālijā, ko pāris bija izvēlējies par kopdzīvei tīkamāko valsti. Antonam Onužānam iztiku svešajā zemē nodrošināja galdnieka amats. Vecākais dēls Jānis atceras, ka tēvs devies garos braucienos uz Austrālijas ziemeļiem, aborigēnu apdzīvoto ziemeļu teritoriju, kur bija nepieciešams kvalificēts darbaspēks.

Citas bērnības atmiņas: tēvs nesaprotamā valodā runā pa telefonu ar draugiem Adelaides Latviešu biedrībā. Uz turieni viņš parasti devās viens, puikām atvezdams dāvanas, piemēram, groziņu ar sīpolu mizās krāsotām Lieldienu olām.

Reiz, atbraucis izņemt mazo Jāni no skolas, viņš šajā valodā sāka runāt ar skolotāju, kura bija pamanījusi puikas eksotiskā vārda un uzvārda latvisko cilmi. Viena no pedagoģēm, kuras vārds Onužānam jaunākajam gan pagaisis no atmiņas, arī ir bijusi latviete.

Latvijas karogs pie sienas.

„Viņš teica, ka nekad dzīvē nav bijis tik laimīgs," Jānis Onužāns angļu valodā stāsta par tēva pirmo vizīti Latvijā deviņdesmito gadu vidū. Dzimtenē bija palikuši viņa brāļi Jānis un Leonards, māsa Žanna un vecāki. Tēvu Antons Onužāns vairs nesatika. Latgales zemnieks bija pārdzīvojis Sibīriju, taču miris nelaimes gadījumā, nokrītot no šķūņaugšas tepat Latvijā. Māte Helēna, latgaliete ar poļu asinīm, gan vēl bija dzīva. 2004. gadā, kad Antons uz Latviju atveda visu savu ģimeni, vairs nebija arī vecmāmiņas.

Vecāko Antona dēlu Jāni Onužānu Latvija pievilka kā magnēts. Viņš joprojām atceras, kā tēvs pēc pirmā brauciena no ceļasomas līdzās mātes saglabātajai padomju armijas uniformai izcēla arī Latvijas karogu un kaudzi fotogrāfiju, no kurām raudzījās nepazīstamu radinieku sejas. Tēvs piekrita, ka Jānis piestiprina karogu pie sienas savā

istabā.

„Bet te taču ir Vecrīga ar vēsturiskām ēkām, te ir Daugava, tādas dabas ainavas, kādas es neesmu redzējis nekur pasaulē…" Jānis kļūst emocionāls, kad jautāju, vai silto zemju iemītniekam nav bijis grūti pārlaist tumšo un drēgno Latvijas novembri un decembri. Adelaides ziema, pēc Jāņa domām, ir daudz pelēkāka, ilgāka un vējaināka. Austrālijā gan gaida nepabeigtas fizikas studijas un tikko piedzimušais brāļadēls Antons Džeimss Onužāns. Bet Jānis Pagaidām ir ar mieru pārtikt no gadījuma darbiem un dzīvot studentu kopmītnēs Maskavas forštatē.

Ar Ogres brālēnu Arni viņš apceļojis pusi Latvijas, apskatījis arī izpostīto Onužānu dzimtas māju Viļānos, kurai līdzās mīt radinieks – mākslinieks Valdis Onužāns. Sešos Latvijā pavadītajos mēnešos 23 gadus vecais Jānis ir redzējis daudz vairāk nabadzības nekā visā savā līdzšinējā dzīvē, taču šie iespaidi nedominē. Latvijas sabiedrība viņam liekas draudzīgāka un atvērtāka nekā austrālieši, kuru dzīves vadmotīvs daudzos gadījumos esot nauda un bizness.

Dzīvojot Adelaidē, Jānim pietrūktu arī tikšanos ar tautiešiem. Iepriekšējās var saskaitīt uz vienas rokas pirkstiem. Studiju gados piestrādājot par taksometra šoferi, uz Latviešu biedrības namu vesta kāda vecāka kundze. Adelaides galvenajā gājēju ielā sastapts Latvijas tūrists. Jānis atklājis, ka veikaliņā *Riga Floor Covering*, austrumos no pilsētas, pārdod ne tikai kokmateriālus, bet arī *Zelta alus* skārdenes. Pēc pirmā Latvijas brauciena, tērpušos radu dāvinātā suvenīrapģērbā, viņu kādā Adelaides bistro uzrunājis puisis, kurš arī dzimis līdzīgās jauktās laulībās. „Kur tu dabūji tādu T kreklu?" viņš jautājis. „Es esmu latvietis," paskaidrojis Onužāns.

(Puķe, Ieva. *Filipīnieša vaibsti un latgalieša dvēsele. Diena,* 2007. gada 2. februāris)

Uzrakstiet iezīmes, kas raksturo Jāņa piederību Latvijai un Adelaidei!

Piederība Latvijai	***Piederība Adelaidei***

Uzrakstiet trīs visspilgtākās asociācijas, kas jums saistās ar vārdu „čigāns"!

_____

_____

_____

JĀIZRAUJ NO STEREOTIPIEM

Kā izdzird vārdu „čigāns", tā lielā daļā sabiedrības automātiski raisās virkne negatīvu asociāciju. Latvijas senākās mazākumtautības pētniece Daiga Zaķe apstiprina – ne tikai vissenākā, bet arī visdkrimēnētākā. Kāpēc? „Aizspriedumi, kas veidojušies no paaudzes paaudzē. Piemēram, ģimenē saka – atnāks čigāniete un aiznesīs bērnus. Vai tad nāks?" Tiesa, problēmas ir: lielai daļai čigānu dzīve pēc senajām tradīcijām, kurās izglītība spēlēja mazu lomu, vairs nav iespējama, bet bez izglītības drīz vien klāt nabadzība un nolaišanās līdz sociālam pagrimumam.

Pēc statistikas datiem, Latvijā dzīvo 8500 čigānu, pēc pētnieku aplēsēm – starp 13 000 līdz 15 000. Tikai 26% čigānu ir augstākā izglītība, tikai 8% – vidējā izglītība. Pēdējā tautas skaitīšanā 25,2% savu izglītības līmeni nav norādījuši vispār.

Zīlēšana, zirgi, muzicēšana, kas gadsimtiem bijušas čigānu galvenās nodarbes, mūsdienās savu lomu zaudējušas. „Arī ar andeli vairs iztikt nevar. Vēl tika pelnīts ar iešanu mežā pēc ogām un sēnēm, bet arī to izkonkurē lielveikali," saka Daiga. Izglītības trūkums ir arī visu problēmu sākums: noved pie zema sociālā stāvokļa, izolētības sabiedrībā un padziļina paaudzēm veidotos stereotipus un aizspriedumus pret čigāniem. Daiga stāsta, ka dažās Latvijas pilsētās nemanot jau pārņemta citu valstu pieredze, čigānus izmitinot tā sauktajos geto ciematos. „Piemēram, Jēkabpilī. Komunālo parādu un zemo sociālo apstākļu dēļ čigānu ģimenes tiek pārceltas dzīvot uz nomaļu pilsētas rajonu."

Valsts programmas „Čigāni (romi) Latvijā" mērķis nav čigānus pārveidot, bet piespiest dzīvot citādi. Tieši otrādi – saglabāt čigānu kultūras īpatnības". Tomēr savs solis atstumtības un diskriminācijas risinājumā jāsper arī pašai tautai. „Ko viņi dara no rīta? Viņi visi guļ. Kāpēc lai viņš pats no sevis izdomātu, ka pulksten septiņos jāceļas un jāved bērns uz skolu?!" Pedagogiem, sociālajiem darbiniekiem jāpalīdz ar motivēšanu, bet čigānam tam pretim jādod sava labā griba. Citādi pašreiz liela daļa bērnu mācās skolās garīgi atpalikušajiem, vēlāk ir bez darba.

„Uz tikšanos Jelgavā no čigānu vecākiem bija atnākuši divi," stāsta Daiga. Pārsvarā auditorijā bija pedagogi, sociālie darbinieki, skolu direktori. Visvairāk gribētos, lai atnāk čigānu bērnu klasesbiedru vecāki. Jo ne bērni, bet vecāki rada aizspriedumus. „Tikko redz, ka vecāku sapulcē mamma, čigānieti ieraudzījusi, somiņu piespiež sev ciešāk pie sāniem, tā sākas," stāsta diskusiju vadītāja.

Multikulturālai situācijai klasē Latvijas pedagogi lielākoties nav gatavi. „Viens direktors man teica – ko jūs te esat izdomājuši, visi bērni takš ir vienādi! Ja jau tā, tad visi čigāni būtu skolā. Pieeja tomēr jāveido atšķirīgi," uzskata Daiga.

(Grīnuma, Ilze. *Jāizrauj no stereotipiem. Diena* (Piektdiena), 2007. gada 19. oktobris)

Uzrakstiet vēl trīs asociācijas, kas jums saistās ar vārdu „čigāns”pēc teksta izlasīšanas!

_____

_____

_____

Meklējiet jēdziena „stereotips” skaidrojumu! Uzrakstiet kādu stereotipu, kas jūs kaitina vai satrauc!

Raksturojiet čigāna tēlu kādā latviešu rakstnieka darbā? Kurus nacionālos tipāžus vēl izmantojuši latviešu rakstnieki? Par vienu sagatavojiet izvērstu raksturojumu!

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

PRIEKŠSTATI PAR LATVIJU UN LATVIEŠIEM

Veidojiet domu karti par kanoniskām latviešu kultūras vērtībām, kas atklāj mūsu valsts tēlu pasaulē! Izmantojiet interneta vietni: www.kultura.lv!

„Cik dīvaini priekšstati mēdz būt par citādo," Marijns Vissers secinājis improvizācijas teātrī

SMEJAS, TĀTAD IR CILVĒKS

Amsterdamas improvizācijas teātra *Improphondo* līderis Marijns Vissers ilgus gadus strādāja par psihiatrijas brāli un slimnīcā ar pacientiem, kuri pārcietuši dažādas psihiskas traumas, piemēram, karā vai ciešot no vardarbības. „Ārkārtīgi smagie stāsti bieži likās pat neticami un, tos uzklausot diendienā, mana dzīve likās arvien smagāka." Drīz vien viņš atklājis, ka arī pacientiem ir vajadzīgs humors: jo lielāks stress, jo vairāk nepieciešami smiekli.

To, cik dīvaini un aplami priekšstati mums mēdz būt par citām tautām, kultūrām, tradīcijām, Marijns novērojis, vadot improvizācijas teātra meistardarbnīcas ne vien Eiropā, bet arī Dienvidāfrikā, Kazahstānā un Armēnijā. „Dienvidāfrikā redzēju, cik daudz naida ir dažādu etnisko grupu starpā. Par laimi, es, kā jau ārzemnieks, kas neko nezina, drīkstēju uzdot stulbus jautājumus. Drīz vien sākām jokot un atmosfēra kļuva arvien brīvāka." Dienvidāfrikā iemantots arī teātra nosaukums *Improhondo*, savienojot vārdus „improvizācija" un … „degunradža rags".

Pievēršoties etniskās spriedzes jautājumiem, Marijns Vissers stāsta: „Mūs interesē problēmas, kuras pastāv etniski raibā sabiedrībā. Bieži vien tām par iemeslu ir aplami, aizspriedumaini viedokļi, kas cilvēkiem izveidojušies citam par citu. Ar savām improvizāciju spēlēm cenšamies mazināt sociālo spriedzi un rosināt labsirdīgi pasmieties pašiem par sevi. M. Vissers savā improvizācijas teātrī neizjūt tēmu trūkumu, jo Nīderlandē sadzīvo vismaz 74 dažādu etnisko grupu pārstāvji. „Agrāk visi izturējās tā, it kā to nebūtu. Taču problēmas ir. It sevišķi jaunatnes vidū. Mums no sirds patīk strādāt virzienā, kas tās mazina." Piemēram, uzspēlējot teātra ainiņas par to, kā svētdienas rītā brokasto holandietis, turks, marokānis, surinamietis (Nīderlandes kādreizējā kolonija Dienvidamerikā) vai Antiļu salu pārstāvis. Vislabāk esot ļaut, lai paši šo zemju pārstāvji atdarina cits citu. „Man būtu daudz vieglāk atdarināt zviedru vai ķīnieti, nevis sevi. Esmu pārliecināts, ka tipisks holandietis jums izdotos daudz labāk. Improvizācijas teātra sacensībā Rīgā ikviens lai mēģina iejusties holandieša ādā!"

Reiz, kad kādā nodarbībā domāts attēlot tipisku krievu, izrādījies, ka viens no dalībniekiem pats ir krievs. „Grasījos mainīt tēmu, taču viņš teica, lai darām. Tad tēlojām. Piedzērušus, trokšņainus „krievus", bet viņš, no visas sirds smiedamies, teica, kas ir bijis precīzi, bet kas – „galīgi garām". Interesanti, kāds viņa skatījumā ir tipisks latvietis, – jautāju viesim, kurš še ciemojas jau trešo reizi. „Ļoti domīgs un neizrāda savas emocijas. Klusē par patiesajām jūtām un, šķiet, ir diezgan kautrīgs. Pirms darīt, piesardzīgi nogaida, kā rīkosies citi." Bet visvairāk pārsteidzis, ka pat saulainās vasaras dienā viņš neredzējis, ka ļaudis Rīgas ielās smaidītu vai smietos. „Visi steidzās un likās tik nopietni! Kāpēc?"

(Lūsiņa, Inese. *Smejas, tātad ir cilvēks. Diena.* Nr. 239, 2007. gada 12. oktobris)

 Uzrakstiet savu viedokli par to, kāpēc Latvijas pilsētu ielās tik maz smaidīgu cilvēku!

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

 Kuri ir vistipiskākie jūsu nācijas nacionālie svētki, ēdieni, dzērieni un apģērbi?

Mana valsts				
Mana nacionalitāte				
Raksturīgākie manas nācijas	***svētki***	***ēdieni***	***dzērieni***	***apģērbi***

DZINTARS

Apbrīnojama attieksme pret dzintaru, tā vērtības apzināšanās ir tām tautām, kurām ir bijusi augsti attīsta kultūra. Mūsu ēras pirmajos gadsimtos dzintaru vāca un apstrādāja lielos daudzumos. Sāka izgatavot greznākas kaklarotas, ko veidoja no dažāda veida kreļļu virtenēm un piekariņiem. Par to liecina kapenēs Rucavā un Kapsēdē atrastās rotaslietas ar izcelsmi no 2. līdz 4. gadsimtam. Kad ap 5. gadsimtu sākās lielā tautu staigāšana, tirdzniecības ceļi aizveda arī uz dienvidaustrumiem: Baltijas dzintars atrasts Dienvidkrievijas un Kaukāza kapenēs. Kā attīstījās saules akmens ieguve un apstrāde laikposmā no bronzas laikmeta, kad tirdzniecība ar dzintaru apsīka, var vien iztēloties, jo rakstiskas ziņas par mūsu piekrasti atsākās, krustnešiem iebrūkot Baltijā, pakļaujot tur dzīvojošās ciltis un apliekot ar dzintara klaušām tās, kas mitušas pie jūras. Klaušas, kā vēsta hronikas un senākie vācu izziņas avoti, bijušas tik bargas, ka par dzimtcilvēkiem pazemotās ciltis vairs nedrīkstējušas ne dzintara graudiņu paņemt sev. Par to draudējuši visbargākie sodi – pakarot vai stiepjot uz moku rata. Dzintara vērtība Eiropā bija atkal cēlusies, tā apstrāde kļuva aizvien izsmalcinātāka. Apstrādes darbnīcas ierīkoja tālu no ieguves vietām. Vissenākā rakstos minētā 1302. gadā sākusi darboties Brigē, kur darinātas rožukroņa „pērles". 1310. gadā darbnīcu iekārtoja Lībekā, vēlāk arī Dancigā un Karalaučos, tagadējā Kaļiņingradā.

Rotaslietu vēsture aizsākusies dzelzs laikmetā, turpinājusies cauri ērām un gadsimtiem līdz mūsdienām, kad pasaulē jau tik daudz rakstisku apliecinājumu un eksponātu muzejos un krātuvēs. Par saules akmeni kā rotaslietas elementu izteikts daudz dažādu spriedumu un vērtējumu. Varbūt pat tik daudz, cik dzintars dažāds savā faktūrā: caurspīdīgs, dūmakains, mākoņains, pieblīvēts iekusumiem; visās varavīksnes krāsās; trausls, biezu dēdējumu kārtu klāts (zemes dzintars) un jau jūras viļņu veidots un gludināts, – tas rotkaļu darbā pats noderīgākais.

Ik Lejaskurzemes piekrastes vietā – Pāvilostā, Ziemupē, Liepājā, Jūrmalciemā, Papē un Nidā – dzintars citādi tiek izmests krastā, lasīts un vākts. Lielākoties tie ir zvejnieki, ciematu iedzīvotāji, kas atrasto saules akmeni krāj, pārdod dzintara apstrādātājiem un tūristiem. Liepājā pēc dzintaru atskalojošām vētrām liedags ir ļaužu pilns. Tur gružus un sanesas šķārda bērni, ik sprikstītu paceldami; dzintaru meklē cilvēki, kas aizrāvušies ar šo nodarbi, kā arī īstie dzintarnieki, kuri paši apstrādā saules akmeni rotaslietās vai pārdod to rotkaļiem. Vīri (agrāk šo vaļasprieku piekopa arī vairākas sievietes) ar kātos iestiprinātām ķeselēm rokā tvarsta gružus, kad tie vēl skalojas sēkļos, smagās nešļavas stiepj krastā, izkrata no ķeselēm un izšķārda, izlasīdami no kaudzītes dižākos gabalus un graudus, sprikstis atstādami bērniem.
Tāda ir mūsdienu ainava liedagos, kur pieskalo zītaru.

(Gūtmanis, Olafs. *Dzintars*. R. : Jumava, 2006.)

Noskaidrojiet tekstā „Dzintars" dažu vārdu nozīmes!

Izmantojiet Latviešu literārās valodas vārdnīcu

http://www.tezaurs.lv/llvv/

Sprikstis _____

Sanesas _____

Ķesele _____

Zītars _____

Kuri no Latvijas uz ārzemēm vestie suvenīri, jūsuprāt, ir visoriģinālākie un piemērotākie un kuri – stereotipiski un nodeldēti? Pamatojiet savas atbildes!

Oriģināli un piemēroti	**Stereotipiski un nodeldēti**

LATVISKUMA KONKURĒTSPĒJA

Cilvēks Rīgā var strādāt zviedru bankā, darbā runāt angliski, mājās skatīties Krievijas televīziju, pusdienās ēst amerikāņu hamburgerus un vakarā pa ceļam uz kinoteātri, kurā rāda Holivudas filmu, mašīnā klausīties britu popmūziku. Šāda situācija ir raksturīga ne tikai Latvijai – globalizācijas ietekmē mēs visā pasaulē esam liecinieki izteiktai kultūras patēriņa komercializācijai, kapitāla pārnacionālai kustībai, kas nosaka izklaides industrijas globalizēšanos un tā tālāk. Pazīstamais dāņu kinorežisors Larss fon Trīrs ir atzinis, ka ikviens no mums, pat neesot ne reizi mūžā bijis Amerikā, par 30% ir amerikānis, jo aptuveni tik lielu daļu mūsu kultūras patēriņa aizņem Amerikā veidotie izklaides industrijas produkti. Nav šaubu, ka interese par ikvienu patiešām izcilu personību pārsniedz nacionālā robežas, taču iesakņotība nacionālā kultūrā vienmēr ir neizbēgama vai vismaz klātesoša. **Pētera Vaska** mūzikā, **Gunara Birkerta** arhitektūrā vai **Alvja Hermaņa** teātra izrādēs ir ļoti spēcīga latviskuma komponente, taču par viņu radītajiem mākslas darbiem interesējas visa pasaule. Un, pateicoties tieši šīm izcilajām personībām, kas veidojušās ļoti spēcīgā latviešu kultūras ietekmē, pasaules kultūras vēsturē tiek atvēlēta vieta arī mūsu nacionālajai kultūrai. Patlaban Latvijā radītā kultūra ir galvenais instruments, ar kuru mēs varam palielināt latviskuma konkurētspēju gan Latvijā, gan pasaulē.

(Demakova, Helēna. *Latviskuma konkurētspējas potenciāls slēpjas kultūrā.* Latvijas kultūras darbinieku otrā foruma *Kultūras nākotne Latvijā* materiāli, 2007. gada oktobris)

Izvēlieties vienu tekstā minēto kultūras darbinieku un raksturojiet viņa devumu Latvijas kultūrā! Izmantojiet globālā tīmekļa resursus!

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

LATVIJAS TĒLOJUMS MŪSDIENU LATVIEŠU LITERATŪRĀ

Lasiet Noras Ikstenas apraksta „Par mums" fragmentu!

Nesen manās rokās nonāca deviņpadsmitā gadsimta beigu fotogrāfija, kas ataino vienkāršu ļaužu dzīvi Latvijā. Bitenieks, nometies ceļos pie stropa, izklājis baltu drāniņu, uz kuras tumšā straumītē sarāpo bites, ādu ģērētājs, velētājas pie veļas mazgājamām baļļām, vienu fotogrāfs sasmīdinājis, podu tirgus Aglonā… Katra fotogrāfija kā glezna, neticama kvalitāte, neticamas gaismas, neticama dzīvība. Gavilējošs saskarsmes brīdis cauri laikiem.

Ja man jāstāsta par Latviju, man vispirms jādomā pašai par saviem saskarsmes brīžiem ar savu zemi. Atšķirīgas ainas nāk prātā.

Vasaras svelmē notvīkušas pļavas – pilnas ar sīkām lauku puķītēm un ārstnieciskajām zālītēm –, vakarā pār tām nāk miglas veldze, kas ceļas no tuvējām upēm. Drēgni, dubļaini lauki novembrī, kas uzdzen smeldzes un pamestības drebuļus. Kilometriem tāls, tīru smilšu klāts jūras liedags un apvāršņa svītra, kas savieno debesis ar zemi. Sabrukušas mājas ārpus lielpilsētām, padomju armijas militāro objektu drupas mežā, atkritumu kaudzes kur pagadās. Ar augstiem žogiem apjoztas greznas privātmājas aiz signalizācijas sistēmas, un knapas koka mājeles, kuras apsargā uzticīgi krancīši. Lauku kapsētu vientulīgi dziļais dzīves klusuma mijkrēslis un padomju laikā celto jauno rajonu kolektīvisms. Pārtikuši, labi ģērbti dzīves veiksminieki Vecrīgā, ubagi un ielu muzikanti ap Brīvības pieminekli, Maskačkas dzērāji. Trifeļu ēšanas pēcpusdienas „mc²" delikatešu nodaļā un nocenotā pārtika Centrāltirgus būdiņās. Lielveikalu novienādotais piedāvājums, svaigas zemenes šoseju malās jūnijā un karsti kūpinātas butes piejūras ciemos augustā.

(Ikstena, Nora. *Par mums. Šokolādes Jēzus.* R. : Dienas Grāmata, 2009, 28.–29. lpp.)

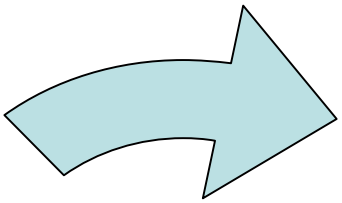

Aizpildiet tabulu, vienā ailē izrakstot liecības, kas raksturo vēstures norises, otrajā – mūsdienu Latvijas iezīmes!

Vēstures liecības	**Mūsdienu Latvijas liecības**

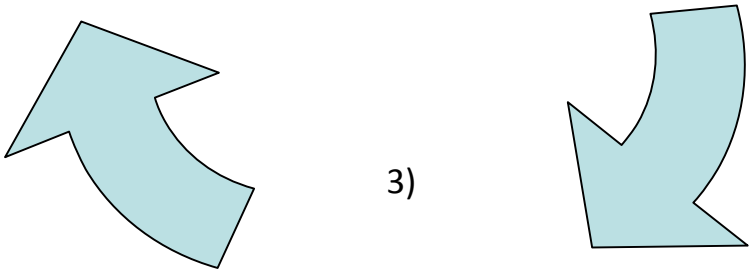
Uzrakstiet trīs asociācijas, kuras rosina Latvijas tēls!

1)

2)

3)

Lasiet atziņu no Gundegas Repšes stāsta „Citi mācekļi”!

Visi senči, izņemot māti, stāvēja rindā pie strauta līkuma un pavadīja garajā ceļā. Viņi bija tālu nākuši – no trimdas, no gulaga, no cietumiem un neskaitāmiem kariem, nākuši no degošām muižām un Baltijas jūras kapsētas, lai man novēlētu laimīgu izrāpšanos.

(Repše, Gundega. *Citi mācekļi.* No: *Stāsti par mācekļiem*. R. : Dienas Grāmata, *2009, 167. lpp.)*

Atsauciet atmiņā, kuri ir Latvijas vēstures traģiskākie notikumi! Pārdomājiet, uz kuriem notikumiem dots mājiens Gundegas Repšes tekstā! Veidojiet vēsturisku kalendāru par tekstā minētajiem Latvijas vēstures notikumiem!

Notikums	Svarīgākie fakti

IDENTITĀTE. LATVIEŠU 21. GADSIMTA EKONOMISKĀ EMIGRĀCIJA

Lasiet fragmentu no norvēģu antropologa Tomasa Hillanna Ēriksena grāmatas „Saknes un pēdas”!

Identitāte ir visupirmā kārtā personiska. Kas mani padara par mani? Nav daudz citu jautājumu, kam veltīta lielāka uzmanība cilvēces vēsturē. [..] Veidojoties cilvēka identitātei, izpaužas vai nu iedzimtas spējas un dotības, vai arī sociāli un kultūras faktori. Ne Dievs, ne gēni, ne liktenis, ne sociālie apstākļi nav vainojami, ka cilvēks tapis tāds, kāds ir. Tu pats esi atbildīgs par savām izvēlēm un par to, kas esi.
[..]

Nav daudz universālu jēdzienu par to, kādas grupas pastāv. „Dzimums” un „vecums” ir divi jēdzieni, „mēs un tie citi” ir trešais jēdziens. Izskatās, ka vairāk nav. [..]

Kā rodas spēcīgais „mēs”? Kopīga pieredze, valoda un reliģija palīdz, taču ar to nepietiek. Tā pati anatomija – vai mēs runājam par dzimumu vai ādas krāsu – palīdz, tomēr ar to nekādi nepietiek. Kopēja dzīvesvieta palīdz, bet atkal – vajadzīgs kas vairāk. Ja piedevām ir kopējs projekts, mērķis nākotnei, kur citu grupas dalībnieku ieguldījums ir nozīmīgs manā veiksmē, tas būtiski palīdz. Un, ja turklāt var atsaukties uz kopēju ienaidnieku, uz citu, kas draud izjaukt plānus, tad viss ir sagatavots spēcīgai un solidārai „mēs” izjūtai, kas ilgst tik ilgi, kamēr iespējams atgādināt sev par ienaidnieku un kamēr iespējams saglabāt degošu cerības liesmu.

Kad projekts ir īstenots, „mēs” izjūta pavājinās, bet tā var gruzdēt tik ilgi, kamēr grupas dalībnieki saglabā pienākuma un savstarpējās nepieciešamības attieksmes.

Ja ienaidnieks top neskaidrs, zūd arī „mēs” izjūta. Kad, par spīti robežām, veidojas alianses, kad „otrs” top par „mēs paši”, un otrādi, pelēkās zonas un fundamentālisma robežu aizstāj divējādība. Viegli, pārāk viegli norobežoties no „mēs” identitāšu spēcīgām, emocionālām potencēm.

(Ēriksens, Tomass Hillanns. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2010)

! ***Atrodiet tekstā sastopamo jēdzienu „alianse” un „fundamentālisms” skaidrojumu „Svešvārdu vārdnīcā”! Iesaistiet tos teikumos!***

_____

_____

_____

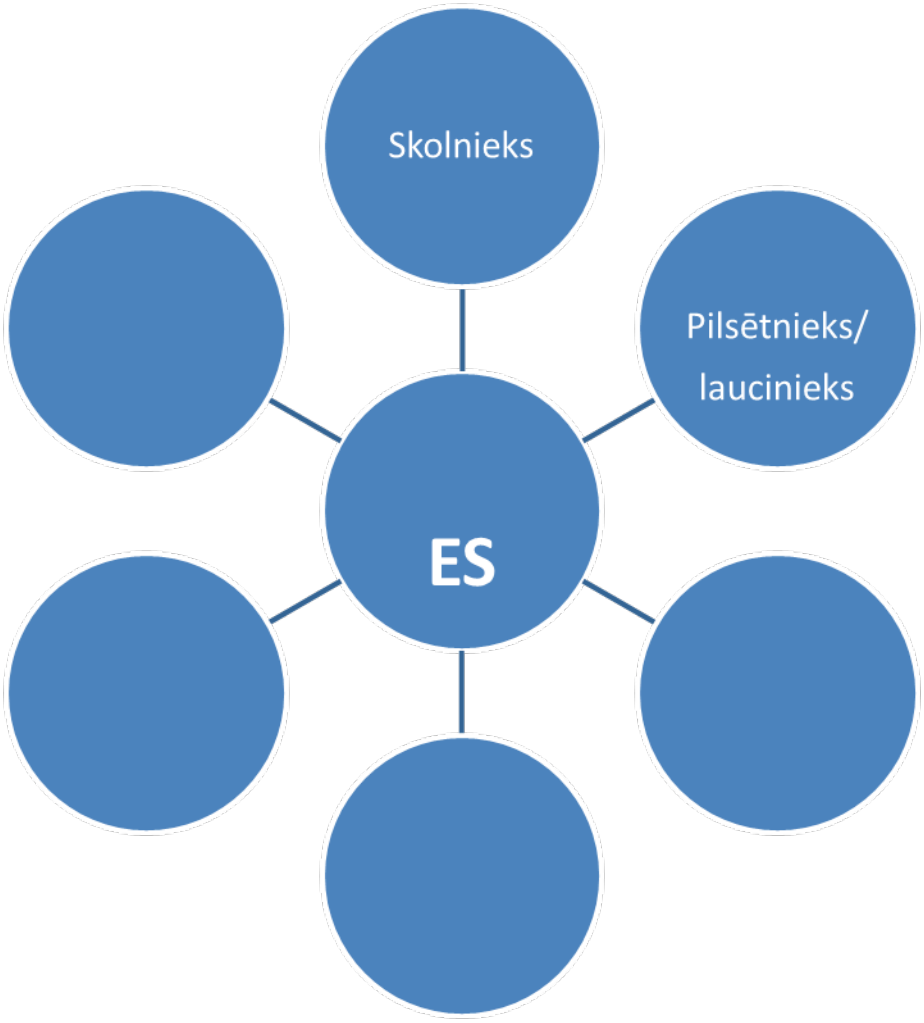
_____

_____

! ***Uzrakstiet, kā saprotat jēdzienu „identitāte”!***

IDENTITĀTE –

Veidojiet savas identitātes shēmu!

Identitāte un ekonomiskā emigrācija

Emigrācija ir izceļošana no savas valsts. Tā var būt gan brīvprātīga, gan arī piespiedu kārtā. Pēdējos gados strauji paaugstinājusies Latvijas pilsoņu emigrācija uz citām valstīm labāka darba un dzīves apstākļu meklējumos.

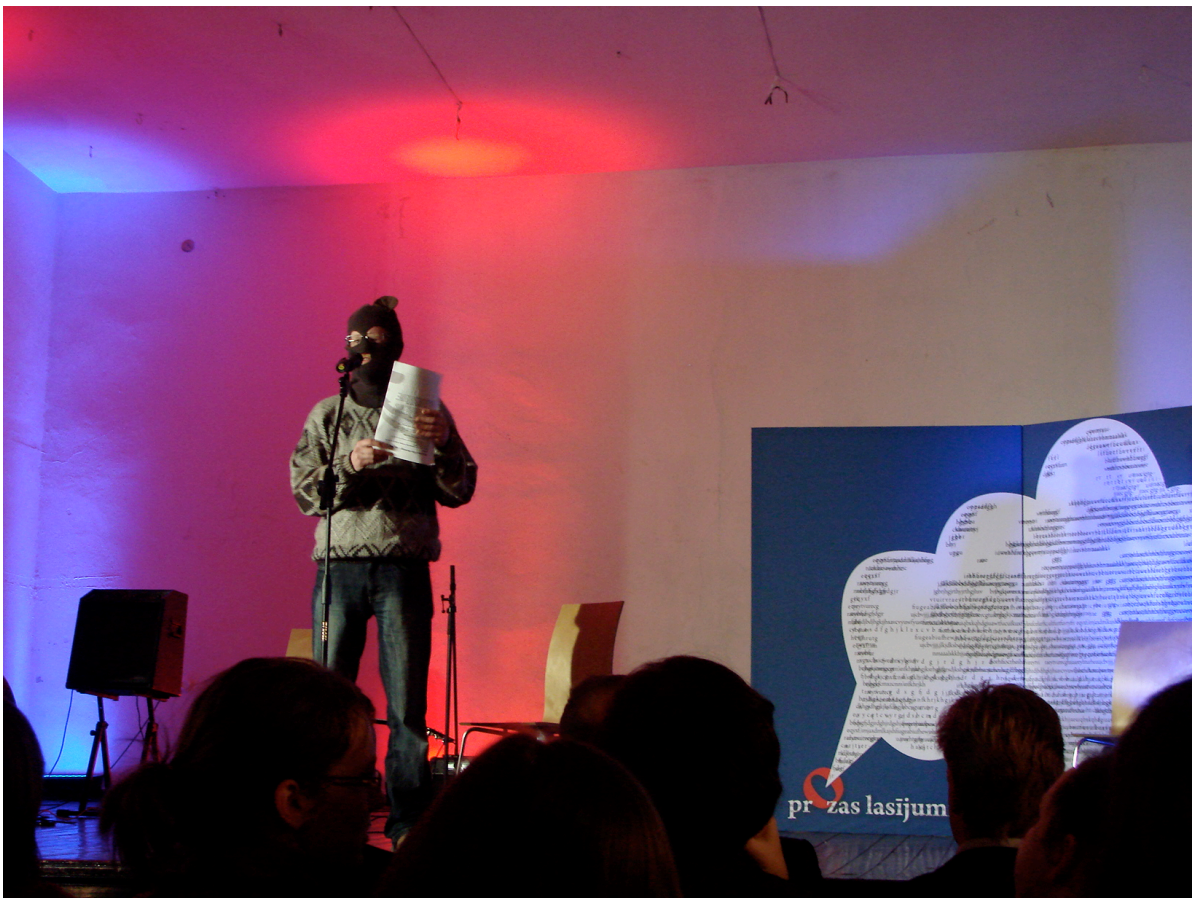
Latviju laika posmā no 2000. līdz 2010. gadam pametuši 177 600 iedzīvotāji, savukārt tuvāko triju gadu laikā Latviju vēl pametīs 30 000 cilvēku, norāda Latvijas Bankas (LB) ekonomists Oļegs Krasnopjorovs.

Veidojiet tabulu un miniet ekonomiskās un politiskās emigrācijas piemērus Latvijas vēsturē un salīdziniet abu emigrācijas veidu kopīgās un atšķirīgās īpatnības!

	Politiskā emigrācija	***Ekonomiskā emigrācija***
Piemēri no vēstures		
Kopīgās iezīmes		

Iepazīstieties ar ekonomiskās emigrācijas atainotāju latviešu literatūrā – rakstnieku Vili Lācīti!

Vilis Lācītis (īstajā vārdā Aleksandrs Ruģēns)
Dzimis 1975. gadā.
Studējis antropoloģiju Oksforda Universitātē.
Spēlē paša izvedotā grupā *Zubski Rubin* ar Šmidzi Vāvertu.
Strādājis par celtnieku Lielbritānijā.
Sarakstījis grāmatas „Stroika ar skatu uz Londonu", „ Pamodināt Lāčplēsi", „Garais ceļš uz Hantimantijsku".
Divu bērnu tēvs.

Vilis Lācītis „Prozas lasījumos" 2010. gada 12. decembrī Ģertrūdes ielas teātrī

Foto no M. Burimas personīgā arhīva

Pēc nosaukuma prognozējiet romānā aplūkoto problēmu!

Kādas asociācijas raisa grāmatas autora pseidonīms?

Lai atbildētu uz jautājumu, iepazīstieties ar interneta resursiem!

http://kultura.delfi.lv/news/books/vilis-lacitis-caur-regipsa-putekliem-mans-cels.d?id=38555505
http://berelis.wordpress.com/2010/12/10/vilis-lacitis-stroika-ar-skatu-uz-londonu/
http://berelis.wordpress.com/2011/05/17/literaturas-gada-balva-2010-finalisti-vilis-lacitis-caur-regipa-putekliem-mans-cel/

Vilis Lācītis. „Stroika ar skatu uz Londonu”

Instinkts būt par vajāto, visus aizdomās turošo austrumeiropieti, gastarbeiteru un nelegāli manī bija ciets kā klints, tas mājoja manas dvēseles pašā serdenī, ja tā var izteikties.
58. lpp.

Esmu no paaudzes, kas var šķipelēt stroikas gružus kaut Sorbonnā vai Kembridžā, tas mūsu iekšējo izglītības līmeni nespēj vairs izmainīt. Mūsu pirmā, instinktīvā reakcija joprojām ir „ko tev vajag no manis?” vai „par ko ta mani?” līmenī. Mēs saraujamies, kad ienāk pasažieris, kas izskatās līdzīgs biļešu kontrolierim – un nav svarīgi, vai biļete ir vai nav. Kad dodamies uz Oksfordstrītas nejēdzīgi dārgo veikalu kvartālu, lai apmierinātu savas pēc laimes izslāpušās dvēseles, mēs tērējam vairāku nedēļu necilvēciska darba peļņu ar ļaunu nogurumu acīs. Pelēki un sačervelējušies no pārslodzes un neapmierinātības, mēs stāvam apkārt saviem celtnieka bārbekjū retajās izklaides dienās, un pat idiotiskas cenas džinsu bikses nespēj pietiekami novērst uzmanību no tumšiem riņķiem zem jaunu meiteņu acīm. Lai spīd saule un angļi blakus mājā līksmi čalo kalipso pavadījumā – mums skan Vladimirs Presņakovs uz maiņām ar Ainaru Mielavu. Un tikai alkohols spēj aizdzīt to dzimtenes pelēcību, kas iekodēta pašā DNS kodolā.
71. lpp.

Mēs, emigrējušie, esam savā ziņā švakuļu bars: nespējām neko jēdzīgu panākt dzimtenē un meklējam laimi citur. Toties kādu izdzīvošanas skolu esam izgājuši tagad! Ja Latvija būtu šampanieša pudele, mēs būtu kā korķis un dzīve – pudeles kratītāja. (..) Ne jau visi paliks ārpus Latvijas, par to var neuztraukties. Taču tie, kas atgriezīsies, redzēs dzīvi no cita leņķa. Un tā būs tā patiesā globalizācija. Kulturālas un mentālas izmaiņas – nevis uzspiestas no ārpuses, bet gribētas no iekšpuses. Jaunie ar plašāku redzesloku un citu kulturālo pieredzi izēdīs vecos ņerkstētājus, kuri saraušanās procesā brēks:”Par ko mēs asinis lējām? Jaunmodīgās *štelles* grauj mūsu vērtības!” Paskatīsimies patiesībai sejā, nevis pakaļā: noteikti no tās izlietās asins jūs vismaz kādu litru esat par velti izlējuši. Nezināšanas pēc. Esam dzīvojuši informācijas vakuumā, tas arī viss. Vienkārši nevajag no neinformētības taisīt „mentalitāti”, „identitāti” un tādā garā.
86. lpp.

„Man pazīstams polis pa deviņarpus gadiem Londonā iemācījies tikai divas frāzes, ko, manuprāt, viņš pats uzskata par veseliem vārdiem: “disvan” (this one) un “katit” (cut it). Izrunājot pēdējo vārdu savienojumu, viņš parasti verbālo signālu pastiprina ar vizuālo, simboliski pārlikdams vienu pirkstu pāri otram un novilkdams kā ar nazi. Ar šīm divām frāzēm viņš ir pilnīgi pašpietiekami nodzīvojis gandrīz desmit gadus, tiek galā ar transportu, darbu, iepirkumu veikšanu un jebkādu citu sociālu darbību, kas varētu skart vēl citus cilvēkus bez viņa paša.
78. lpp.

Mēs parasti lasījām avīzi „*Sun*” un arī „*Adult Sport*”. Pēdējā bija varbūt drusku vairāk fokusēta uz izlaidību, ko arī norāda nosaukuma pirmā daļa. „*Sun*” savukārt ir ideāla iesācējiem angļu valodas apguvē. Ja kāds vēl atceras vecās „Vakara Ziņas”, tad iedomājieties tās speciālo izdevumu idiotiem. Katrs teikums izcelts kā atsevišķa rindkopa, gramatiski tie visi ir ļoti vienkārši, lai celtniekiem smadzenes nepārdeg

lasot. Gadījumā, ja nu raksta nosaukums nav pielecis, zem tā trekniem burtiem sniegts īss materiāla konspekts vienā teikumā. Tālāk seko iztirzājums dažos teikumos.
104.–105. lpp.

(Lācītis, Vilis. *Stroika ar skatu uz Londonu.* Rīga : Mansards, 2010.)

Iepazīstieties ar grāmatai pievienoto autora izveidoto „Slenga vārdnīcu"! Kā jūs skaidrotu tās pastāvēšanas iespējas un funkcijas?

SLENGA VĀRDNĪCA

Pārsteidzošā kārtā ne katram mūsu slengs ir izprotams. Pēc manuskripta izlasīšanas vairāki cilvēki ir vērsušies pie manis ar jautājumiem, tā ka iekļauju šeit dažu vārdu skaidrojumu, kas varētu atvieglot romāna izpratni un varbūt arī radīt dažus jautrus brīžus.

Andergraunds (angl. *underground*) — metro. Citā nozīmē arī subkultūra jeb kontrakultūra kā pretnostatījums meinstrīmam.

Anglija — tas, ko parasti saucam par Angliju, patiesībā ir valstu savienība, kuras pilnais nosaukums ir Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste. Lielbritānija savukārt sastāv no Anglijas, Velsas un Skotijas. Lūdzu, neizblamējieties, sakot, ka Edinburga ir Anglijā, vai arī nosaucot velsiešus par angļiem. Saīsinājumi UK (*United Kingdom*) un GB (*Great Britain*) atteicas uz šo supervalsti kopumā, bet nevis uz Angliju vienu pašu.

Angļiks — anglis. Dažkārt lietojam arī no poļu valodas aizgūto apzīmējumu — **angols.**

Babajs — austrumnieks, visbiežāk indietis.

Bairītis (**čurūdens, šampūns**) — alus.

Bekgraunds (angl. *background*) — pamats, fons.

Blekauts (angl. *blackout*) — pilnīgs samaņas zudums.

Bojfrends (angl. *boyfriend*) — puisis, ar kuru kādam ir intīmas ilgtermiņa attiecības, lai gan abi nav precējušies.

Brikleijers (angl. *bricklayer*) — mūrnieks. Profesija, kurā nekad nemēdz steigties un kur var izvairīties no darba tādās reizēs, kad līst lietus.

Busking (angl.) — spēlēšana uz ielas. Līdz ar dzīvo statuju tēlošanu, žonglēšanu un citām izdarībām radošiem ļaudīm noderīgs ienākumu avots, dažam labam pat vienīgais.

Čekot (angl. *to check*) — pārbaudīt.

! Aprakstoši paskaidrojiet un ar piemēriem raksturojiet tekstā sastopamo vārdu „advancēts”! Izmantojiet sniegto informāciju!

Advancēts – angļu val. ***advanced***:

1) uz priekšu pavirzījies;
2) progresīvs;
3) modernizēts, uzlabots

_____

_____

_____

Vilis Lācītis. Esi sviestināts!

Žurnāliste: 21. gadsimta plašās izvēles iespējas. Tātad jūs sakāt, ka visa kā literatūrā jau ir par daudz?
V. L.: Visbriesmīgākā lieta, kas notikusi ar valodu cilvēces vēsturē, ir rakstu valodas ieviešana. Lietas tiek pierakstītas, un valoda pārvēršas par fosīliju, ko turēt saldētavā. Aizvien vairāk fosīliju! Un tas mums liekas tik svarīgi! Kad vēl bija mutvārdu daiļrade, stāstniekam nomirstot, stāsts nomira līdz ar viņu. Stāsts ir miris, lai dzīvo stāsts! To pašu sižetu kāds izstāstīs pilnīgi no jauna. Literatūrā daudz sarežģītāk, jo viss ir dokumentēts.
Žurnāliste: Rakstnieks un tulkotājs Roalds Dobrovenskis nesen rakstnieku diskusijā atgādināja, ka ar literatūru sākas nācija. Jūs nepiekrītat?
V.L.: Daļēji, literatūra un valoda nav vienīgais nācijas pastāvēšanas pamats. Ir daudz dažādu aspektu. Angļi, amerikāņi raksta angliski, bet jūtas piederīgi katrs savai nācijai, un šo sajūtu nenosaka tikai piederība valodas telpai.

(Andas Burves-Rozītes intervija ar Vili Lācīti. *Esi sviestināts! Ir,* 31. maijs–6. jūnijs, 2012.)

Kā jūs vērtējat Viļa Lācīša attieksmi pret pārmaiņām valodā? Izvērtējiet, kādā ziņā jūsu uzskati ir līdzīgi ar Viļa Lācīša uzskatiem!

Nosakiet, kurus valodas stilus autors izmanto savā tekstā? Pamatojiet atbildi ar teksta piemēriem!

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Vilis Lācītis. „Pamodināt Lāčplēsi"

„Rižijs piederēja pie tās krietni lielās imigrantu veterānu gvardes, kuriem nepatika jaunpienācēji. Viņš uzskatīja, ka ārzemēs latviešu ir pietiekami, un jauniņo pūļi, kas gāzās iekšā aizvien vairāk, kaitināja gan ar to, ka radīja konkurenci uz darbavietām, gan ar to, ka sajūsmināti muldēja par lietām, par kuriem viņiem nebija nekādas sajēgas. Turklāt bija vēl tāda grūti aprakstāma sajūta, ka, jo vairāk sabrauc, jo zemāka kļūst vērtība tiem, kas šeit jau iedzīvojušies, izcīnījuši vietu zem saules un kurus vēl pirms gadiem desmit dzimtenē uzlūkoja ar apbrīnu. Imigrācijai bija pazudis tās kādreizējais šiks. Tāpēc viņš bija laimīgs, ka drīzumā dosies uz Kolumbiju. Dienvidamerika bija vēl daudzējādā ziņā neapgūts kontinents. Anglija jau bija pārāk pierasta – faktiski visa Eiropa bija pierasta un tāds liels ciems vien izlikās. Vairs nebija ne izaicinājuma, ne uzvaras garšas (18.–19. lpp).

– Labākā lieta, ko esmu Latvijai izdarījis, bija tā, ka aizbraucu prom.
– Pareizi ir! – bravurīgi piekrita Artis. – Kopš es aizbraucu no Latvijas, tur vairs nekā nav. Tev tiešām nebija vērts palikt.
– Tagad es Latviju redzu no malas, bet pirms tam dzīvoju mucā, – Rižijs paskaidroja. – Šobrīd tas ir mans personīgais ieguvums, bet tad, kad es beigšu ceļot un atgriezīšos Aizkrauklē – kas varbūt notiks pēc daudziem gadiem –, Latvija no tā iegūs. Jo es jau tagad redzu to, ko tu neredzi. Mūsdienās neviena valsts neeksistē vakuuma iepakojumā kā žāvēta zivs, ir vajadzīga sajēga par pasauli. (77. lpp.)

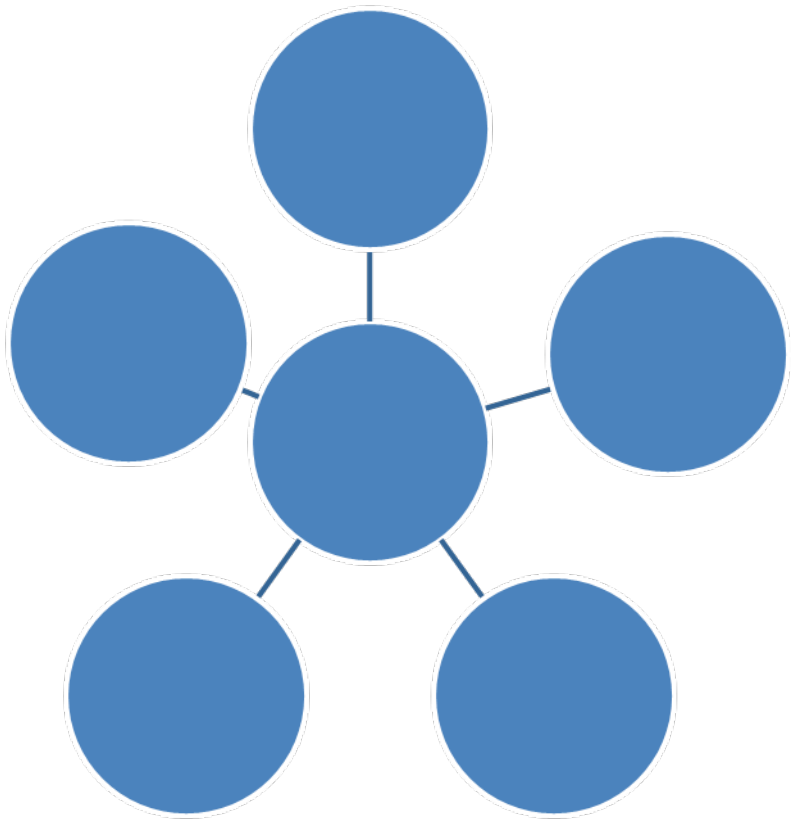
– Latvijai vajadzīga jauna Atmoda. Mēs gaužamies par savu mazo skaitu un to, ka neko nevaram. Adrenalīna dzīslās nevienam vairs nav! Tauta snauž, to vajag pamodināt. Izdabūt snaudošo Lāčplēsi no alas laukā un tad parādīt pasaulei, ko latvieši var. (91. lpp.)

(Lācītis, Vilis. *Pamodināt Lāčplēsi.*. Rīga : Mansards, 2011.)

Vilis Lācītis romānos bieži veido pretstatījumu „mēs – citi”. Kā jūs skaidrojat šī pretstatījuma saturu? Kādus tēlus autors uzskata par „mūsējiem”, „savējiem” un kādus par „citiem”, „svešajiem”?Pamatojiet savu viedokli!

Mēs, savējie	Citi, svešie

Veidojiet viesstrādnieka identitātes shēmu! Pamatojiet viņa identitātes aspektu izvēli!

Inga Gaile. ***AIZBRAUCOT***

Lidosta pilna asaru – tu vari braukt ar kuģi,
Viņš lidos ar lidmašīnu,
Viņa ar ratiem pa bruģi.
Kas paliks mums, kad jūs visi aizbrauksiet?
Kādu saullēktu mēs atradīsim aiz Doma baznīcas,
Kādas kūkas ēdīsim uz Blaumaņa ielas,
Kā mēs varēsim izlasīt jūsu grāmatas,
Kas būs pārvērtušās dirižabļos un aizēnos jūsu gaišās sejas?
Kas notiks ar šo mazo, nenovīdīgo republiku,
Ar šo saules pielieto bļodu, kas ziemā smaržo pēc malkas,
Pavasaros pēc jaunības, vasarās švīkst gar basajām kājām,
Kurā nav ceļu uz priekšu, bet kurā ir ceļš uz mājām?
Un kā ar to dzirkstošo, aizturēto, apspiesto plūsmu,
Kas jūsos guldz, meklēdama ceļu uz āru,
Kā ar to straumi, kas, palaista vaļā, attīrītu lauku
Un iestādītu tur vārdu?
Kā ar tiem kokiem, kas izaugs, kā ar tiem bērniem,
Kas jau iesēti sievietēs,
Kā ar tiem solījumiem, kurus mēs atliekam no dienas uz dienu,
Gaidot, kad vairāk maksās?
Es jūs lūdzu – nebrauciet prom,
Cik galu galā cilvēks var apēst?
Tad mēs kādreiz varbūt varēsim kopā aizšaut uz Parīzi, Amsterdamu un Romu,
Un atvest sauli un sirsnību mūsu ziemai, atvest donaldu pilnu somu.
Tad mēs varēsim spēlēt džezu mūsu ne tik spožajās viesistabās,
Bet mēs taču vēl pratīsim dejot,
Mizot kartupeļus un daži pat stādīt,
Gar jūru pat noplukuši mēs varēsim klejot.
Kam jums tās zelta pilis un piecpadsmit dažādi vīri, cilvēka cienīgs atalgojums?
Cilvēks cienīgs mostas no rīta, dzer kafiju rūgtu un pasmaida sakostiem zobiem.
Un, protams – viņi ir maitas, viņi zog un uzskata mūs par idiotiem,
Varētu viņus kaut kur aizsūtīt, lai vieglāk elpot ir kāpu krūtīm.
Bet bēgt no neliešiem nav nekāds stils,
Nav drosmīgi, nav tur spēka.
Vēl jau mums visiem ir, ko ēst, ko mugurā vilkt, ko elpot,
Lūdzu nebrauciet prom,
Jo dzīve ir dzīvojama,
Un nav tai garantijas talona, ko uzrādīt Briselē,
Kad iepriekšējā ir salūzusi gabalos.
Lūdzu, dodiet man jaunu!
Viņi jau arī iedos, bet šī dziedās tikai par naudu.
Un nedomājiet, ka man nav apnicis tas, ka mēs vienmēr dziedam,
Bet dzīve ir dzīvojama, un negribas palikt vienam.
Protams, izdzīvošana ir primārais instinkts,
Bet kas būs ar visiem tiem vārdiem, kas
Jūsos salauzti bēniņos guļ, sasviesti, apputējuši,
Aizlīmētām mutēm, iespiesti meitas istabiņās,
Piedzērušies atlūzuši pie vecāsmammas uz kušetes.

Viņi visi taču vēl ir dzīvi un drīz modīsies, un jums kaut ko teiks.
Mēs visi, redz, domājam, ka būtu pelnījuši ko labāku,
Glītāku tepiķi, uzticīgāku vīru.
Mēs esam pelnījuši to, kas mums ir – arī aizbēgt un atvērt lappusi tīru,
Un saprast, līdz sāpēm saprast, ka koki bez saknēm neaug,
Tie klibo uz plastmasas kājām.
Tu domā, ka esi kas īpašs, un aizbrauc uz Vidusjūru. –
Tu arī būtu kas īpašs, ja paliktu šeit un atklātu to,
Kas ir tavs uzdevums šajā valodā, šajā zemē, šajā nenovīdīgo, skaudīgo, dziedošo, zogošo ļaužu pūlī,
Iespējams, mēs patiešām to saprastu, kādā no tām dienām,
Kas sekotu dienai,
Kurā mēs pārstātu bēgt.

(Gaile, Inga. *Aizbraucot. Jaunā Gaita.* Nr. 264, pavasaris, 2011.)

Kāda attieksme pret ekonomiskajiem emigrantiem pausta Ingas Gailes dzejolī?

Imants Ziedonis. *VIETĒJAIS*

Vietējie mēs esam, lauķi
Negribam, ka projām skrien
Mums aug pašiem mazi knuķi
Viņi dzīvos te mūždien

Ne pa kreisi, ne pa labi
Nevar labāks nekas būt
Abi gali tad ir labi
Ja tie nekur nepazūd

Vidū esam. Vidū – viedi
Un nekur nav jāskrien jums
Atved šurp to ziemeļbriedi
Ja tev vajag, tad – pie mums

Mūžībā skrien zvaigznes projām
Viss, kas pazūd, viss ir baiss
Paliec Bauskā, paliec Rojā
Savējais un vietējais

Pazūd mantas, pazūd lietas
Pazūd laiks, un pazūd gaiss
Kas ir labs, tas stāv uz vietas
Paliec! Būsi vietējais! (45. lpp.)

(*Ziedonis, Imants. Vēl ko.* Rīga : Mansards, 2010.)

! *Noskaidrojiet vārdu „klaidonis” un „vietsēdis” nozīmi!*

Klaidonis –

Vietsēdis -

 Salīdziniet I. Ziedoņa un I. Gailes attieksmi pret ekonomisko emigrāciju, klaidoņiem un vietsēžiem!

	Kopīgais	***Atšķirīgais***
Klaidoņi		
Vietsēži		

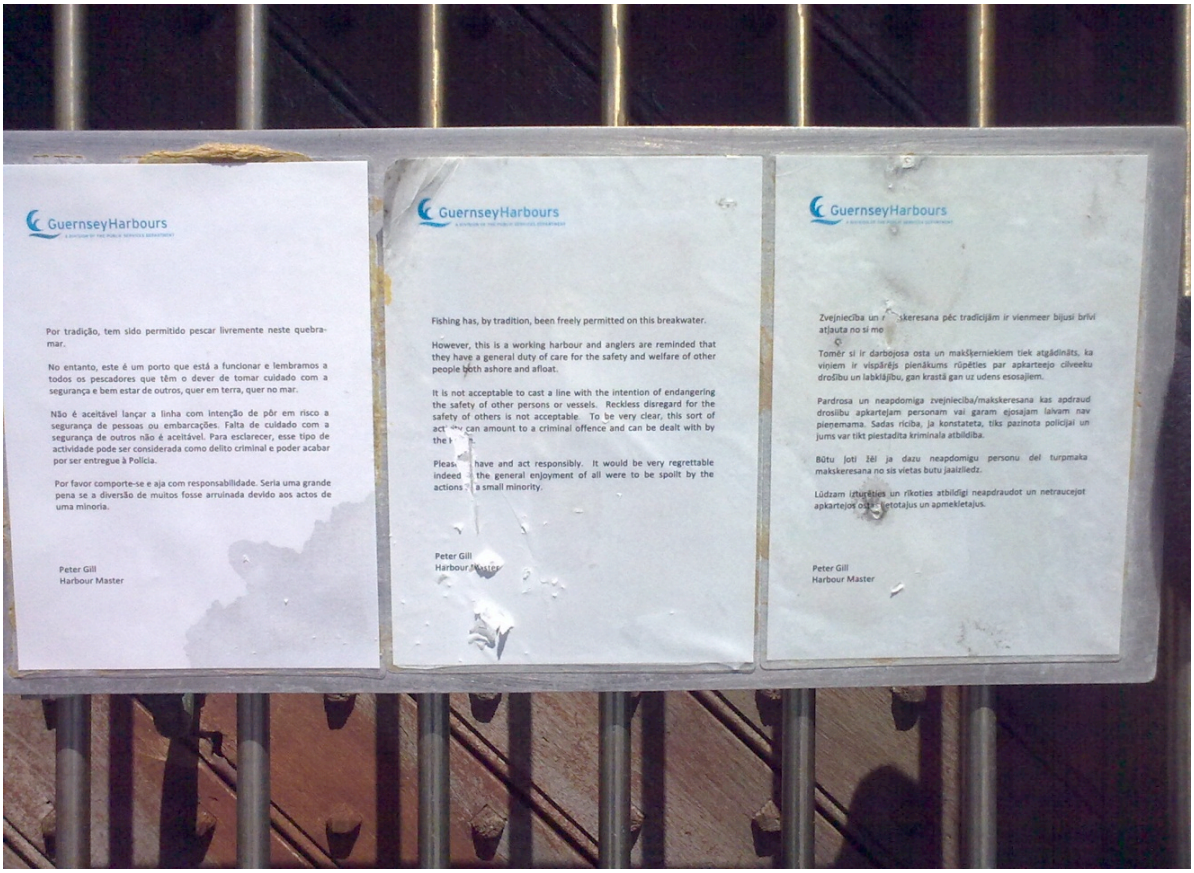
 Strādājiet grupā! Veidojiet jautājumus, ko gribētu uzdot dzejniecei, formulējiet savu attieksmi pret viņas dzejoli!

Strādājiet grupā! Izpētiet fotogrāfijas, kas tapušas Gērnsijas salā* (angļu val. – Guernsey), *Lielbritānijas kroņa zemē un otrajā lielākajā Normandijas salā Lamanša jūras šaurumā ar kopējo platību 78 km² un, pēc 2007. gada datiem, kopējo iedzīvotāju skaitu – 65 573 cilv. Gērnsijā šobrīd vairāk nekā viena trešadaļa salas iedzīvotāju ir viesstrādnieki no Latvijas, tāpēc vairākās valsts institūcijās, publiskajā informācijas telpā un apkalpojošā sfērā tiek izmantota latviešu valoda. Miniet piemērus, ko saskatījāt fotogrāfijās!

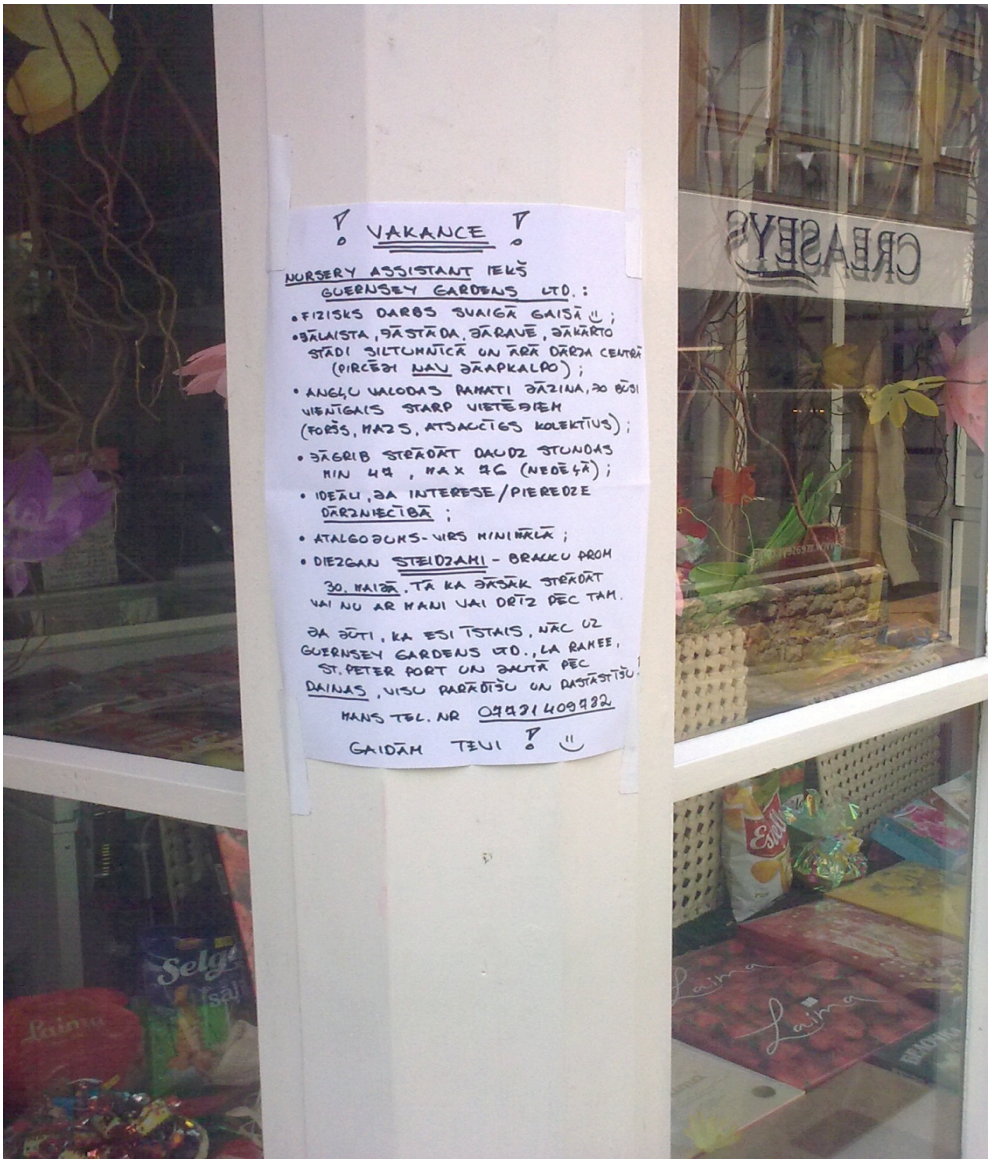
Gērnsijas sala

Sludinājumi pie bākas par makšķerēšanu angļu, franču un latviešu valodā

Sludinājumi darba meklētājiem

VAKANCE
NURSERY ASSISTANT IEKŠ GUERNSEY GARDENS LTD.:
• FIZISKS DARBS SVAIGĀ GAISĀ ☺;
• SĀLAISTA, SĀSTĀDA, SĀRAVĒ, SĀKĀRTO STĀDI SILTUMNĪCĀ UN ĀRĀ DĀRZA CENTRĀ (PIRCĒJI NAV SĀAPKALPO);
• ANGĻU VALODAS PAMATI SĀZINA, JO BŪSI UZŅĒMĪGAIS STARP VIETĒJIEM (FOĒŠS, MAZS, ATSAUCĪGS KOLEKTĪVS);
• SĀGRIB STRĀDĀT DAUDZ STUNDAS MIN 48, MAX 96 (NEDĒĻĀ);
• IDEĀLI, JA INTERESE/PIEREDZE DĀRZNIECĪBĀ;
• ATALGOJUMS- VIRS MINIMĀLĀ;
• DIEZGAN STEIDZAMI - BRAUKU PROM 30. MAIJĀ. TĀ KA SĀSĀK STRĀDĀT VAI NU AR MANI VAI DRĪZ PĒC TAM.
JA JŪTI, KA ESI ĪSTAIS, NĀC UZ GUERNSEY GARDENS LTD., LA RAKEE, ST. PETER PORT UN JAUTĀ PĒC DAINAS, VISU PARĀDĪSU UN PASTĀSTĪSU!
MANS TEL. NR 07921409482
GAIDĀM TEVI ☺
CREASEYS
Laima
Laima

Informācija par veikala darba laiku

Veikala izkārtne

Foto: no M. Burimas personīgā arhīva

Aplūkojiet fotogrāfijas no Īrijas! Lasiet latviešu viesstrādnieka Īrijā komentārus par fotogrāfijām!

Pirmā bilde uzņemta 2010. gadā pirms Ziemassvētkiem pilsētiņā, ko sauc *Castleblaney* Monaghanas grāfistē. Es tur braucu cauri un nobildēju. Bija [uzraksti] arī citās valodās – leišu, poļu, slovāku... Droši vien vietējās pašvaldības iniciatīva par prieku iebraucējiem. Tas nav tipiski, bet dažreiz šur tur var manīt pa karodziņam kādu svētku priekšvakarā. Balsošana referendumā notika Latvijas vēstniecības telpās 92 *St Stephens Green, Dublin*, *Ireland*. Tas ir Dublinas centrā. Tās trakās rindas bija mazo telpu dēļ, un diez vai vēstniecība bija rēķinājusies tik lielu tautas aktivitāti.

Foto: no M. Burimas personīgā arhīva

Priecīgus
Ziemassvētkus
SUZUKI
04-LH-4392

LATVIJAS REPUBLIKAS
VĒSTNIECĪBA

94

Jānis Balodis – viens no Austrālijas populārākajiem mūsdienu latviešu izcelsmes dramaturgiem, savus darbus raksta angļu valodā.

Atrodiet tīmeklī un izstāstiet klasesbiedriem papildu informāciju par Jāni Balodi!

Lasiet J. Baloža eseju „Rakstnieka valoda"!

The Writer's Language
Jānis Balodis

The writer's tool is language, and his or her task is to use language to find his or her authentic voice. We are all born into language, but what if the one we are born into is not the one we end up speaking? What are the forces in our lives that determine our use of language, that prompt or stifle our need to speak? And how does the writer find his or her authentic voice?

When I left England in 1979 to return to Australia, the office staff of the drama school I had trained at and subsequently taught at gave me an ironic gift I cherish to this day. It was *How to be an Alien* by Georges Mikes, an expatriate Czech. It was a humorous manual for foreigners, aliens, on how best to fit in to English society. The gift was doubly ironic, not only was I leaving but, unbeknownst to the staff, on my arrival in England I had had a not uncommon experience for the children of immigrants. In going overseas I had made the surprising discovery that I was very, very Australian. It wasn't because my speech had that far North Queensland twang, vestiges of which I still have today. It wasn't because I cheered for the Australian cricket team as they lost the Ashes during a rare English heat wave. It was as if something in my spirit had awoken, had been acknowledged finally after lying dormant for twenty-six years.
The weird thing was that while I talked

Rakstnieka valoda
Jānis Balodis

Rakstnieka darbarīks ir valoda, un viņa uzdevums ir to izmantot tā, lai atrastu savu īsteno balsi. Mēs visi piedzimstam valodas vidē, bet, ja nu šī valoda netop par valodu, kurā mēs runājam? Kādi spēki nosaka mūsu valodas lietojumu? Kas rosina vai apslāpē vajadzību izteikties? Un kā tad rakstnieks atrod pats savu īsteno balsi?

Kad es 1979. gadā atstāju Angliju, lai atgrieztos Austrālijā, teātra skolas darbinieki, kurā es stažējos un vēlāk mācīju, ne bez ironijas pieskaņas uzdāvināja man grāmatu, kas man ir dārga vēl šobaltdien. Tās autors bija čehu emigrants Džordžs Maiks (*George Mikes*). Tā bija humoristiska rokasgrāmata *Kā būt svešiniekam* (*How to be an Alien*) iebraucējiem un svešiniekiem, lai padarītu vieglāku iedzīvošanos angļu sabiedrībā. Ironija bija divkārša: es ne tikvien braucu prom, bet – mani kolēģi to nezināja – es pats kā imigrantu bērns, ierodoties Anglijā, biju pieredzējis gluži parastas iebraucēja likstas. Būdams ārzemēs, es sev par pārsteigumu atklāju, ka esmu lielā mērā austrālietis. Ne tādēļ, ka mana austrāliešu izruna ar savu raksturīgo pieskaņu vēstīja par manu Ziemeļkvīnslendas izcelsmi, kuru, ja labi ieklausās, var manīt vēl šodien. Ne tādēļ, ka tovasar jutu līdzi Austrālijas kriketa komandai, kad tā zaudēja "pelnus" (*The Ashes*1) Anglijai laikā, kad šo zemi piemeklēja rets karstuma vilnis. Sajūta bija tāda, it kā kāds mana gara

Australian and felt Australian, I was constantly being told that I wasn't a typical Australian, that I had a European sensibility, whatever that meant. Was that due to some Latvian influence nurtured in North Queensland? And if I felt so Australian and at times was heart-sick for Australia, did it mean I wasn't nearly as Latvian as I had previously maintained? After all I'd been in London for three and a half years and had never felt tempted to visit Latvia. And to confuse matters even more, when I returned to Australia I suffered the most profound culture shock. Though the place was familiar I felt like an alien. Who were these people? Did I want to be one of them? How do I fit in? Only recently I had discovered that I wasn't really Latvian, now I wasn't really Australian either. It is this sense of dislocation that informs most of my work. At times I think I have taken the best from both worlds, with a foot in either camp. In darker times I think I have fallen between stools. The truth, as always, is in between. About ten years later and after I had had some success as a playwright I was invited to address a multicultural training day for Australia Council staff and Board members. I had received a couple of grants but there had been no academic papers written about my ethnic sensibility and how it informed my work. I wasn't really considered to be a "multicultural writer", my work was too mainstream, so I wrote an ironic paper titled, "My name looks right on the list." It had been suggested to me that I talk about how someone from a Non-English Speaking Background (NESB, suggesting jokes about Nesbians) becomes a mainstream artist in Australia. The point I made was that the same question could be usefully asked about how someone from the far flung regions, 1500 kilometres from Brisbane (never mind Sydney, Melbourne or London) emerges from a small country town to make a career in mainstream theatre. The title was a cynical dig at my name satisfying the Australia Councils statistics for successful "multicultural" applicants for	stūrītis būtu pamodies un beidzot, pēc divdesmit sešus gadus ilga miega, ticis ievērots. Dīvaini bija tas, ka, lai arī es runāju un jūtos kā austrālietis, visi man teica, ka es neesot tipisks austrālietis, ka man piemītot eiropeiska uztvere (lai arī ko tas nozīmētu). Vai tas būtu izskaidrojams ar zināmu latviešu ietekmi, kas izauklēta gados, kad dzīvoju Ziemeļkvīnslendā? Un, ja es tik ļoti jutos kā austrālietis, un dažreiz ilgas pēc Austrālijas bija neizturamas, vai tas nozīmēja, ka nemaz nebiju tik latvisks, kā kādreiz biju apgalvojis? Galu galā es biju pabijis Anglijā trīsarpus gadus, un pa to laiku man nekad nebija ienācis prātā apmeklēt Latviju. Un vēl mulsinošāk bija tas, ka, atgriežoties Austrālijā, es piedzīvoju ļoti dziļu kultūršoku. Kaut arī apkārtne bija tuva un pazīstama, es jutos kā svešinieks. Kas tie ir par cilvēkiem? Vai es gribu būt viņējais? Kā es te iederos? Es tikai nesen biju atklājis, ka neesmu latvietis, un nu es vairs nebiju arī austrālietis. Šī apziņa par pārvietojamību ļoti lielā mērā izpaužas manos darbos. Dažreiz es domāju, ka esmu paņēmis labāko no abām šīm pasaulēm, ka stāvu ar katru kāju savā pusē. Tumšākos brīžos man šķiet, ka esmu abām pusēm nošāvis garām. Patiesība, kā jau parasti, ir kaut kur pa vidu. Pēc gadiem desmit, kad jau biju guvis ievērību kā dramaturgs, mani uzaicināja teikt runu multikulturālo apmācību dienā Austrālijas Kultūras fonda (*Australia Council*) personālam un valdei. Es biju saņēmis pāris grantu, bet nebija nekādu akadēmisku rakstu par manu etnisko pašsajūtu un to, kā tā izpaužas manos darbos. Mani būtībā neuztvēra kā "multikulturālu" rakstnieku – mani darbi visnotaļ atbilda apkārtējās vides standartiem, un tādēļ es ironiski nosaucu savu referātu šādi: "Mans vārds sarakstā iederas labi". Mani bija mudinājuši runāt par to, kā kāds no angliski nerunājošas vides (NESB – *non English speaking background*, kas ierosina anekdotes par nesbietēm), top par mākslinieku pamatsabiedrībā. Pamattēze bija tā, ka šādu jautājumu var tiklab

their grants programs. Yet strangely, when I came to read what I'd written about being assimilated and my loss of Latvian language, I choked up and for some moments was unable to continue. Afterwards I was asked what had happened, what had prompted that welling of emotion? Perhaps to be aware of that loss, to value it so unexpectedly, was still to be Latvian after all.	attiecināt arī uz kādu, kurš dzīvo kādā ļoti tālā apvidū, pusotra tūkstoša kilometru attālumā no Brisbanes (nemaz nerunājot par Sidneju, Melburnu vai Londonu), mazā lauku ciematiņā, un pēkšņi kļūst par līdzstrādnieku profesionālā pamatsabiedrības teātrī. Referāta nosaukums bija dzēlīga piezīme no manas puses *Australia Council* vēlmēm atspoguļot statistikā veiksmīgu granta saņēmēju no "multikulturālās" vides. Dīvainā kārtā, kad man bija jālasa paša rakstītos vārdus par asimilāciju un latviešu valodas neprašanu, man iesprūda balss rīklē, un kādu mirkli es nespēju turpināt. Pēc tam man jautāja, kas notika, kas izraisīja šos emociju uzplūdus. Varbūt negaidīti pēkšņā sava zaudējuma apzināšanās nozīmēja to, ka tomēr esmu latvietis.
I was born and grew up in a small sugar town of about 2000 people, a third of whom were foreigners, aliens, Finns, Yugoslavs, Italians, Greeks, Spaniards, Czechs and Poles and of course Latvians. There were only about twenty of us, two families and about eight or nine hard drinking bachelors who had seen active service on the Russian front. There were seven in our family and when my mother contracted tuberculosis she had to227 spend nine months in hospital in Townsville, five hours away by train. My brothers and my sister ranged in ages from one to six years in age. I was five.	Es piedzimu un uzaugu mazā cukurražošanas pilsētiņā ar diviem tūkstošiem iedzīvotāju, no kuriem trešā daļa bija cittautieši, svešzemnieki: somi, dienvidslāvi, itālieši, grieķi, spāņi, čehi, poļi un, protams, latvieši. Mēs bijām tikai divdesmit, divas ģimenes un astoņi vai deviņi vecpuiši, kārtīgi iemetēji, kuri bija karojuši frontē Krievijā. Mēs ģimenē bijām septiņi, un, kad mana māte saslima ar tuberkulozi, viņai nācās pavadīt deviņus mēnešus Taunsvilas (*Townsville*) slimnīcā, kas atradās piecu stundu brauciena attālumā ar vilcienu. Mani brāļi un māsa bija vecumā starp vienu un sešiem gadiem. Man bija pieci gadi. Tika nolemts, ka tēvs nespēs par mums gādāt, it īpaši tādēļ, ka viņš strādāja maiņu darbu vietējā cukurfabrikā. Mūs aizsūtīja uz kādu Kvīnslendas valdības bērnu namu Taunsvilā, un tētis mūs apciemoja reizi vai divas mēnesī, kad darba un vilcienu grafiks to atļāva. Šajā laikā māti redzējām tikai vienu reizi, kad viņa sakliedzās ar mums no slimnīcas ceturtā stāva loga. Viņai bija teikts, ka mēs tur atrodamies, lai saņemtu potes pret tuberkulozi.
It was deemed that our father would be unable to take care of us especially while doing shift work at the local sugar mill. We were sent to a Queensland State Government Children's Home, also in Townsville, and dad came down to visit us once or twice a month when work and train schedules allowed.	
We saw our mother once in that time when she called down to us from a third floor hospital window. She'd been told that we had been taken there for our TB booster shots.	
Dickens had been dead for nearly one hundred years but I suspect he would have been familiar with the bureaucratic approach to the running of the State Children's Homes in the 1950s. These were the subject of a Queensland Government enquiry in the 1990s, resulting in the distressing Ward Report now conveniently buried in archives. Most of the children were wards of the State, abandoned by their families or orphaned, delinquents on their way to reform school or recently released, runaways from foster homes, and a couple of the stolen generation. There were only a few like us whose parents were actually	Dikenss (*Charles Dickens*) bija miris pirms gandrīz simts gadiem, bet domāju, ka viņam būtu labi zināma pavalsts valdības birokrātiskā pieeja bērnu namu vadīšanai piecdesmitajos gados. Par šo jautājumu deviņdesmitajos gados

paying for us to be cared for. Most of them were older than us and more worldly wise. They taught us the unspoken rules and protected us at school where we were often bullied. The prevailing attitude of the staff was that a child was only at the home because it was his or her own fault. There was no Latvian spoken here. We were discouraged from speaking Latvian, officially and unofficially. English was not only the language of fitting in, it was the language of survival. Even when dad visited we were told we had to speak in English, dad included. By the time we returned home none of us spoke Latvian, or not very often. It isn't that we did not know how to, but that we chose not to. Why speak Latvian in an uncertain world where family and home can be taken away so easily, where Latvian is not only a disadvantage but can be entirely excluded? Our parents and their friends continued to speak to us in Latvian while we were growing up and we mostly answered in English. We did not think ourselves to be Australians, but aliens who now knew how to fit in. I wasn't a "wog" I was informed. "Wogs" were Italians or Sicilians or Yugoslavs or Greeks, kids who ate olives and smelled of garlic and anchovies. I was a "wop". It was only a fine distinction but I was glad of it. It meant I almost fitted in. Our food was different too. We traded sandwiches of meatloaf with hard boiled eggs in the middle for vegemite and lettuce. Everyone loved piragi, (everyone still loves them), and by the time I left school my friends loved our party foods, roast pork or pickled pork, sauerkraut, rasols (salad), stuffed cabbage rolls … this is the food I still cook as comfort food. We were a small insular enclave of Latvians, a close family in a close community, clinging together. No one really travelled. I didn't even know of the existence of the annual Latvian National Cultural Festivals until I returned to live in Sydney in the 1980s. The only Latvian I had met outside our close circle was Ivars Kants when he was touring with *The Legend of King O'Malley* in the early 1970s. I	notika Kvīnslendas valdības izmeklēšana, kuras rezultāts tika apkopots apbēdinošā ziņojumā, kas patlaban ir izdevīgi dziļi ierakts arhīvos. Lielākais vairums bērnu, kas bija valsts aprūpē, bija savu ģimeņu pamesti vai bāreņi, arī mazgadīgi noziedznieki ceļā uz labošanas iestādēm vai arī nesen atbrīvoti no tām, aizbēgušie no audžuģimenēm un pāris no aborigēnu "nolaupītās paaudzes". Tikai nedaudzi bija tādi kā mēs, kuru vecāki pat maksāja par aprūpi. Vairākums bērnu bija vecāki par mums un dzīves gudrāki. Viņi mums iemācīja nerakstītos likumus un skolā, kur mūs bieži terorizēja, mūs aizstāvēja. Personāla nostāja visnotaļ bija tāda, ka bērni nonākuši šajā namā tikai pašu vainas dēļ. Latviski šeit nerunāja. Mums gan oficiāli, gan neoficiāli ieteica latviski nerunāt. Angļu valoda bija ne tikai pielāgošanās, bet pat izdzīvošanas valoda. Pat tēva apmeklējumu laikā mums visiem, ieskaitot tēvu, lika runāt angliski. Kad atgriezāmies mājās, mēs vairs nerunājām latviski, vismaz ne pārāk bieži. Ne jau tādēļ, ka nemācējām, bet tādēļ, ka izvēlējāmies to nedarīt. Kāda jēga runāt latviski tik nedrošā pasaulē, kur ģimeni un mājas var tik viegli atņemt, kur no latviešu valodas nav nekāda labuma un bez tās var pilnībā iztikt. Mūsu vecāki un viņu draugi turpināja ar mums sazināties latviski, bet mēs pieaugot lielākoties atbildējām angliski. Mēs sevi neuztvērām kā austrāliešus, bet kā svešiniekus, kuri tagad jau prata piemēroties. Man teica, ka es neesot "*wog*". Par "*wog*" sauca itāliešus un sicīliešus, dienvidslāvus un grieķus – bērnus, kuri ēda olīvas un smirdēja pēc ķiplokiem un anšoviem. Es biju "*wop*". Tā ir tikai smalka nianse, bet tā mani iepriecināja. Tas nozīmē, ka es biju gandrīz savējais. Arī mūsu pārtika bija citāda. Mēs iemainījām maizītes ar falšo zaķi un vārītām olām pret sviestmaizēm ar *Vegemite*2 un salātlapām. Visiem garšoja pīrāgi (visiem vēl arvien tie garšo) un līdz skolas gadu beigām maniem draugiem iegaršojās mūsu svētku ēdieni: cūkas cepetis, žāvēta cūkgaļa, skābie kāposti, rasols, kāpostu tīteņi... Es šos ēdienus vēl aizvien gatavoju tad, kad ir jāuzlabo garastāvoklis. Mēs bijām maza latviešu saliņa, saliedēta ģimene saliedētā sabiedrībā, kas turējāmies cits pie cita. Neviens lāgā neceļoja. Es pat

recognized the ring he was wearing. What I found exceptional was the fact that he was an actor rather than his being Latvian, because I desperately wanted to be an actor as well. I realized though, that his upbringing in Adelaide in a comparatively large and active Latvian community was very different from mine. I realized how little I knew about Latvia and about being Latvian. Not being able to speak much Latvian has kept me away from Latvians. I didn't seek them out when I lived in Brisbane, Sydney, Melbourne or London. Partly I think it's because I didn't want to embarrass myself and partly because I didn't want to embarrass them. It's not because of any fault of theirs. They are always respectful and accommodating but in their presence I feel like a recalcitrant child. Fifty years ago when I was a child I gave up speaking Latvian and only now have I begun to understand why. In the interim I haven't made an effort to learn and that is something I don't understand. Only twenty years ago I went to Latvia and met my Latvian family for the first time. For the first three days I hardly uttered a word. It was as if my tongue was paralysed. The moment I tried to speak, what little "bread-and-butter" Latvian I had evaporated in my brain. I was listening to Latvian, translating into English, thinking in English and trying to translate it into Latvian before I could speak. It took me three days to get over my humiliation and feelings of inadequacy and to start thinking in Latvian, and when I spoke I was a child again. I haven't learned any more Latvian though I have been to Latvia twice since then. If anything I speak it even less, especially since my mother died. I used to play a language game with my parents. On the phone, when I spoke in English they would speak in English, when I switched to Latvian they would switch to Latvian. Now my father and I speak to each other almost exclusively in English, and I can't help feeling a little strange about that. With regards the tools of my craft, the language I use is English. It is the language I have not lost, the	nezināju, ka ir tādas gadskārtējās Austrālijas Latviešu Kultūras dienas, pirms astoņdesmitajos gados atgriezos uz dzīvi Sidnejā. Vienīgais latvietis, ko biju saticis ārpus bērnības latviešu loka, bija Ivars Kants, kad viņš septiņdesmito gadu sākumā apceļoja Austrāliju ar lugu *Karaļa O'Malija leģenda*. Es atpazinu viņa gredzenu, un neparasts man šķita vienīgi fakts, ka viņš ir aktieris, nevis viņa latvietība, jo mana paša dziļākā vēlēšanās bija kļūt par aktieri. Es gan sapratu, ka viņa audzināšana Adelaidē, samērā lielā un aktīvā latviešu sabiedrībā, atšķīrās no manējās. Sapratu arī to, cik maz es zināju par Latviju un to, ko nozīmēja būt latvietim. Nespēja brīvi sazināties latviešu valodā man bija šķērslis, lai būtu kopā ar latviešiem. Es viņus neuzmeklēju, kad dzīvoju Brisbanē, Sidnejā, Melburnā un Londonā. Šķiet, ka pa daļai es nevēlējos pats justies neērti, nedz arī viņus apgrūtināt. Vaina jau nav viņos. Viņi vienmēr mani uzņēmuši izpalīdzīgi un ar cieņu, bet viņu klātbūtnē jūtos kā nepakļāvīgs bērns. Pirms gadiem piecdesmit, bērns būdams, es pārtraucu runāt latviski un tikai tagad sāku saprast, kāpēc. Starplaikā neesmu papūlējies šo valodu apgūt, un to gan es pats nespēju saprast. Latviju apciemoju tikai pirms divdesmit gadiem, kur pirmo reizi tikos ar latviešu radiem. Trīs dienas es neteicu gandrīz vai ne vārda. Mana mēle bija gluži kā paralizēta. Kad mēģināju izteikties, tās "ķēķa valodas" paliekas, kas smadzenēs vēl bija aizķērušās, izgaisa pilnīgi. Es ieklausījos latviešu valodā, teikto pārtulkoju angliski, domāju angliski un centos domu pārnest uz latviešu valodu, lai spētu izrunāt kaut vai vārdu. Veselas trīs dienas bija vajadzīgas, lai es tiktu pāri nepilnības izjūtai un pazemojumam, līdz sāku atkal domāt latviski un, kad runāju, biju atkal kā bērns. Vairāk tomēr latviešu valodu neesmu apguvis, lai gan Latvijā esmu bijis vēl divas reizes. Varbūt runāju pat retāk, īpaši kopš mātes nāves. Mēs ar vecākiem mēdzām piekopt šādu valodas spēlīti: runājot pa telefonu, ja es runāju angliski, viņi atbildēja tāpat, bet, kad es pārgāju uz latviešu valodu, viņi tūlīt arī darīja tāpat. Tagad mēs ar tēvu vairāk vai mazāk runājam tikai angliski, un man tas šķiet mazliet dīvaini.

language I could not afford to lose. Even in writing about Latvians, it was how they spoke English that captivated me, perhaps because it is at that level that I enter the Latvian language. As for my authentic voice, I'm still calling from some undefined territory in between, neither here nor there, not Latvian, not Australian, and possibly both. *February 2008* 228	Attiecībā uz amata darbarīkiem, lietoju vienīgi angļu valodu. Šo valodu es neesmu pazaudējis un nevaru atļauties to zaudēt. Arī tad, ja rakstu par latviešiem, mani ir saistījusi viņu izteiksme angļu valodā, varbūt tādēļ, ka tajā līmenī sākas mana attieksme pret latviešu valodu. Par savu īsteno balsi jāsaka, ka vēl arvien saucu no kādas nenoteiktas teritorijas, kas atrodas kaut kur pa vidu, ne šeit, ne tur, neesmu ne latvietis, ne austrālietis, bet, ļoti iespējams, abi. *2008. gada februārī* 1 *The Ashes – urna, kas satur pelnus no sadedzinātiem koka atribūtiem, ar kuriem Austrālijas un Anglijas valsts komandas spēlēja kriketu pirmo reizi – 1877. gadā.* 2 *B vitamīna sviesta aizdars, iegādājams tikai Austrālijā*

Izsakiet viedokli: kādi procesi ekonomiskajā emigrācijā mūsdienās notiek ar aizbraucēju dzimto valodu un identitāti!

Valoda ir citas pasaules izjūta

Jurijs Sadlovskis

Dzejnieks un atdzejotājs. Filoloģijas doktors, daudzu zinātnisko publikāciju autors. Latvijas Rakstnieku savienības biedrs un organizācijas valdes loceklis, Ukraiņu rakstnieku asociācijas biedrs. Latvijas Ukraiņu biedrību apvienības valdes loceklis.
Patīk ceļot, lasīt, klausīties mūziku.

Ar ko man sākt, ja vēlos iepazīt ukraiņu kultūru?

Mūsu literatūras simbols ir Tarass Ševčenko! Viņš ir ukraiņu Rainis. Esmu sastādījis otra ukraiņu klasiķa Ivana Franko dzeju, bet Knuts Skujenieks atdzejojis Ļesju Ukrainku. Pēdējos gados ukraiņu literatūrā vērojama postmodernisma attīstība. Visbiežāk šī virziena pārstāvji publicējas preses izdevumos. Ukraiņu valoda ir pateicīga arī palindromu radīšanai. Tās ir vārsmas, kuras vienādi lasāmas no abām pusēm. Ukraiņu dzejnieks Ivans Lučuks sarakstījis visgarāko palindromu pasaulē, kurā ir 3333 zīmju!

Kādi ir jūsu jaunākie projekti?

Domāju, ka šogad iznāks latvju dainu tulkojums ukraiņu valodā. No zviedru valodas tulkoju Mihailu Belmani, bet tas ir sarežģītāk, jo nejūtu valodu, no kuras tulkoju. Ir viedoklis, ka atdzejotājs var nezināt valodu, no kuras tulko. Tulkotājam tas, protams, ir svarīgi, jo tulkojot, piemēram, romānu un neprotot valodu, var sajukt prātā. Strādāju arī pie futūrisma vārdnīcas ukraiņu valodā.

Tā kā baidos no rutīnas, vienlaikus darbojos ar vairākiem projektiem. Pamazām atdzejoju arī Raiņa „Jāzepu un viņa brāļus".

Vai apgalvojums, ka literatūra un dzeja dzīvo savrupi no masu kultūras, ir pareizs?

Mūsdienās ļoti bieži dzejnieku klausās dzejnieks, bet tā nav traģēdija! Pat vairāk – šādā auditorijā viens lasījums var kļūt par iepriekšējās domas turpinājumu. Man patīk uzstāties, bet ne jau lielības dēļ! Dzeja ir radīta lasīšanai, un tas ir jādara! Kādā publikācijā lasīju, ka pasaulē par dzeju interesējas tikai 2 procenti cilvēku!

Jūs atrodat laiku ne tikai literatūrai, bet arī nopietnam profesionālam darbam.

Ar atdzejošanu nodarbojos naktīs un vasarā, kad mācību iestādēs ir brīvlaiks. Netulkoju naudas dēļ, tas nav mans pašmērķis, bet – kamēr atdzejoju, dzīvoju, nevis eksistēju, un tas ir pats svarīgākais!

Latvijas Universitātē pasniedzu ukraiņu valodu un literatūru, tulkošanas teoriju un slāvu literatūru, bet skolā mācu latviešu literatūru. Savā maģistra darbā pētīju mīlestību Raiņa dzejā, bet, studējot doktorantūrā, pievērsos ukraiņu modernismam. Kā filoloģijas doktoram man ir iespēja bieži braukt uz Ukrainu un piedalīties dažādās konferencēs un semināros.

Dvēseliski esmu atkarīgs gan no Latvijas, gan no Ukrainas.

Ar savu sievu iepazinos Rīgas Ukraiņu vidusskolā, kur nostrādāju 11 gadus. Pateicoties Jeļenai, sāku pievērsties arī mūzikai. Labprāt klausos operu, tādējādi gūstot iedvesmu dzejai. Arī pašam patīk dziedāt, savas radošās izpausmes neierobežoju.

Ja kādudien neesmu pastrādājis ar tulkojumiem vai kaut ko uzrakstījis, pārdzīvoju, ka laiks aiziet velti, un baidos nepaspēt izdarīt visu iecerēto. Bet, kad iznāk kārtējā grāmata, saprotu, ir vērts dzīvot, ir!

Esat viens no retajiem vīriešiem, kas ar prieku strādā skolā.

Skolās ļoti trūkst stiprā dzimuma pedagogu, un tas nav labi! Protams, daudzus vīriešus attur zemais atalgojums, kādam varbūt trūkst pacietības strādāt ar bērniem. Lai skolēniem būtu interesanti un viņi gribētu mācīties, pedagogam ir jābūt arī aktierim. Tā ir liela māksla! Man ar studentiem un skolēniem izdodas atrast kontaktu. Ja ir savstarpēja sapratne un uzticēšanās, jaunieši daudz labāk uztver mācību vielu, viņiem ir interese, nevis pienākums mācīties.

Skolā esmu nodibinājis skolas avīzes veidotāju pulciņu. Bērni mācās intervēt un rakstīt. Sākumā viņi ir bikli, bet es iedrošinu izvaicāt cilvēkus. Ne velti ir teiciens, ka labs jautājums ir puse no atbildes.

Ko iesākt ar grafomāniem, kuri par varītēm vēlas publicēt savus darbus?

Ir dažādi viedokļi. Par literatūru var dēvēt jebkuru tekstu, arī instrukcijas. Ja ir vieta vai telpa, kur laist pie vārda katru cilvēku, lai tas notiek! Pieprasījums ir ļoti dažāds, daļai sabiedrības vajadzīgas arī vienkāršas rīmes, un tas nav nekas slikts!

Ir bīstami teikt: *Neraksti, tev nekas nesanāk!* Tā mēs varam kādu garīgi nogalināt. Arī bērnus nedrīkst traumēt, sakot: *Tu nekas neesi, tu neko neproti!* Nekad neuzdrošinos pateikt saviem skolēniem vai studentiem, ka viņi ir neprašas. Tas būtu grēks!

(Briede, Marlena. Valoda ir citas pasaules izjūta. Ventas Balss, 2007. gada 11. augusts)

Uzrakstiet, kā saprotat Jurija Sadlavska teikto, ka „labs jautājums ir puse no atbildes”!

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Strādājiet pārī! Veidojiet interviju lomās „Reportieris – intervējamais" par noteiktu starpkultūru attiecību tēmu, piemēram, „Mana pieredze saskarsmē ar citu tautību cilvēkiem", „Mana attieksme pret citu tautu kultūru", „Dažādu tautību cilvēku attiecības manā pilsētā" vai tml. Veidojiet rakstu avīzei, izmantojot interviju! Prezentējiet savu veikumu!

KULTŪRŠOKI

Indietis un latviete

Semuels Tomass Valutadatils Latvijā dzīvo jau vairāk nekā desmit gadu. Apprecējis latviešu meiteni Līgu, kopā audzina četrus bērnus un strādā par angļu valodas pasniedzēju valodu centrā Rīgā. Sarunā Semuels ir priecīgs un daudz smejas. Viņš ir atklāts un neslēpj, ka būt kopā ar latviešu sievieti ir īpaši.

Kur tu iepazinies ar Līgu?

Mēs satikāmies Indijas pilsētiņā Pune, kas atrodas četru stundu brauciena attālumā no Mumbajas. Tas bija pirms vairāk nekā 10 gadiem. Līga tobrīd mācījās internacionālajā skolā. Es spēlēju ģitāru un dziedāju kristiešu rokgrupā. Bija Ziemassvētku laiks, un mēs ar grupu koncertējām. Bija atnākusi arī Līga ar saviem afrikāņu draugiem. Pēc koncerta viņa man pienāca klāt, mēs sarunājāmies. Tad es sajutu kaut ko dīvainu šeit. (*Sirsnīgi smejas un rāda uz sirdi*.)

Tā sākās jūsu draudzība?

Tolaik dzīvoju Goa, kas atrodas 12 stundu brauciena attālumā no Punes. Mēs kādu laiku rakstījām vēstules. Daudz vēstuļu. Tā tik bija romantika! Tagad jau vairs nekā tāda nav, visi elektroniski sarakstās, bet tas nav tas. Pēc gada apprecējāmies. Tāda vienkārši ir mana pārliecība – ja reiz patīkam viens otram, tad precamies un uz priekšu!

Kas tieši tevi uzrunāja latviešu meitenē Līgā?

Vienkāršība, sirdsskaidrība, labsirdība, patiesums – viņā nebija nekā no viltības. Ja otrā cilvēkā redzu šādas īpašības, tas man nozīmē daudz. Man patika viņas izpratne par ģimeni, ka vīrietis tajā ir ģimenes galva. Līgai patīk bērni, tagad mums ir četri. Vecākajai meitai Rebekai vasarā būs 9 gadi, dēlam Efreimam – vasarā septiņi, Elišebai ir trīs gadi, bet Hepzibai – pusotrs gadiņš. Līga tagad ir ļoti aizņemta, dubultā aizņemta par mani. Viņai patīk tas, ko viņa dara, un es to respektēju. Vispār nesaprotu, kā viņa tiek ar mammas darbu galā.

Ko domāji ar to, ka vīrs ir ģimenes galva?

Nepārprotami! Tas nebūt nav tā, ka vīrs ir diktators. Tomēr jebkurā komandā vajadzīgs viens vadītājs. Ja mēs ar Līgu par kaut ko runājam, diskutējam, es ieklausos viņas viedoklī, ieteikumos, bet lēmumu pieņemu es. Ja izrādās, ka tas nav bijis pareizs, tad saku – lūdzu, piedod man! Ja izrādās, ka lēmums bijis pareizs, sievai saku paldies, ka viņa mani atbalstījusi.

Tu labi runā latviski. Mājās ikdienā arī sarunājaties latviski?

Situācija ir interesanta. Kad esmu mājās, mēs sarunājamies angliski; kad manis nav mājās, Līga ar bērniem sarunājas latviski. Mūsu bērni mācās arī krievu valodu. Krievija ir liels kaimiņš, tāpēc bērniem vajag mācīties šo valodu. Bērniem esam teikuši, ka pirmā valoda ir latviešu, tad angļu, krievu un tad citas.

Kādi bija tavi iespaidi, kad pirmo reizi ieradies Latvijā?

Mans pirmais un spilgtākais iespaids bija saule. Tas bija jūnijs, kad šeit ierados nedaudz pēc Jāņiem. Lidostā mūs sagaidīja Līgas mamma, tētis un brālis. Bija pulksten deviņi vakarā, un, izkāpjot no lidmašīnas, man acīs iespīdēja spoža vakara saule. Biju laimīgs un nedaudz šokēts. Indijā saulei ir stabils cikls – pulksten sešos no rīta tā aust, bet vakarā sešos noriet. Bet šeit – deviņos vakarā pie debesīm vēl saule! Nākamais šoks bija,

braucot no lidostas uz Jūrmalu, kur dzīvo Līgas vecāki. Izmisīgi skatījos apkārt un jautāju Līgai, kur ir ļaudis? Līga mani mierināja, ka viss kārtībā, šeit dzīvo arī cilvēki. Iedomājies, kā es jutos! Cilvēks, kurš nācis no četru miljonu iedzīvotāju pilsētas.

Piedzīvoji arī kultūras šoku?

Jā, un to sagādāja pirmā maltīte Līgas vecāku mājās. Es taču Indijā biju pieradis ēst ar pirkstiem, bez galda piederumiem. Atceros, toreiz pirmo reizi redzēju biezpiena pankūkas. Blakus šķīvim stāvēja dakšiņa un nazītis. Es taču nezināju, kā īsti ar tiem jārīkojas. Mēs draudzīgi runājāmies, es tikai smaidīju un vēroju, ko ar tiem instrumentiem dara pārējie. Ā, nazis tātad jātur labajā rokā, dakšiņa – kreisajā. Nevarētu teikt, ka man nesanāca, gluži labi varēju paēst. Tagad man ļoti garšo biezpiena pankūkas. Līgas mamma (viņu saucu vienkārši par mammu) ir *super* pavāre.

Bet ar biezpiena pankūkām un galda piederumiem jau viss nebeidzās. Pēc maltītes es tā kārtīgi atraugājos. Visapkārt klusums, paskatos uz savu sievu, bet viņa, gandrīz iebāzusi degunu salvetē, izliekas, ka mani neredz. Mūsu kultūrā ir ļoti svarīgi, ka pēc maltītes vajag atraugāties, – to namamāte vai namatēvs uztver kā komplimentu, atzinību, ka viesim garšojis viņa ēdiens. Pēc savas atraugas gaidīju, kad man jautās: „Ā, Sem, tev garšoja?" Jautājumu tā arī nesagaidīju.

Jau vairāk nekā desmit gadu dzīvo Latvijā. Vai ir kas tāds, ko tu tomēr nevari pieņemt?

Aukstumu, kas te ir gandrīz sešus mēnešus gadā. Šogad janvārī biju Indijā savējos apciemot. Tur arī šogad bija auksti, tikai plus 30 grādi. Tāpēc man Latvijā ļoti patīk iet saunā. Mani Latvijas draugi mēdz pajokot: „Semuel, braucam uz Indiju!" Un tad mēs „braucam" uz Indiju saunā. (*Smejas*.) Aukstums ir viena lieta. Otra lieta, pie kuras tā īsti nevaru pierast, ir cilvēku kritiskā attieksme un cinisms. Ļoti ceru, ka ar mani tā nenotiks, ka to nepārņemšu. Nevarētu teikt, ka man tā ir problēma, bet tas reizēm rada diskomfortu.

Ko Līgai grūti pieņemt tavā kultūrā?

Viņai patīk ēdiens, saule un atvērtie cilvēki. Tomēr ir lietas, ko viņai ir grūtāk pieņemt. Man nav problēmu un ir pierasts, ka blakus istabā dzīvo mamma vai māsa, vai brālis. Kad aizbraucu uz Indiju, ciemos sanāk brāļi, brālēni ar ģimenēm. Mājās notiek īstas svinības. Līga saka – viņai vajadzīga privātā zona. Mums, indiešiem, nav tādas privātās zonas.

Mums arī pierasts, ka viens pie otra iet ciemos bez īpaša uzaicinājuma, iepriekš nepabrīdinot. Līga to nevar saprast, kā var nepabrīdināt, pirms ierodas un zvana pie durvīm. Man atkal šķiet dikti dīvaini, ka šeit cilvēki vispirms piezvana, pabrīdina un tikai tad nāk. Pie mums, lai arī būtu pulksten desmit vakarā, redzu – draugiem deg gaisma, zvanu pie durvīm, eju iekšā un parunājos.

(Blumberga, Anta. *Latviešu sievietes ir īpašas. Stella.* Nr. 14, 2012. gada 4. aprīlis, 16.–18. lpp.)

Strādājiet grupā! Veidojiet domu kartes, kas raksturo ieguvumus un draudus dažādu tautību un reliģiskās piedrības cilvēku starpā noslēgtām laulībām!

Izveidojiet aptaujas anketu, kas ļautu mājās noskaidrot katra grupas dalībnieka vecāku/tuvinieku/paziņu attieksmi pret jauktajām laulībām! Uzklausiet katra darba grupas dalībnieka iegūtās atziņas un izveidojiet grupas prezentāciju: „Jauktās laulības: priekšstati, viedokļi, stereotipi"!

SUBKULTŪRAS. SUBKULTŪRU VALODA

VIŅI MŪSU IELĀS JEB SUBKULTŪRA PAR UN PRET KULTŪRU

Kas viņi tādi – panki, skinhedi, hipiji, goti, reperi, metālisti un citi? Vai subkultūru rašanos var saistīt ar jaunības romantismu, radošu pasaules uztveri, vai vairāk ar politiku, vai mūziku un mākslu? Vai tās tomēr glabā dzīvu cilvēces nerimtīgo sapni par brīvību un izlaušanos, par dumpi?

Lai arī subkultūru un to komunikācijas formu daudzveidības pētījumiem arvien biežāk pievēršas studenti, līdz šim subkultūras Latvijā dziļi, ilgi un nopietni pētītas maz. Līva Urbanoviča ir Latvijas Kultūras akadēmijas doktorante, kas pētī hipiju kultūru un vienlaicīgi piedalās tajā.

Ilva Skulte: – Kā tu nonāci pie subkultūru pētniecības?

Līva Urbanoviča: – Es mācījos vēsturniekos un vienā brīdī sapratu, ka tas nav pētīts un var pazust. Nomirs vēl kāds, izmetīs ārā viņa vecās fotogrāfijas, un nebūs, no kā visu restaurēt. Tukšums ar Andri Grīnbergu centrā – kā to parasti parāda mediji, runājot par hipijiem: Andris Grīnbergs, *Kaza*, sešdesmitie un pēc tam viss, nekā vairs. Tā aizgāju uz Kultūras akadēmiju ar domu, ka rakstīšu maģistra darbu par šo tēmu. Uzrakstījusi sapratu, ka maģistra darbs ir tikai sākums daudz lielākam darbam. Tagad es mācos doktorantūrā un lasu Ekonomikas un kultūras augstskolā lekciju kursu par subkultūrām. Ar subkultūru pētniecību Latvijā ir ļoti vāji. Neviens nevar īsti pateikt, kur ir tā virzība – kultūras antropoloģija, socioloģija vai filozofija.

Bet pazīstu to visu arī no otras puses. Kad hipiji mani sāka interesēt, sapratu, ka Latvijā vispār nav materiāla. It kā ir, bet nevar atrast. Kopā ar vīru internetā atradām informāciju par *Rainbow* nometnēm, aizbraucām uz Francijas Pirenejiem, vēlāk uz Krieviju un tad uz Šipotu. Sapratu, ka ir divu veidu hipiji – *Rainbow* nometnēs pulcējas Rietumu mūsdienu hipiji, kas ir veģetārieši, antiglobālisti, cīnās par dzīvnieku tiesībām, bet Šipotā – vecie padomju hipiji, kas dzer, pīpē, ir bohēmas pārstāvji, krāsaini un brīvi. Tā kā visi mums prasīja, vai ir kaut kas līdzīgs Latvijā, mēs nolēmām rīkoties. Mūsu paziņam bija zeme, kur nolēmām rīkot nometni, šogad tā notiks jau otrreiz. Neko īpašu gatavot necenšamies, lai nav tāds kā pionieru pasākums – ir tikai vieta un laiks, bet pārējais atkarīgs no pašiem. Tā mums pagājušajā gadā bija kādi trīsdesmit cilvēki.

- **Tātad hipiju pašidentifikācija Latvijā notiek caur zināmu globālu apriti?**
- Latvijā hipiju subkultūra mūsdienās bija tāda kā pamirusi. Iedomājies, kā tu jūties viens.

Un vēl pieci cilvēki tā jūtas, tikai nepazīst cits citu. Es arī biju provinciāla, kad savu maģistra darbu noslēdzu ar vārdiem: „Hipiju kustība mūsdienās īsti vairs nepastāv. Ir tikai daži „indivīdi." Tāds bija mans viedoklis, pazīstot situāciju Latvijā. Bet Eiropā un Krievijā hipiju

ir tūkstošiem.

– Kas mūsdienās ir hipijs? Kā tu aprakstītu savu hipijisko identitāti?

– Savu identitāti es īsti nevaru aprakstīt, tādēļ ka pārstāvu divas nometnes – esmu dalībniece un pētniece. Ja raksturo cilvēkus, kas ir mūsu lokā, – tā ir paaudze, kam tagad ir 22–23 gadi. Viņiem nav Padomju Savienības sliktās pieredzes, atmiņu par pagrimumu un narkotikām u. tml. Viņi nāk jauni un svaigi. Viņi ir ļoti gaiši. Man liekas, ka mūsdienās ir skaidrs, ka revolūcijas nebūs, tādēļ viņiem tas ir mēģinājums izveidot ap sevi vidi, nevis graut, bet radīt.

– Bet tomēr viņi ir sociāli kritiski? Varētu lietot vārdu alternatīvi, lai gan tas ir gana izplūdis jēdziens.

– Ārzemēs viņi ir aktīvā pozīcijā, pie mums vienkārši meklē un cenšas radīt ko savu. Taču netiek apspriesti politiskie viedokļi. Ir vispār zināms, ka šis loks apvieno cilvēkus, kas ir pret, piemēram, kredītu ņemšanu, auto iegādi u. tml. Lietām, kas ilgstoši piesaista kādai vietai. Šie cilvēki ir jauni, un nevar zināt, kā viņi izveidosies, bet tagad viņi mēģina dzīvot savādāk.

– Un vecie, padomjlaika hipiji?

– Tos esmu apzinājusi, rakstot savu darbu. Protams, ir simtiem cilvēku, kurus es vairs nesatikšu, bet galvenos „pieturas punktus", šķiet, esmu jau atradusi. Te gan jāsaka, ka viena daļa pašu galveno Latvijas klasiskās hipiju subkultūras pārstāvju ir miruši – visādu vielu lietošana atstājusi savu iespaidu. Bet vispār ar vecajiem viss ir labi.

- **Tomēr pēdējo laiku pētījumi par subkultūrām liecina, ka, atbilstoši noformējot, tās ir visai saistošas arī plašām masām?**
- Protams. Bet te ir arī jautājums: kas ir subkultūra un tās pārstāvis? Tas ir jautājums, par kuru būtu jādiskutē, un Latvijā man īsti nav diskusiju pretinieka. Ir tik daudz atšķirīgu subkultūras definīciju. Viena grupa apgalvo, ka subkultūras ir cilvēku grupa, kam ir no valdošā atšķirīgs, taču ne pretējs viedoklis. Otra pastāv uz to, ka subkultūrai ir kontrkultūras iezīmes. Man ļoti patika vācu zinātnieka Rolfa Šventera iedalījums, ka ir atšķirīgas grupas, kas arī savstarpēji atšķiras un iedalās tādās, ko iedvesmojusi sabiedrība no augšas (te ietilpst jaunatnes kultūras, ko veido masu kultūra, mode u. tml.), un citās – kuras veidojas it kā no apakšas. Iedalījums labs, bet kā to praktiski lietot? Iedomāsimies padsmitnieku, kas, piemēram, izskatās kā gots. Kā tu pateiksi, vai viņš tiešām ir subkultūras pārstāvis, vai viņam tikai ir tāds stils?
- **Varbūt agrāk, kad radās subkultūru pētniecība, nebija tik attīstītas televīzijas vai reklāmas ietekmes – un nebija ne tikai Padomju Savienībā, bet arī, piemēram, piecdesmito gadu Amerikā vai septiņdesmito gadu Anglijā – subkultūru robežas bija skaidrākas?**
- Jā, bet to arī ļoti grūti norobežot. Kas tad ir šie cilvēki, kas ar to nodarbojas jau gadu divdesmit? Kā definēt viņus? Ir, protams, pusaudži, kas visu patērē, iet no vienas subkultūras pie otras un ap gadiem divdesmit visu jau ir „apēduši", un kļūst par „normāliem" pilsoņiem. Bet vienmēr ir viens no divdesmit vai trīsdesmit, kas paliek. Termins „subkultūra" ir milzīgi ietilpīgs un staipīgs, pie tam – ļoti nonēsāts. Es tomēr sev vēl neesmu atradusi citu vārdu, lai gan zinu arī citus teorētiķu piedāvātos nosaukumus, piemēram, „ciltis". Deviņdesmitajos gados pie mums tos sauca par neformāliem vai alternatīvajām kultūrām. Rīgā ir zināms loks cilvēku, un, kad tu esi tajā iekšā, tad viens pazīst otru, tas atkal trešo. Tā ir kā tāda milzīga amēba. Samērā noslēgts loks, kurā visi kaut ko dara – viens raksta mūziku, cits ir izbijis narkomāns, cits izdod alternatīvās mūzikas izlasi, mēs taisām nometni, Peksis organizē panku

koncertus. Mēs esam vienoti, un es to visu uztveru kā kopīgu *andergraundu*, cilti, amēbu, scēnu – to var dažādi nosaukt. Vārds „subkultūra" nozīmē tik daudz.

(Skulte, Ilva. *Viņi mūsu ielās jeb subkultūra par un pret kultūru. Kultūras Forums,* 2007. gada 18.–20. jūlijs)

Uzrakstiet, vai esat kādreiz saskāries ar vienaudzi, kas piederīgs kādai subkultūrai! Kā jaunieša ārējie atribūti, uzvedība u. c. pazīmes norāda, ka viņš pārstāv saistību ar kādu subkultūras formu?

Mūsdienu postmodernā pasaule ar tai piemītošo straujumu ir ietiekusies gandrīz visās dzīves jomās, nesot pārmaiņas, ko raksturo relativitāte attiecībā pret agrāko viedokli, normām, prasībām un kodiem. Izmaiņas vērojamas pretstatos starp kanonu – marginālo, centru – perifēriju, vīrisķo – sievišķo, atzīto – noliegto, civilizāju – kultūru – dabu utt. Šīs izmaiņas raksturo robežu nojaukšana, pretpolu saplūšana vai pārklāšanās, reizēm pat tradicionālo iezīmju apmainīšana vai aizstāšana. Citādas attieksmes veidojas arī starp valodas objektu un subjektu – valodu un tās lietotājiem. Visātrāk uz pārmaiņām valodā reaģē sarunvaloda un publicistikas valoda, apdomīgāk – terminoloģija, bet visjūtīgākā pret valodu ir daiļliteratūra (*fiction*). Daiļliteratūras mākslas statuss, no vienas puses, liek tai izpildīt poētikas estētiskos standartus. Literārais teksts ir labskanīgas, pareizas, bagātas valodas krātuve. Vienlaikus tas var liecināt arī par valodas atjaunotnes vai modernizēšanās procesiem, pat ja tā ir neglītā estētika. No otras puses, rakstnieku statuss nereti saistās ar literātiem kā sabiedriskās domas lāpnešiem, un valodas līdzekļi – metaforas, simboli, paralēlismi u. c. – ir lasītāju iespaidošanas, provocēšanas, aizkustinājuma izraisīšanas līdzeklis. Mūsdienu rakstnieki lasītājus uzrunā ne tikai ar oriģināli risinātiem stāstiem par cilvēkiem un notikumiem, bet arī ar specifisku stilu, oriģinālu valodas lietojumu. Daudziem rakstniekiem valoda ir viens no poētisko līdzekļu arsenāla, citiem savukārt netradicionāls, ar kanonu pretrunā esošs un provokatīvs vai epatējošs valodas

lietojums ir svarīgākais izteiksmes paņēmiens, lai uzrādītu kādu samilzušu problēmu: citādo, noklusēto, marginālo, nepieklājīgo, neievēroto nerespektētu viedokli vai sabiedrībā „nesadzirdētu" sociālo grupu.

Justīnes Kļavas stāsts „Slaisti" (2009) – vēstījums par pilsētas jauniešiem – un Viļa Lācīša romāns „Stroika ar skatu uz Londonu" (2010) – tēlojums par Latvijas viesstrādniekiem Anglijā – ir divi zīmīgi piemēri. Abu prozas darbu autori rakstniecības laukā ir jauni cilvēki, kuri tekstos iedzīvinājuši sev labi pazīstamu mikropasauli un sociālās grupas jeb subkultūras – sabiedrības daļas, kas savās institūcijās, tradīcijās, normās, vērtību sistēmās, interesēs, vajadzībās būtiski atšķiras no attiecīgās sabiedrības valdošajām institūcijām, tradīcijām, normām. J. Kļavas un V. Lācīša teksti reprezentē jauniešu un viesstrādnieku subkultūru pasaules ainu: dzīvesveidu, vērtību sistēmu, komunikācijas modeļus un valodu. Lai cik šokējoši vai izaicinoši būtu tekstos tēlotie notikumi, vislielākais pārbaudījums lasītājam ir tekstu valoda. Lasītājs, kurš nav bijis personīgi saistīts ar rakstnieku reprezentētajām subkultūrām, daudzos gadījumos nevar izveidot savā uztverē viņu atveidoto tēlu. Lai nodrošinātu komunikācijas procesa „rakstnieks – lasītājs" realizēšanos, autori lasītājam piedāvā tekstā attēlotās subkultūras pārstāvju leksikas vārdnīcas.

Justīne Kļava „Prozas lasījumu" 2011. gada 30. novembra pasākumā „Rezervisti".

Foto no J. Kļavas personīgā arhīva

Justīne Kļava ir studente, kura pašlaik apgūst teātra, kino un TV dramaturģiju Latvijas Kultūras akadēmijā. 2008.–2009. gadā viņa darbojās Noras Ikstenas un Ronalda Brieža kūrētajā Literārajā meistardarbnīcā. 2009. gadā literārā pasaule atzīmēja norvēģu rakstnieka Knuta Hamsuna 150. jubileju, un šī notikuma zīmē akadēmijas jauniešiem tika piedāvāts iesaistīties tekstradē par Hamsuna darbu parafrāzēm. Justīnes Kļavas iesniegtais darbs „Slaisti" noteikti bija tendenciozākais šī konkursa darbs, jo aktualizēja K. Hamsuna romānu „Pāns" negaidītā griezumā, pārceļot darbību no 19. gadsimta kalnu, fjordu un mežu vides uz mūsdienu Rīgas centru.

Justīne Kļava. *Slaisti.* Fragmenti.

„No sava dzīvokļa lieliski pārredzēju Čaka ielas sastrēgumus pēcpusdienā, svelmē izkusušu asfaltu, kurā ieķep cacu*[2] kurpju papēdīši, namu jumtus un palodzes, bet aiz mājas pletās Ziedonītis. Ziedoņdārzs. Ak Kungs! Jūs neticēsiet, kā es priecājos par to nelielo zaļumu tepat blakus. Ja kas, tā nav daba. Tikai parks, kas jau izsenis kļuvis par dambretes spēlmaņu, dzērāju, gopņiku* un kautiņu magnētu. Vismaz tur nav govju, vai kā nu tos ragainos sauc, un tur es nestresoju*. Nomierinu dvēseli un piepildu to ar enerģiju. Agrāk katru dienu pastaigājos ar Snoop Dogu*, un neko citu man nevajadzēja." (Kļava 2009: 175)

Justīne šokē lasītājus ar „asfalta bērna" pasaules atribūtiem, kuru nosaukumi ir saprotami tikai vienaudžiem. Stāsta fragmenta publicējumam „Karogā", kā arī pilnam tā tekstam manuskriptā autore pievienojusi „Skaidrojošo vārdnīcu", kas daudzos gadījumos ne vien palīdz sekot stāsta darbībai un saprast, ka „blings" ir dažādu spīdīgu aksesuāru nosaukums, „oulijs" – pats vienkāršakais skeitborda triks, bet „šūzi" ir apavi, kas sākotnēji paredzēti braukšanai ar skeitbordu, bet šobrīd emancipējušies sabiedrībā kā parasti ielas apavi, utt., bet arī uzrāda stāsta vēstītāja un viņa vienaudžu pasaules savrupumu, kurā subkultūras reāliju vārdi ir ne vien funkcionāla leksika, bet sava veida „caurlaide" jauniešu pašradītajā mikropasaulē. „StreetShopā* izpārdošana, un es tur biju nopircis jaunus, baltus Etnies* šūzus*. Jāsapucējas kā nekā, vectēvs atmeties. Protams, iekāpu vienas tās ragainās radības sūdā, un mani šūzi bija ieguvuši pavisam jaunu nokrāsu. Patiešām, varētu atvērt savu lauku apavu līniju, kas tur lieliski iederētos gan krāsas, gan smakas ziņā. Bet ar to itin nekas vēl nebija galā. Ragainā radība, visticamāk, tā pati, kas bija mainījusi manu šūzu krāsas tonalitāti, nepārprotami turēja uz mani ļaunu prātu un ar zobiem vai ilkņiem, sātans vien zina, kas viņai tajā mutē tur aug, iekampās manā blingā*. Man tas tā patika! Tāda sudraba krāsas dolāra zīme garā ķēdē pakārta kaklā. Protams, vair šī rotaslieta nešķita pievilcīga. Tā vai tas, lai arī kas tas būtu, to apēda. Lai Kungs mielo dolāra zīmītes dvēseli. Trīs bēres vienā dienā! Vectētiņš, nupat dzimušie šūzi un blings. Katastrofa. Jau no sākta gala man bija šķitis, ka nav ko tur uz tiem pāķiem braukt, jo vienmēr (vienu iepriekšējo reizi) esmu tur juties kā totāls autsaideris*. Godīgi. Es pļavā jūtos kā stulbenis. Tur uzglūn briesmas no visām pusēm – mušas, mušas-mutantes, kāds teica, ka tās sauc par spārēm, purvi, akači, kurmju rakumi,

[2] Te un turpmāk zvaigznītes slenga vārdiem pievienojusi autore, lai lasītājs zinātu, ka to skaidrojums meklējams stāstam pievienotajā vārdnīcā.

putni, cūkas, mežs, vilki un visbeidzot ragainas radības, to kakas un miruši vectētiņi. Pie tam visi to vien gaida, ka varēs man uzbrukt vai arī es paklupšu, kaut kur iekritīšu vai ķeršu trieku no kultūršoka. Tā nudien ir pilnīgi cita pasaule. Sveša un bailīga."

Kļava, Justīne. *Slaisti*.
Karogs. Nr. 9, 2009, 173. lpp.

Iepazīstieties ar stāstam „Slaisti" pievienotās „Skaidrojošās vārdnīcas" atsevišķiem fragmentiem! Kā jūs izprotat tās funkcijas?

Skaidrojošā vārdnīca

Alkanauti — atvasinājums no *alkoholiķi*.

Autsaideris — no angļu valodas *out* — ārā un *side* — puse. Izstumtais.

Beatbox — ar muti atdarinātas bungu un citu vienkāršu instrumentu skaņas, radot iespaidu, ka tiek spēlēts kāds mūzikas instruments.

Bleideri — cilvēki, kas nodarbojas ar bleidošanu.

Bleidošana — no angļu val. *roller blade*. *Roller — rullītis, skritulis*; *blade — asmens*. Bleidošana ir sporta veids, kur ar īpaši pielāgotām skrituļslidām lec pa rampām, pa trepēm, slīd pa trepju margām un dara visu, ko vien var izdarīt. Šis sporta veids aizsācies ASV un nu ir populārs visā pasaulē.

Blings — no angļu valodas slenga aizgūts nosaukums visdažādākajiem spīdīgajiem aksesuāriem, ko valkā hiphopa kultūras pārstāvji, kā zēni, tā meitenes, — auskari, rokassprādzes, gredzeni, ķēdītes, zobu rotājumi utt.

BMX — riteņbraukšanas paveids, kas radies XX gs. sešdesmitajos gados ASV, Kalifornijā neilgi pēc skeitborda. Parasti BMX velosipēdi ir mazāki un vieglāki par parastajiem velosipēdiem, lai tos būtu vieglāk pacelt. BMX velosipēdiem visbiežāk ir rotējoša stūre, kas ļauj to apgriezt par trīssimt sešdesmit grādiem, pegas — divas caurulītes katrā pusē pie priekšējā un aizmugurējā rata, lai, uz tām atsperoties vai atspiežoties, varētu veikt dažādus trikus, bet daudzi pegas neizmanto, jo tās ir smagas, un skrūvē tās nost. Sēdeklis BMX velosipēdam ir ļoti zemu vai dažreiz nav vispār. Citi braucēji noņem arī bremzes, lai mazinātu svaru un troses netraucētu veikt apgriezienus. BMX riteņbraukšana tiek pieskaitīta pie ekstrēmajiem sporta veidiem. Riteņbraucēji sacenšas triku daudzveidībā un salto skaitā, lēkājot pa rampām. Ir arī BMX kross, kurā velosipēdistiem jānobrauc noteikta distance uz laiku. Olimpiskajās spēlēs Pekinā Latvijas pārstāvis Māris Štrombergs šajā disciplīnā izcīnīja zelta medaļu, taču skeitparkos ar krosu pārsvarā nenodarbojas.

Breakdance — deja, aizsākusies Bronksā XX gs. septiņdesmitajos gados, kā jauniešu alternatīva nodarbošanās un pretošanās bandām un ielu kaujām (*strelkām*). Dejas soļus bieži vien izdomā uz vietas un rīko sacensības uz trotuāriem vai jebkurā vietā, kur tas iespējams. Šodien tas ir visā pasaulē atzīts dejas stils, notiek oficiāli čempionāti, bet paši dejotāji ar kustību variācijām un spējām pielīdzināmi atlētiem, kas met neticamus salto un veic neskaitāmus apgriezienus uz galvas.

Brends — zīmols.

Caca — latviešu valodas slenga apzīmējums meitenēm, pārsvarā blondīnēm, kas pielīdzināmas lellei Bārbijai, — pārsauļojušās solārijā, ļoti koptas, sapņo par bagātu vīru, lai tērētu viņa naudu. Interesējas vienīgi par ārišķīgām lietām — ķermeņa kopšanu, iepirkšanos un pretējo dzimumu. Pazīstami arī citi apzīmējumi — *fifa, Bārbija.*

Čoms — draugs.

Draugi — interneta komunikācijas portāls *draugiem.lv*, kurā cilvēki iereģistrējas, pārsvarā latvieši un krievi, jo tas ir Latvijā izveidots portāls, izveido savu profilu un veido draugu ķēdi ar citiem profiliem, komentē fotogrāfijas, sūta e-vēstules, diskutē utt. Analogus var atrast visā pasaulē — kaut vai *myspace.com* un *одноклассники.ru*.

Etnies — sporta apavu zīmols.

Gopņiks — no krievu val. slenga aizgūts vārds, kas apzīmē jebkura vecuma vīriešus bez pastāvīga darba. Viņu galvenā nodarbošanās ir *gopīšana* — cilvēku aplaupīšana uz ielas vai ievelkot kādā vārtrūmē un piedraudot ar kādu ieroci.

Gopīšana — laupīšana, sk. *gopņiks*.

Grafiti aizsākās XX gs. sešdesmitajos gados ASV, Ņujorkā, kad turienes sabiedrībā valdīja saspīlēta gaisotne. Pārsvarā hipiji un citu sociālo grupu biedri rakstīja uz sienām uzsaukumus, lai pievērstu sabiedrības uzmanību konkrētām lietām. Vēlāk šo stilu pārņēma hiphops, pārvēršot to mākslā, taču par mākslu tā tika atzīta krietni vēlāk, bet dažās valstīs nav atzīta pat šodien, jo zīmējumi tiek veikti uz svešiem īpašumiem, tādēļ tas tiek uzskatīts par huligānismu vai vandalismu.

! Skaidrojiet vārdu „provokācija" –

_____

_____

_____

Kas, jūsuprāt, noteica J. Kļavas stāsta provokatīvo ligvistisko stratēģiju? Izsakiet savas prognozes!

Lasiet psihologu un lingvistu, un autores pamatojumu subkultūras valodas lietojuma izvēlei daiļliteratūras tekstā!

Valodas lietojumu jauniešu vecumā ietekmē šī vecumposma sociālpsiholoģiskās īpatnības. Viens no	Jautāta par stāsta valodas izvēles stratēģiju, Justīne Kļava uzsver, ka vēlējusies demonstrēt mūsdienu valodas

galvenajiem uzdevumiem jaunietim ir atrast savu personīgo un sociālo identitāti, pie kuras pieder arī valodas lietojums. Šajā procesā svarīga ir piederība pie kādas no sociālajām grupām, kas dod jaunietim sociālās identitātes izjūtu un nosaka ne tikai indivīda priekšstatus par sevi, bet arī viņa uzvedību. Jaunieši vairāk nekā citas vecumgrupas pakļaujas vienaudžu spiedienam noraidīt vispārpieņemtās normas, pretstatot tām savas vērtības un uzskatus, kas veidojušies konkrētas jauniešu grupas ietekmē. Noteiktas valodas formas tiek veidotas un lietotas, lai apliecinātu piederību pie jauniešu kā vienotas vecumgrupas – paaudzes, tajā pašā laikā norobežojoties no citiem runātāju kolektīviem (bērniem, pieaugušajiem), un lai iegūtu un saglabātu vēlamo pozīciju grupas hierarhijā. Liela ietekme uz personības identitātes veidošanos jauniešu vecumposmā ir vienaudžu grupām un jauniešu subkultūrām. Latviešu psihologs Viesturs Reņģe jauniešu vēlmi piederēt pie kādas no subkultūrām skaidro ar to, ka viņi vēlas būt ārpus ierastajām tradīcijām, normām, ideāliem, tāpēc „subkultūru veidošana ir mēģinājums uz kādu laiku atrast savu vidi, kamēr identitātes krīze nav atrisināta, jo identitāte ir piederības izjūta. Lai arī pieaugušos tas tracina, pret to ir nepieciešams izturēties saprotoši, jo cilvēkam šajā vecumā vajag savu īpašu vidi, individualitāti.” (Reņģe 1999: 175) Jauniešu subkultūru moto ir „būt citādiem”, tādēļ pie noteiktas subkultūras piederīgie veido savu īpašu identitāti un stilu, kas ietver tēlu, stāju un specifisku valodas lietojumu. Gan solidaritāte vienaudžu grupā, gan kopīga grupas tēla izveide subkultūras ietvaros veicina „mēs” izjūtas veidošanos. Šo kopības izjūtu pastiprina specifisks runas stils, kas konkrēto grupu atšķir no pārējām.	daudzslāņainību un daudzu šķietami neiederīgu valodas stilu vietu daiļliteratūrā. „Tobrīd, kad rakstīju „Slaistus”, cik man tur gadi bija... 18 laikam? Tā arī runāju, kā rakstīju. Prozā nekad nedomāju, kas kā izklausīsies labāk. Projicēju varoņus caur savu valodu. Tas, ka lasītājs uztver to kā provokāciju, ir cits jautājums. Subjektīvi šķiet, ka tāda literārā valoda neeksistē. Ir tikai apziņas plūsma, kas realizē sevi autora valodā. Nevar domāt vienā valodā un rakstīt citā. Lai gan daudzi oponēs. Attiecības ar valodu nav mainījušās. Mainījusies ir valoda, kurā domāju. Tā nav tik viennozīmīga. Mazāk lamājos. Jūtama pseidointelektualisma pieskaņa, kā jau tas kultūras cilvēkiem raksturīgi. [..] Šobrīd studēju dramaturģiju, un tur sākas problēmas. Ar valodu. Pasniedzēji pieprasa argumentus, kāpēc katrs varonis runā tā, kā runā, bet nevaru to paskaidrot. Es vienkārši zinu, kā viņiem ir jārunā, jo viņi visi esmu es. Tikai katrs citā rakursā. Dramaturģija uzliek konkrētus rāmjus raksturam un valodai, kas mani ēd nost. Kādu laiku prozu neaiztiku, bet nu zinu, ka rakstīšu atkal. Nu jau kā liels cilvēks.”[3] J. Kļavas teksts apliecina jauniešu valodas īpatnības: jauniešu valodā ātrāk nekā citos valodas variantos atspoguļojas sabiedrībā norisošie procesi. Viens no jauniešiem raksturīgās leksikas uzdevumiem ir norobežošanās no citiem runātāju kolektīviem – ja jauniešu valodai specifiskos vārdus un teicienus sāk lietot arī citi runātāju kolektīvi, tie zaudē savu efektivitāti un tiek aizstāti ar jauniem. Viena no jauniešu lietotās leksikas iezīmēm ir oriģinalitāte. Bet oriģinalitāte ar laiku zūd, tāpēc tiek radītas

[3] Kļava, J. 2011. gada 12. decembra vēstulē M. Burimai.

Socioloingvistikā tiek norādīts, ka lielu sociālās mijiedarbības daļu veido verbālā komunikācija, un ļoti iespējams, ka sociālā kategorija „vecums" atspoguļojas arī runas uzvedībā. Teorētiskajā literatūrā daudzkārt uzsvērtas valodas lietojuma īpatnības jauniešu vecumā salīdzinājumā ar citām vecumgrupām – bērniem, pieaugušajiem un veciem cilvēkiem. Piemēram, sociolingvisti ir konstatējuši, ka nekodificētās valodas formas visbiežāk lieto tieši jaunieši. (*Holmes* 1992) Tāpat tiek minēts, ka specifisks vārdu krājums visvairāk raksturīgs indivīdiem jauniešu vecumā. (*Cheshire* 1987: 760–767)

Jau Hosē Ortega i Gasets attiecībā uz valodas stilu lietojuma atšķirībām norādīja, ka „valodas mūs atšķir un laupa mums iespēju sazināties nevis tāpēc, ka tās ir atšķirīgas kā valodas, bet gan tāpēc, ka tās balstās uz dažādiem priekšstatiem, atšķirīgām domāšanas sistēmām un, visbeidzot, uz neatbilstošām filozofijām." (*Gasets* 1994: 102)

Justīnes Kļavas stāsts „Slaisti" konfrontē valodas normas un antinormas, aizstājot daiļliteratūras tekstam stereotipiski raksturīgo normatīvo leksiku ar reperu, hiphopa u. c. jauniešu subkultūru valodu un slengu kā jaunās paaudzes sociolektu – valodas paveidu, kas raksturīgs noteiktam sabiedrības slānim, atsevišķai sociālai grupai vai ar noteiktu nodarbošanos saistītam runātāju kolektīvam (Skujiņa un aut. kol. 2011: 84), tādējādi plašam lasītāju lokam piedāvājot marginālu leksiku un vienlaikus norādot, ka mūsdienās vairs nav vienas valodas normas, kas apmierina visas sabiedrības grupas.

arvien jaunas leksiskās vienības. Tādējādi jauniešu valodā daļa leksikas funkcionē īslaicīgi, taču, kā liecina daudzi pētījumi, jauniešu specifiskās leksikas pamatfonds tiek izmantots komunikācijā ilgāku laikposmu, turklāt daļa vārdu ar laiku tiek pārņemta vispārlietojamās valodas paveidā – sarunvalodā, kuras galvenās pazīmes ir spontanitāte un neformālums, un visbeidzot uztverta kā literārās valodas piederums. (Tidriķe 2005: 18–19)

J. Kļava par savu literāro un komunikatīvo pieredzi ar jauniešu leksiku secina:

„Par to vārdnīcu varu piebilst, kad sarunājos ar tiem, kam šobrīd ir 17–18 gadu, saprotu, ka viņi runā pavisam citādāk, un es vairs neesmu stilīga, viss mainās tik ātri..."[4]

[4] Kļava, J. 2012. gada 22. februāra vēstulē M. Burimai.

 Definējiet jēdzienu jauniešu valoda!

! ***Miniet zīmīgākos jūsu paziņu lokā lietotos "jauniešu valodas" vārdus un skaidrojiet to nozīmi!***

- ✓
- ✓
- ✓

 Sameklējiet bibliotēkā un lasiet Justīnes Kļavas stāsta „Slaisti" fragmentu 2009. gada žurnāla „Karogs" 9. numurā! Uzrakstiet, kādu jauniešu subkultūras veidu autore apraksta!

MODES NACIONĀLĀS ĪPATNĪBAS

Eiropa. Vecajā Eiropā valda tradicionālais biznesa stils. Dažas nianses sastapsiet Francijā– tur augstāk par visu tiek vērtēta atturīga elegance un apģērba kvalitāte. Kamēr itāļiem patīk krāsas un raksti – viss melnais viņiem šķiet pārāk garlaicīgs un skumjš. Itālija būs īstā vieta, kur novērtēs jūsu zelta rotas.

Amerika. Lai jūs saģērbtos atbilstoši amerikāņu izpratnei par labu biznesa stilu, jums, pirmām kārtām, jāvadās pēc klimata, kas valda katrā atsevišķā reģionā – jēdziens Amerika šajā ziņā ir diezgan plašs. Piemēram, Teksasas karstumu un Floridas tropu klimatu varēsiet labi pārciest nestriktā biznesa stila apģērbā, kas ieturēts gaišos toņos. Savukārt Rietumkrastā, piemēram, Losandželosā, īpaši augstu tiek novērtēti slavenu brendu apģērbi nestriktajā biznesa stilā. Patiesībā vienīgā vieta, kur biznesā pozitīvi novērtē kreativitāti apģērbā, ir Ņujorka – ne velti tā ir Amerikas modes galvaspilsēta.

Āfrika. Izvairieties no apģērbiem safari stilā – vietējie to varētu uztvert kā aizvainojošu atgādinājumu par koloniālisma laikiem. Tomēr galvenais – nekādas kamuflāžas vai militārā stila! Labi tiksiet uztverti, ja papūlēsieties visur ierasties tīrās un īpaši izgludinātās drēbēs. Sievietēm, neņemot vērā klimatu, nav ieteicams atkailināt ne plecus, ne ceļgalus.

Austrālija. Ņemiet vērā, ka gadalaiki ir tieši pretēji mūsējiem; jūlijā ir ziema, bet decembrī – vasaras vidus. Nestriktais biznesa stils sievietēm pieprasa vieglu, vienkārša griezuma apģērbu gaišos vai tumši zilos toņos. Savukārt vīriešiem kā norma ir konservatīvs lietišķais stils.

Ķīna. Biznesa stila izpratnē tā ir viena no konservatīvākajām valstīm. Sievietēm ieteicami ir bikškostīmi. Un aizmirstiet par spilgtu meikapu, krāšņām rotām, augstpapēžu kurpēm un izsmalcinātām somiņām! Ķīnā to uztvers kā izrādīšanos, un ne tikai jūs, bet arī jūsu darījumu partneri jutīsies neērti.

Japāna. Tā apģērba konservatīvisma ziņā pārspēj Ķīnu. Striktais biznesa stils ir likums. Pieņemami visi neitrālie apģērba toņi, izņemot melno, kas Japānā ir sēru krāsa. Nekādā gadījumā nevelciet sarkano, jo šāds apģērbs tiek uzskatīts par pārāk uzkrītošu – jūs var pārprast. Mētelis – lai cik plāns, labs un ar pārējo apģērbu saskaņots, vienmēr, ienākot telpās, ir jānovelk, jo, pēc japāņu priekšstatiem, tas ir netīrs. Dodoties uz Japānu, jums nāksies padomāt ne tikai par apģērbu, bet arī iemācīties pareizi paklanīties un pat (!) pareizi pieņemt pasniegtu vizītkarti. Neveltot vizītkartei pienācīgu uzmanību, jūs varat aizskart japāni līdz sirds dziļumiem.

Krievija. Lietišķs apģērbs Krievijā netiek ierobežots krāsu gammā – no lietišķiem toņiem līdz pat kliedzošām un citur pasaulē biznesa vidē nepieņemamām krāsām. Šeit lietišķa biznesa sieviete var atļauties izpaust sievišķību.

(*Nacionālās medību īpatnības. Style up!* Nr. 5, 2007.–21. lpp.)

Uzrakstiet trīs argumentus, kas apstiprina apgalvojumus!

Katram cilvēkam, kas sevi ciena, nepieciešams būt moderni ģērbtam.	Sekot modei ir neprāts! Katram cilvēkam jāģērbjas atbilstoši savam individuālajam stilam.
• • •	• • •

FINANSES. NAUDA. IEPIRKŠANĀS. EKONOMIKA

DZELTENĀ MAISIŅA EFEKTS

Ignorējot dzeltenos spociņus, piepūstos vīreļus un balonu virtenes, es kādā rudens vakarā tomēr iegriezos *Stockmann*. Šī ir mana vajadzības (pārtikas) spiesta pietura starp darbu un mājām. Biju gatava, ka tā saucamajās *Trakajās dienās* būs vairāk cilvēku, ka šī ne pārāk tīkamā procedūra aizņems vairāk laika nekā parasti. Tomēr tam, kas mani sagaidīja, gatava nebiju nekādi. Netiku tālāk par pāris soļiem no ieejas. Rindā pēc groziņiem stāvēja vismaz divi simti cilvēku. Tas, kas mani pārsteidza, ka sejās neredzēja ne pagurumu vai dusmošanos, vai kaut ko, kas liecinātu, ka mūsdienās stāvēt rindās pēc groziņa lielveikalā – tas nav normāli! Ieskatījos pircēju apģērbā un nodomāju, ka redzu daudz tādu, kuri parasti šajā veikalā nenāk (par dārgu).Tagad pēc lētiem banāniem un maizes. Patiesībā nezinu, kas un par cik bija nocenots.

Turklāt es izdarīju vēl vienu kļūdu, nolemdama stacijas virzienā doties caur veikalu. Masa uz priekšu vispār nekustējās. Ieskatījos grozos – divas pakas tualetes papīra ruļļu iepakojumā pa seši. Šampūni, paketes, zobu pastas tūbas, matu krāsa, vates pikuči kosmētikas noņemšanai, arī vairāki iepakojumi. Desmitiem cilvēku spaidījās, ostīdami smaržu plauktus.

Nākamās dienas rītā konstatēju, ka *Stockmann* tuvējā apkārtnē teju katram ir dzeltenie izpārdošanas maisiņi. Mikroautobusā iekāpa sieviete, kurai katrā rokā bija pa četri maisi. Viņa kāpa smagi, precīzāk, knapi iespraucās. Vakarā redzēju, kā desmitiem cilvēku stāv rindā pie veikala ārpusē ierīkotajām teltīm. Lētāk deva tualetes papīra ruļļus. Var teikt, ka esmu naiva, vecmodīga un izliekos nezinām, kādā visīstākajā patērētāju kultūras kulminācijā dzīvoju. Cilvēks, ieraugot mantu, saožot, ka kaut kur kaut ko dod, ka var dabūt lētāk, kļūst traks. Jauniem gribas dzīvot, un dzīvot krāsaini tagad. Mazliet vecākiem gribas beidzot dzīvot, bet pavisam veciem vienkārši vairs nav ko zaudēt. Ja nauda ir, viņi tērē, ja nav – stāv ar izstieptu roku sētmalē. Kas attiecas uz bagātajiem, tad viņi krāj, taupa un tērē tik, cik un kā grib, bet nabagajiem nav ne ko krāt, taupīt, ne ko tērēt. Savukārt vidējo Latvijā praktiski nav.

(Grīnuma, Ilze. *Dzeltenā maisiņa efekts. Diena* (Piektdiena), 2007. gada 19. oktobris)

Uzrakstiet reklāmas tekstu kādai nekomerciālai precei!

Strādājiet grupā! Izveidojiet prezentāciju par savu attieksmi pret sezonas un citām izpārdošanām, reklāmas akcijām un citiem mārketinga paņēmieniem!

LABIE VĒLĒJUMI PALĪDZ PASAULEI HARMONIZĒTIES

Ziemassvētku apsveikumi, pastkartes, īsziņas, elektroniskās vēstulītes... Viens tās sūta ar lielu iedvesmu, otrs tikai tādēļ, lai ievērotu tradīciju, trešais atmet ar roku.

„Šie apsveikumi un labie vēlējumi ir tradīcija, kas saglabājusies no ļoti seniem laikiem. Mēs, cilvēki, savā kolektīvajā bezapziņā to kā rituālu izpildām paaudžu paaudzēs, sen vairs nesaprazdami, kāpēc to darām," saka geštaltterapeite Solvita Vektere, „bet varbūt, ka tas visu šo laiku ir bijis viens no spēkiem, kas sakārto mūsu pasauli. Apsveikumi un vēlējumi bija jau tad, kad vēl nebija izgudrots pasts, bet tajā brīdī, kad parādījās pastkartes, cilvēki ļoti ātri uztvēra šo rakstītā vārda, pantiņa un zīmējuma brīnumu, kuru saņemot kļūst priecīgāks prāts. Un arī tagad, kad daudzi vairs nesūta pastkartes, rituāls joprojām saglabājas, tos pašus pantiņus sūtām īsziņās, izplatām internetā."

– Tajā pašā laikā daudzi žēlojas, ka tas viss ir nodrāzts, nonivelēts, apnicis, un tomēr sūta. Kāpēc tā?

– Pantiņu sūtīšanai ir rituāla nozīme. Pantmērs ar atskaņām, četrrinde vai divrinde – tur ir savs ritms un atskaņas. Izrādās, ka senie cilvēki tādā veidā palīdzēja kosmosam harmonizēties pārejas laikā no tumsas uz gaismu. Ja no tāda viedokļa paskatās, tad ir vienalga, kādu pantiņu jums sūta, varbūt ir pat labāk, ja cilvēks to izdomājis pats. Reizēm liekas – kas var būt banālāks par šiem pantiņiem: eglīte smaržo, svecītes mirdz, arī Ziemassvētku dziesmu teksti mēdz būt visai naivi. Bet katru gadu mēs tomēr izpildām šo rituālu, un tas ir visa pamatu pamats – kad satiekas sakrālais ar profāno. Mēs jau sen vairs nesaprotam sakrālā nozīmi, bet mēs to veicam tā, kā protam, veicam laiku laikiem pāri, ejam ciemos un skaitām dzejoļus pie eglītes, pārrakstām tos no vecām kartītēm vai sūtām īsziņas, bet mēs izpildām rituālu, kas saulgriežu laikā ir ārkārtīgi svarīgs. Pat ja aizņemtie, praktiskie un racionālie vidējās paaudzes pārstāvji to uzskata par niekošanos, vecākās paaudzes ļaudis ķeras pie Ziemassvētku kartīšu rakstīšanas, un to pašu dara arī bērni dārziņā un skolā. Tātad kopumā pasaule harmonizējas, un šis krustpunkts, kurā svētkos satiekamies, ir tādēļ, lai mēs palīdzētu pārradīt pasauli, aizejot vecajam gadam un atnākot jaunajam. Mūsu baltiešu rituāli sakņojas indoeiropeiskajā tradīcijā, kur vārda rituālam, vārda maģijai vienmēr bijis ļoti liels spēks. Sakrālās lietas netika nosauktas, bet ieslēptas vārdos. Atkārtojot šīs četrrindes katru gadu, mēs pārnesam to sakrālo jēgu, kas ir mūsu kolektīvajā bezapziņā.

– Tad nav tik būtiski, par ko ir šie pantiņi?

– Gandrīz nav, tomēr tajos atkārtojas vārdkopas, varbūt reizēm mums īsti nesaprotamas, pie kurām mēdzam turēties, jo acīmredzot tās vairo spēku un gaismu, kas palīdz pārradīt pasauli. Piemēram, baltie Ziemassvētki. Baltie – tāpēc, ka svētie. Un lai dzejolīšos paliek pūkainie zaķīši, eņģelīši, rūķīši! Starp citu, daudzi būs pamanījuši, ka gan ziemas, gan vasaras saulgriežos tiek pārsūtīti arī visādi neķītri pantiņi, reizēm pat ļoti vulgāri, bet atkal – mēs sen vairs nezinām, kāpēc to darām. Tas ir saistīts ar auglības rituālu, arī nerātnās tautasdziesmas ar to ir pilnas, un nav jau runa tikai par lopiem vai cilvēkiem, te ir runa par kosmosa pārradīšanu.

– **Ir cilvēki, kuri ļoti ievēro etiķeti, cenšas rakstīt apsveikumus glīti, rūpīgi izvēlas pildspalvu un tintes krāsu. Vai tādām lietām arī ir nozīme?**

– Ļoti liela nozīme. Īpaši tam, ka pantiņš tiek pārrakstīts ar roku. Tāpēc tie cilvēki, kuri slinko un vienkārši pārsūta īsziņu bez pārrakstīšanas, jau grēko pret šo rituālu. Protams, visskaistākais ir pašam ar roku to visu rakstīt – iedomājieties: jūs kā burvji tajā brīdī pārradāt pasauli! Un tur vairs nav sīkumu, viss ir svarīgi, neviena izsaukuma zīme nav lieka vai pielikta tāpat vien. Tas viss rada formātu, kas šajā rituālā ir nepieciešams. Un, ja tu pats vēl piezīmē klāt sniegpārsliņu vai eglīti, tam visam ir jēga. Apsveikumi un vēlējumi ir mūsdienu folklora, un folkloristi tos pēta. Mēs varam vērot, kā laika gaitā mainās dažādas lietas, piemēram, salīdzinājumā ar laiku pirms gadiem piecpadsmit apsveikuma kartītēs šodien daudz biežāk ir iespiesti gatavi pantiņi, bet tev vismaz jābūt tik čaklam, ka jāuzraksta adresāts un jāparakstās. Taču būtība nav mainījusies – tas viss ietekmē mūsu kodēšanas sistēmu, kas ir nākusi līdzi no ļoti, ļoti seniem laikiem.

– Ir daļa cilvēku, kam nepatīk pantiņi, tāpēc viņi labāk raksta vēlējumus: laimi personiskajā dzīvē, labu veselību, panākumus, daudz naudas, paklausīgus bērnus utt. Vai tur ir atšķirība?

– Arī šāds formulējums ir sakrāls teksts, bet vārsmota valoda to pastiprina, jo pantmēram ir sava jēga, ritms dod spēku pārradīšanai. Bet jebkurā gadījumā, vēlot labu konkrētam cilvēkam, jūs to vēlat nākamajam gadam – tai pasaulei, no kuras visi esam nākuši. Un tādēļ nevajag skopoties ar labajiem vārdiem, pat ja tie ir banāli un katru gadu vieni un tie paši – rakstiet strīpiņā, tas pa apli atnāks pie jums atpakaļ!

Tiecoties pēc augstvērtīgas dzejas, kāds kartītēs raksta arī dzejnieku sacerētās rindas, bet, kad tās aiziet tautā, tad pārtop folklorā – mēs vairs neatceramies, kurš ir autors. Mūsu kolektīvā bezapziņa visu izlabo pa savam. Daži saka: tauta ir stulba. Nē, tauta ir ļoti gudra, jo, lai arī cilvēki mēdz darīt primitīvas un ļoti vienkāršotas lietas, tās patiesībā harmonizē pasauli, jo pretī tām mēdz būt ļoti sarežģītas, pārspīlētas, pārlieku izsmalcinātas lietas. Un beigu beigās pārsmalcinātais cilvēks saņem uz Ziemassvētkiem vienkāršu četrrindi no tantiņas laukos, un tas galu galā līdzsvaro pasauli. Savukārt pretsvaram naivi jūsmīgajiem dzejolīšiem ir radušies tādi pantiņi kā visiem zināmais par vecīti un svecīti. Ironijai ir tā pati līdzsvarojošā funkcija, mēs saglabājam rituālu, bet klāt vēl dodam smieklus, kas arī ir svētku daļa. Nevajag visu uztvert svētulīgi nopietni. Nebūsim pārāk kategoriski: šobrīd mēs kaut kam ticam, par kaut

ko esam pārliecināti, bet paies gadi un viedoklis par pareizo, nepareizo, derīgo un nederīgo varbūt mainīsies. Nav svarīgi, vai tavu mājokli rotā dievmātes attēls vai puzuri, vai tu klausies tautasdziesmas vai baznīcas dziesmas – galvenais, ka mēs visi kopā ievērojam rituālu. Varbūt tiešām tas ir tas, kas pasauli virza un pārrada.

– Vai saprotat arī cilvēkus, kuriem svētki tā īsti nepatīk un pat krīt uz nerviem?

– Saprotu gan. Tos pašus pantiņus un dziesmiņas diendienā dzirdam lielveikalos, radio, televīzijā, un visi tie mums spiež uz smadzenēm. Es pati esmu no tiem, kuri izvairās, cik spēka, no iepirkšanās histērijas, jo neuzskatu, ka visiem cilvēkiem man ir kaut kas jānopērk un jāuzdāvina. Mārketinga speciālisti uztur spēkā šo dāvanu pirkšanas modi, reklāmas sākas ar vārdiem: vai jūs jau nopirkāt dāvanas saviem tuviniekiem? Tā jau ir manipulācija, un pret to noturēties ir ļoti grūti, tāpēc daļa cilvēku, cenšoties neļauties vides spiedienam, sāk noliegt šos svētkus vispār: neuzbāzieties man ar savām kartītēm un īsziņām, riebjas! Taču tas nozīmē līdz ar ūdeni izliet no vannas arī bērnu.

– Un tomēr – kāpēc mēs tik aktīvi ļaujamies Ziemassvētku iepirkšanās drudzim?

– Var jau saprast, kāpēc esam pārņēmuši arī šo pirkšanas tradīciju. Ar naudu ir tā: jo to vairāk tērē, jo vairāk nāk. Un es domāju, ka arī dārgo Ziemassvētku dāvanu pirkšana ir tāds bezapzinīgs akts, cilvēks tic: ja es daudziem, daudziem citiem tagad kaut ko uzdāvināšu, tad man tas nāks atpakaļ, es tagad it kā ziedoju naudas dievam. Tam arī ir rituāla nozīme, un pret to var izturēties ar sapratni. No vienas puses, man nepatīk šī jezga, bet, no otras puses, es tajā saskatu rituālo kārtību. Tikai skumji, ja kāds varbūt dāvanām iztērē krietni vairāk, nekā var atļauties, nonāk parādos. Kad rodas tāda ačgārnība, viss kļūst tik nomācoši, ka gribas aizbraukt kaut kur tālu, tālu, lai mūs neierauj šajā ārprātā. Labs ir viss, kas ir ar mēru, ar izjūtu, ar paša piedalīšanos un mīlestības piedevu.

(Zonne, Ilze. *Labie vēlējumi palīdz pasaulei harmonizēties. Diena,* 2006. gada 22. decembris)

Sagatavojiet apsveikuma/vēlējuma kartīšu tekstus diviem dažādiem svinību/svētku gadījumiem! Centieties būt oriģināli un uzrunāt apsveicamo maksimāli personīgi!

NO REKLĀMAS VĒSTURES

Par reklāmas praktizēšanu tiek runāts jau no seniem laikiem, tā ir cieši saistīta ar cilvēku sabiedrības attīstību. Par vienu no vissenākajiem reklāmas vēstījumiem uzskata ēģiptiešu papirusu, kurā tiek ziņots par verga pārdošanu. Seno feniķiešu pilsētās uz māla plāksnēm bija informācija par dažādām izklaidēm, pakalpojumiem un preču realizāciju. Senajā Ēģiptē reklāmas uzraksti tika gravēti akmeņos, dzelzī un kaulos, „Zelta laikmetā" pa Atēnu ielām gāja cilvēki, kuri vēstīja par vergu, lopu un citu preču pārdošanu. Pompejas pilsētā tika atrasts viens uzraksts, kurā tiek slavēts politisks darbinieks un iedzīvotāji tika aicināti balsot par viņu.

Senajā Romā reklāmas ziņojumi tika izvietoti uz speciāli uzbūvētām, baltām sienām – „albumusiem", kā arī uz dzīvojamo māju sienām. Reklāmas elementus izmantoja amatnieki, kuri lika īpašus zīmogus uz savas produkcijas. Pavērsiena punkts reklāmas vēsturē bija 1450. g., kad vācietis Johans Gūtenbergs izgudroja drukas ierīci. Reklāmdevējam vairs nebija vajadzīgs katru reklāmas ziņojuma papildeksemplāru manuāli izgatavot no jauna. Reklāma drukas formā pirmo reizi parādījās Anglijā 1478. g. 1622. g. iznāca pirmais laikraksts „*Weekly News*" angļu valodā, tas deva spēcīgu impulsu reklāmas attīstībā. Vēlāk Edisons uzrakstīja šādu padomu reklāmu tekstu sastādītājiem:

Vārds „reklāma" ir cēlies no latīņu vārda „*reclamare*", kas nozīmē – sniegt, izplatīt informāciju par kaut ko, lai to popularizētu. Reklāma kalpo tam, lai informētu potenciālos pircējus par jaunām precēm, pakalpojumiem, to lietošanas īpašībām. Reklāmu apmaksā reklāmdevējs, parasti reklāma atgādina noteiktu marku vai preces nosaukumu, kad pircējs veic pirkuma izvēli.

Reklāma ir komunikācija ar noteiktu personu vai uzņēmumu, sniedzot un izplatot informāciju ar maksas līdzekļu starpniecību. Būdama varens pircēju rīcības ietekmējošs faktors, reklāmas attīstība ir atkarīga no daudziem apstākļiem, no kuriem, pirmkārt, minami šādi: sociāli ekonomiskie, tehnoloģiskie, tiesiskie, tirgus (patēriņa) apstākļi.

Reklāma patērēšanas uzvedībā veido sabiedrisko domu, izraisa interesei, rada apstākļus vajadzību apmierināšanai, veido preču iegādei nepieciešamo psiholoģisko bāzi. Iedarbojoties uz cilvēka apziņu, reklāma veido preču un pakalpojumu pieprasījumu. Tā iedarbojas uz cilvēka psihi, prātu, jūtām, domāšanu, spriedumiem, uzmanību, uztveri, atmiņu un

zināšanām. Reklāma ir māksla cilvēkā radīt dziņu pirkt un patērēt. Reklāmai ir jādod atbilde uz jautājumiem, kuri patērētājam ir interesanti un sniedz informāciju par preci vai pakalpojumiem. Reklāmas uzdevums ir pārvērst nepatvaļīgo uzmanību patvaļīgajā. Reklāmas mērķis ir padarīt cilvēku par pircēju un palīdzēt viņam pieņemt lēmumu. To var panākt ar reklāmas pareizu psiholoģisko ievirzi. Reklāmai jāveido aktīva nostāja pret reklamējamo preci, jāiedarbojas vai nu uz pirkšanas motīviem, vai cilvēka priekšstatiem par preci vai pakalpojumu, patērētāju, uztveri, atmiņu. Lai potenciālajam pircējam rastos pareizs priekšstats par preci, reklāmai jāizglīto patērētājs: jāsniedz ziņas par preces kvalitāti, lietošanas īpašībām un priekšrocībām, salīdzinot ar līdzīgu preci.

Reklāma psiholoģiski iedarbojas uz gribu, prātu, uzmanību, atmiņu, asociācijām un jūtām. Izvēloties reklāmas teksta saturu, jāņem vērā adresāts, viņa zināšanas, ieradumi, motivācija, vērtību orientācija, tautība, tradīcijas, sociālā valoda utt.

Divdesmitā gadsimta vidū sākās reklāmas bums. Mēs sastopamies ar reklāmu visur, lai kur arī mēs neatrastos, mēs redzam, dzirdam reklāmas sludinājumus, kuros tiek stāstīts par jaunām precēm vai pakalpojumiem.

Lielu daļu cilvēku kaitina pastāvīgie reklāmas rullīši, kuri parādās iemīļoto TV pārraižu vidū vai klausāmi radiopārraidēs. Reklāmas atkārtojas 100 reižu dienā. Lai arī kā mums reklāma traucētu, tā spēj mūs ietekmēt un mēs tai pakļaujamies, jo pērkam „*Sony*" televizorus, „*Colgate*" zobu pastas, „*Ariel*" veļas pulverus.

(*Pēc interneta materiāliem*)

Veidojiet salīdzinājuma tabulu, kurā ierakstiet: kas reklāmas startēģijās palicis nemainīgs, kādas inovācijas reklāmas attīstībā ienesusi globālā ekonomika!

Nemainīgais	**Globālo ekonomisko procesu radītās pārmaiņas**

GUDRIE IEPĒRKAS GUDRI

Sen – pagājušā gadsimta 80. gados – amerikāņu futurologs Rejs Kurcveils (*Ray Kurzweil*) pareģoja, ka internets pārņemšot pasauli. Toreiz visi neticīgi vīpsnāja, jo internets tolaik bija vien ASV valdības iekšējā komunikācijas sistēma. Nepagāja ne 20 gadu, un tolaik neticamais piepildījās. Ja tieši tikpat sen – tukšo veikalu laikmetā – kāds būtu teicis, ka kādam žurnāla redaktoram ienāks prātā dot padomus iepirkšanās jomā, mēs neticētu. Un tomēr atkal neticamais ir noticis: veikalos visa kā ir tik daudz, ka cilvēks mēdz apjukt un šajā situācijā prasīt prasās pēc padomiem. Amerikāņu nācija jau sen, pirkšanas slimības mocīta, apmeklē psihoterapeitus un lasa grāmatas par *Smart shopping* (..), jo saprātīgas iepirkšanās mērķis ir – ietaupīta nauda un pilnīgi apmierināts cilvēks.

- **Nepērciet pārtiku neēdis!** Novērojumi liecina, ka visvairāk naudas izmetam, nevajadzīgi daudz iepērkot pārtiku. Metot ārā jogurtus ar pelējuma plēvīti, katru reizi pārņem neomulīga vainas izjūta. Kāpēc neprotam aprēķināt nepieciešamās jeb patērēt iespējamās pārtikas daudzumu? Viens no galvenajiem iemesliem ir tas, ka pārtika tiek pirkta vakaros pēc darba, kad gribas ēst. Bada sajūta ir vissliktākais sabiedrotais pārtikas veikalos.
- **Pērciet labu lietu par labu cenu!** Bieži gadās, ka nopērkam preci tikai tāpēc, ka esam ieraudzījuši VECO cenu un tai blakus krietni zemāku JAUNO. Starpība ir tik liela, ka, nopērkot preci, jūtamies kā atraduši veselu bagātību. Reklāmas speciālisti atzīst, ka bieži vien tāda vecā cena nekad nav eksistējusi, tā ir tikai mārketinga triks. Arī pārdevējs vēlas, lai pircējs no viņa veikala iziet laimīgs. Ar piebildi – obligāti kaut ko nopircis.
- **Nepakļaujieties reklāmas spiedienam!** Tikai nesakiet, ka reklāma jūs neietekmē! Ja tā būtu, tirgotāji un ražotāji nešķiestu miljonus reklāmas izgatavošanai un izvietošanai medijos. Ir firmas, kas savas reklāmas laiž ēterā, strikti vadoties pēc iedzīvotāju algas dienas datumiem. Tāpēc lieti noderēs padoms – uztveriet reklāmu kā informāciju. Mēdz gadīties, ka reklāmas izdevumi tiek iekļauti preces cenā un pie klusākajiem konkurentiem iespējams atrast ko tikpat labu, bet lētāku.

- **Lēti vienalga ir dārgi!** Bieži vien, īpaši izpārdošanu laikā, nesakarīgi izšķiežam naudu par lētām lietām, kaut arī īsti nevajag, pērkam. Taču Ls 5 nedēļā sastāda Ls 260 gadā. Vidēja mūža laikā nesakarīgo lēto pirkumu aptuvenā summa varētu sasniegt pat Ls 13 000. Iespaidīgi...

(Kalēja, Dace. *Gudrie iepērkas gudri. Style up*. Nr. 5, 2007. 2. lpp.)

! **Futurologs –**

Strādājiet grupā! Uzklausiet cits cita iepirkšanās paradumus un izveidojiet savas grupas iepirkšanās paradumu modeli!

MŪZIKA. DZIEDĀŠANA

AR DZIESMU… UZ DARBU

Kā jaunietim ar vokālajām dotībām kļūt pazīstamam estrādes mūzikas pasaulē?

Cilvēki mēdz mēļot, ka dziedātāja ceļš ir rozēm kaisīts. Atliek vien tapt pamanītam kāda jau zināma mūziķa vai producenta acīm un ausīm. Sava taisnība šajā stereotipā ir, jo daļa dziedātāju atpazīstamību tiešām guvuši ar mūzikas pasaulē pazīstamu, zināmu cilvēku gādību. Tomēr ar sakariem ir par maz, dziedātājam nemitīgi jāpilnveidojas. „Ir trīs vaļi, uz kuriem balstās veiksmīga dziedātāja karjera, – skanīga balss, teicams izskats un labas saskarsmes spējas. Protams, jāpiemīt arī skatuves harizmai," uzskata producents un menedžeris Agris Semēvics. „Ja cilvēkam ir divas no minētajām īpašībām, tad viņam vēl ir iespēja gūt panākumus. Diemžēl ar vienu īpašību ir krietni par maz."

Dziesmu var nopirkt

Skatuves iekarotājam jābūt savam repertuāram. Taču dziedātājam nebūt nav jāmāk komponēt vai spēlēt kādu instrumentu. Daži pat nepazīst notis! Tomēr paša komponēta dziesma ir liela priekšrocība, jo *singla* panākumu gadījumā dziedātājs saņem atlīdzību gan kā izpildītājs, gan kā autors.

Vēl dziesmu ir iespējams nopirkt gan no komponistiem, gan no dziedātājiem, kuri sacer dziesmas. A. Semēvics lēš, ka dziesmu no vidusmēra autora iespējams iegādāties par aptuveni simts latiem. Protams, pērkot dziesmu no komponista, kurš vienlaikus ir arī izpildītājs, jārēķinās, ka hītus autors paturēs sev.

Karjera laukos neiespējama

Latvijas mūzikas iespēju „zeme" ir Rīga. A. Semkēvics iztēlo, ar kādiem sarežģījumiem var sastapties jaunietis no dziļiem laukiem, vēloties, lai viņa izpildīto dziesmu atskaņo radio ēterā. Ļoti iespējams: viņam ir traucējošs dialekts, tāpat nav naudas un pazīšanās. Nepieciešamo naudu sakrājis, jaunietis ierodas Rīgā meklēt producentu. Turklāt producenti ir ārkārtīgi uzmanīgi, izvēloties dziedātājus, lai pēcāk nebūtu jākaunas, ka saistījušies ar šo izpildītāju. Pirmais solis ir dziesmas ierakstīšana, kam nepieciešams aptuveni 300 latu. Taču ar liekiem simts latiem ierakstu studiju iespējams izmantot „bez rindas", atklāj producents.

Kad dziesma ierakstīta, nepieciešams, lai tā nonāktu radiostaciju ēterā. Šo darbu var paveikt gan pats dziedātājs, gan viņa menedžeris. Protams, ierakstījis dziesmu, jaunietis sen atgriezies laukos. Taču tas visu sarežģī, jo jebkurā brīdī viņam ir jābūt gatavam pat pēc stundas ierasties, piemēram, uz interviju, fotosesiju vai televīzijas raidījumu Rīgā. Tālab jaunietim nekas cits neatliek kā pārcelties uz galvaspilsētu.

Tāpat radiostacijās neviens negrib tērēt laiku viendienītei. Tādēļ, jau laikus paredzot rezultātu, dziesmas bieži paliek radiostaciju direktoru plauktos, ne reizi neatskaņotas ēterā. Profesionāliem producentiem, kuri sevi pierādījuši, radiostacijas uzticas un nešaubās par dziesmas un dziedātāja turpmākajiem panākumiem.

Starp citu, ar sevi var iepazīstināt klausītājus par naudu – A. Semēvics dzirdējis runas, ka dažās, tiesa, nelielās, radiostacijās par zināmu summu ir garantēta dziesmas atskaņošana. Taču panākumus nesīs vienīgi ētera laiks vadošajās radiostacijās.

Tāpat ierakstu kompānijas vistumšākajā stūrī noliek neskaitāmus ierakstus. Piemēram, kompānijas „Mikrofona ieraksti" dibinātājs, kā arī profesionāls mūziķis un producents Guntars Račs teic, ka ik nedēļu saņem neskaitāmus ierakstus no jauniem dziedātājiem un grupām. Taču ārkārtīgi maz ir gadījumu, kad no iesūtītajām dziesmām kāda ir patiešām ļoti vērtīga. Turklāt G. Račs uzsver, ka jaunieši pat neprot sagatavot ierakstu. Proti, nosūta ierakstus bez atpakaļadreses, nenorāda dziesmu sarakstu, nepievieno savu foto u. c. Ja dziesma ierakstīta kasetē, tad parasti tā nav attīta noteiktajā vietā. G. Račs skaidro, ka nav nepieciešams nosūtīt disku ar vairākām dziesmām. Ierakstam jābūt glīti noformētam un sagatavotam.

Laba metodika – skolotāja kvalitātes zīmogs

Arī vecumam dziedātāja karjeras uzsākšanā nav nozīmes – startēt var jebkurā vecumā. Aija Vītoliņa, pazīstama ar skatuves vārdu *Amber*, dziedātājas karjeru sāka 18 gadu vecumā.

Aija nav mācījusies mūzikas skolā vai dziedājusi kādā ansamblī. Viņu neuzņēma pat skolas korī! Taču septiņu gadu laikā viņa ieguvusi stabilu vietu mūziķu aprindās.

2001. gadā aktieris un režisors Regnārs Vaivars kūrēja vērienīgu projektu ar mērķi izveidot meiteņu popgrupu. Aija pieteicās atlasei, jo projekts viņai šķita interesants. Regnārs mācīja meitenēm, kā uzvesties intervijās. Notika fotosesijas un kustību horeogrāfijas nodarbības. Lai arī projekts beigās neizdevās, Aijai tā bija lieliska pieredze. Pēcāk viņa satika dziedātāju un komponistu Niku Matvejevu. Viņš meitenei piedāvāja piedalīties albuma „Rīga dimd" ierakstīšanā, kas bija veltīts Rīgas 800 gadu jubilejai. Tā Aijai bija pirmā pieredze dziedāt pie mikrofona un strādāt ierakstu studijā. Pēc šā projekta palēnām izveidojās pirmie kontakti.

Šobrīd *Amber* mācās Rīgas Doma kora skolas Džeza nodaļā. Tikai tagad dziedātāja sākusi mācīties notis un spēlēt klavieres. Šādu soli *Amber* spēra, jo dziedāšana ir viņas darbs un šīs zināšanas ir nepieciešamas. Jau pāris gadus Aija apmeklē privātstundas pie vokālās pedagoģes Ingas Bērziņas.

Populārā džeza mūzikas izpildītāja Jolanta Gulbe uzsver, ka tieši labam vokālajam pedagogam dziedātāja izaugsmē ir liela nozīme. Vēl nesen arī J. Gulbe skoloja jaunos dziedātājus, bet šobrīd to vairs nedara.

„Dziedātāja balss vispirms ir jānostāda. Jāiemācās elpot, citādi dziesmu nevar izpildīt kvalitatīvi un dziedājumam nav dzīvības," uzsver mūziķe. „Vokālie pedagogi ir dažādi. Skolotājs nespēj iemācīt visu, jo katrs ir lietpratējs savā lauciņā. Taču laba pedagoga darbam

vienmēr būs rezultāts. Ja skolēnam ir viegli dziedāt un pēc nodarbības balss saites nav izmocītas, tad skolotājs savu darbu dara teicami," skaidro mūziķe.

Taču maldīgs ir uzskats, ka talantīgs dziedātājs spēj iemācīt dziedāt arī citam. „Ja pedagogam trūkst metodikas, tas var kaitēt skolēna balsij. Proti, skolotāji, kuri nav profesionāļi, bieži liek atdarināt konkrētus māksliniekus un dziesmas. Taču ikviena cilvēka balss ir citāda, tādēļ, atdarinot skaņdarbu mats matā, kas neatbilst nepieciešamajai tonalitātei, skolēns traumē savu balsi.

Nebūs Piena upju un Leiputrijas kalnu

Ikvienam dziedātājam iesācējam jārēķinās, ka sākotnēji dziedot nopelnīt nevarēs. Tāpat ne reizi vien būs jādzied nevis uz lielās skatuves vai – kā agrāk bija ierasts – klubos un kultūra snamos –, bet gan pasākumos, kur ēd, – korporatīvajās ballītēs.

Protams, minimālu atlīdzību par darbu dziedātāji saņem jau karjeras sākumposmā, taču tā nav summa iztikšanai. Vispirms ir jāizveido repertuārs un jāieņem noteikta vieta mūzikas pasaulē.

Piemēram, dziedātājs **Lauris Reiniks** dzied kopš agras bērnības. Nopietni dziedāšanai, par mērķi izvirzot profesionālu dziedāšanu, Lauris pievērsās pirms desmit gadiem. Aizritēja pieci gadi, līdz viņš ar nopelnīto varēja iztikt. Sākumā Lauris saņēma pārdesmit latus, kas vairāk līdzinājās kabatas naudai, nevis algai. Taču šodien dziedātājs ir apmierināts ar samaksu par darbu.

Arī *Amber* bija nepieciešami vairāki gadi, līdz viņas ienākumi kļuva pietiekami.

Albums mūziķiem Latvijā nav peļņas aparāts, bet atskaite par padarīto. Latvijā praktiski nepērk dziedātāju albumus, bet kopē tos nelegāli. Tālab pārdot albumu 5000 eksemplāros un iegūt zelta disku Latvijā izdodas tikai dažām grupām un izpildītājiem, piemēra, „Prāta vētrai", „*Borovai Mc*", „*Cosmos*", „Putnu ballei", Laurim Reinikam.

Albuma izveide ir smags darbs. Tam nepieciešamas desmit līdz divpadsmit dziesmas, no kurām labākajā gadījumā tika četras atskaņos radiostacijās. Muļķīgs ir cilvēku uzskats, ka jebkuru defektu var novērst ierakstu studijā ar tehnoloģiju palīdzību. Albums prasa neskaitāmas darba stundas. Arī uzstājoties mūziķi dzied „dzīvajā", fonogrammu projekti Latvijā sen kā ir beigušies, skaidro A. Semēvics.

Šovs, kuru loloja un pēla

Nesen atspēriena punkts jaunajiem mūziķiem bija televīzijas realitāte šovs „Talantu fabrika". Tas izraisīja lielu ažiotāžu un diskusijas gan skatītāju, gan mūziķu vidū. A. Semēvics atzīst, ka šovs tā dalībniekiem neko sliktu nenodarīja. Jaunieši guva lielu pieredzi, kā arī pirmos fanus. Taču šova dēļ radās dziedātāju pārprodukcija, kas krietni sašķēla mūzikas biznesu Latvijā. Liela daļa pieredzējušu mūziķu novērsās, jo viņiem bija grūti cīnīties ar milzīgo konkurenci.

Šovs jauniešiem, protams, nesa plašu atpazīstamību. „Būt populāram, protams, ir

patīkami, taču pārlieku liela vēlme būt slavenam ir muļķīgs pašmērķis. Cilvēks no slavas nekļūst laimīgāks," uzskata J. Gulbe. Turklāt pēkšņa vai pārlieku liela slava cilvēku var iedzīt bezdibenī. Spilgts piemērs kaitīgai popularitātei ir pasaulslavenā dziedātāja Britnija Spīrsa, kuru slava ierāva narkotiku virpulī un citos netikumos. „Manuprāt, labāk ir būt pieprasītam, jo popularitāti var gūt dažādos veidos, bet pieprasījums rodas teicamu darba augļu dēļ," prāto J. Gulbe. Arī L. Reiniks ir vienisprātis. Dziedātājs teic, ka šodien ir ārkārtīgi daudz dziedātāju, kuri pārspīlē savu talantu un svarīgumu. Turklāt panākumus nevar gūt uzreiz. Pēkšņa slava tikpat ātri dziest. Māka ir noturēt slavu un interesi par sevi, nevis uzlēkt kā komētai, kas apvārsnī blāzmo tikai īsu brīdi.

(Kavalieris, Alvis. *Ar dziesmu… uz darbu. Latvijas Avīzes pielikums. Izglītība. Karjera,* 2007. gada 26. novembris)

Paņemiet uz stundu jūsu mīļākās dziesmas ierakstu! Noklausieties to kopīgi ar klasesbiedriem! Uzrakstiet trīs spilgtākās asociācijas, ko raisījusi šī dziesma! Klausieties citu klasesbiedru mīļākās dziesmas un turpiniet pierakstīt to raisītās asociācijas!

Uzrakstiet pārdomas par to, vai tautasdziesma atspoguļo katras tautas nacionālo raksturu!

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

ZIEMASSVĒTKU SVINĒŠANAS DAŽĀDĪBA LATVIJĀ

LATGALĒ ZIEMASSVĒTKUS SVIN PĒC SENAJĀM TRADĪCIJĀM

Vidsmuižas Romas katoļu baznīcā Preiļu rajona Riebiņu novada Galēnos „Kluso nakti", kā ik gadu, ieskandinās baznīcas koris, no kura lielāka daļa balsu piederēs vienai ģimenei. Pagasta lielākais zemnieks, Galēnu teritoriālās pārvaldes vadītājs Jānis Kupris, viņa meitas Inese, Iveta, Ilze, Ilona, znots Oskars, bet pie ērģelēm sēdīsies mamma Anna.

Ziemassvētki ir ģimenes mīļākie svētki, kas ik gadu tiek gaidīti un ar kādu īpašu dāvināšanas prieku apveltīti. Pirms diviem gadiem tās bija pašu sagatavotas dāvaniņas Līkumu bērnu nama bērniem. „Šogad dāvana esot tāda jocīga," noslēpumaini saka Jānis, bet Anna nosmaida. Jānis un Anna Kupri pieder pie tiem Latgales zemniekiem, kas ar savu uzņēmību un drosmi nostabilizējuši saimniecību, īstenojuši divus vērienīgus Eiropas Savienības projektus, bet atrod laiku arī dziedāšanai baznīcas korī un folkloras ansamblī „Vydsmuiža".

Balts galdauts un siens

Ziemassvētku vakaru Kupru ģimene, kā parasti Latgalē, atzīmēs pēc senajām tradīcijām. Pēc tradicionālās ganiņu mises baznīcā visa ģimene sēdīsies ap svētku galdu, kas būs apklāts ar baltu galdautu, bet zem tā, simbolizējot Jēzusbērniņa piedzimšanu kūtiņā pie lopiem, būs palikta saujiņa siena. Anna gatavos arī seno ēdienu – kūčas, medusūdenī vārītus kviešu graudus. Klausīties kūtī, ko zirgi un govis runā, viņi gan nevarēs, jo Kupri no lopkopības jau sen atteikušies, 300 hektāros no vairāk nekā 400 ha lielās saimniecības tiek sēti graudaugi un rapsis.

Dāvanu prieks

Jānis skumīgi prāto, ka šogad Ziemassvētki pienākuši par agru – nepaspējuši kādam bērnunamam dāvanas sagādāt. Tomēr viena liela dāvana būs – novembrī rajona lauksaimnieku balles loterijā Kupri vinnējuši dzīvu telīti. Paši lopus neturot, tāpēc nolēmuši uzdāvināt kādam, kam tā būs vairāk nepieciešama. Ilgi meklējuši saimnieku – kādu jaunu zemnieku saimniecību.

Kā lielāko šāgada dāvanu pašu ģimenei Kupri uzskata Romas pāvesta Benedikta VI svētības rakstu, ko no Romas atvedis Vidusmuižas draudzes prāvests Andris Ševels. Tas esot bijis liels pārsteigums.

(Rancāne, Anna. *Latgalē Ziemassvētkus svin pēc senajām tradīcijām. Diena,* 2006. gada 23. decembris)

Intervējiet savus vecākus vai vecvecākus! Jautājiet viņiem par Ziemassvētku tradīcijām, kas raksturīgas jūsu dzimtai! Pierakstiet tās!

Viens no tradicionāliem latviešu Ziemassvētku ēdieniem ir putraimu desa. Jautājiet mammai, vecmammai šī ēdiena recepti vai atrodiet to pavārgrāmatās! Strādājiet grupā un salīdziniet, kas receptēs kopīgs, kas atšķirīgs?

Kopīgais	***Atšķirīgais***

Uzrakstiet, kā jūs saprotat vārdu „dāvātprieks”!

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Ir zināms, ka mēdz būt ne vien taustāmas dāvanas, bet arī garīgas dāvanas. Uzrakstiet un pamatojiet, kuriem klasesbiedriem jūs vēlētos uzdāvināt kādas garīgās dāvanas! Pamatojiet dāvanas izvēli!

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Uzrakstiet apsveikumu kādam īpaši tuvam cilvēkam Ziemassvētkos!

ILGOJOTIES PĒC KAUT KĀ SAVA

Dažādu tautību cilvēki, kas dzīvo Latvijā,

stāsta, kā sadzīvo viņu un latviešu Ziemassvētku tradīcijas

Ar katru gadu Latvijas nacionālais sastāvs kļūst aizvien daudzveidīgāks un Rīga – kosmopolītiskāka. Bet mājas te mums visiem ir kopā. Izrādās, lai arī visās mājās ir eglīte un zem tās ir paslēptas dāvanas, tomēr katra cilvēka sirdī mājo klusa ilgošanās pēc kaut kā sava, kā tāda, kas iespējams tikai viņa dzimtajā zemē vai kopā ar viņa tautiešiem. Vienalga, vai tā būtu cepta pīle, kādu cep tikai Zviedrijā, vai kāda maza Vācijas baznīciņa, kuru ļaudis apgaismo, cits citam dodot uguns liesmas no savas sveces.

Cepta pīle un cūkgaļa

Else Hanne Heinriksena pirmssvētku nedēļu pavadīja Rīgā, kur viņa ir menedžere lietotu apģērbu veikalu tīklam *Humana*, bet Ziemassvētku vakarā atkal būs pie savas ģimenes Dānijā, Nestvedā. Elses Hannes bērniem – 12 gadu vecajam Aleksandram un deviņgadīgajai Ursulai –, vīram, vecākiem un tuvākajiem radiniekiem tiks tirdziņā Doma laukumā pirktas dāvanas: Latvijas aitu vilnas zeķes, dzintara auskari, sudraba gredzeni. Else Hanne nevar vien beigt sajūsmināties, piemēram, par austo grāmatzīmi ar vārdu Anna, ko izdevies atrast brāļameitai.

Ar to arī Latvijas eksotika beigsies. Heinriksenu svētku galds būs klāts pēc dāņu tradīcijām, kas tiek pārmantotas no paaudzes paaudzē. „Cepta pīle, kam klāt jāēd krāsnī ceptu

ābolu pusītes ar žāvētu plūmi vidū. Un cepta cūkgaļa ar iegrieztu kraukšķīgu ādiņu, pie kā noteikti jāpasniedz biešu salāti," Paskaidro Else Hanne. Elsei Hannei patīk šīs lielās ģimenes vakariņas, un viņa ir konservatīvu vērtību piekritēja. „Tik viegli nav atvadīties no tradīcijām," viņa smejas. „Tagad dāņiem modē ir braukt Ziemassvētkus svinēt, piemēram, uz Kanāriju salām. Bet ko viņi dara? Paņem līdzi tradicionālo ēdienu un arī egli, sēd tur karstumā un domā, ka tas ir ļoti oriģināli!" Nepārprotiet, Else Hanne nav ceļotāju nīdēja. Pagājušos Ziemassvētkus arī viņa ar vīru un bērniem sagaidīja Zimbabvē. Ar šo valsti saistīts sievietes darbs. 1977. gadā dibinātais *Humana* koncerns atbalsta trūcīgos Āfrikas un Āzijas iedzīvotājus.

Bet, atgriežoties pie pārticībā dzīvojošo dāņu svētku maltītes apraksta, pīli un cūkgaļu Ziemassvētkos pavada arī brūnā mērce un divu veidu kartupeļi. Pirmie ir savārīti biezputrā, otrie – novārīti, bet pēc tam karamelizēti cukurā. Saldajā – neiztrūkstošais rīsu pudiņš ar ķiršu mērci, ar mandeļu gabaliņiem un vienu veselu mandeli. Tās atradējam pienākas dāvana: vīna pudele vai šokolādes kaste, bet varbūt marcipāna cūciņa, kas simbolizē veiksmi un turību.

Elses Hennes ģimene svētku vakarā sadodas rokās un dziedot iet apkārt eglei. Pēc vairākiem apļiem kāds svinību dalībnieks, parasti mazāks radubērns, vērš uzmanību uz košajiem sainīšiem, kas palīduši zem zaļā kociņa. Dāvanu dalīšana var sākties!

Ēd un min mīklas

Latvijas igauniete Mare Vijupe, tekstilmāksliniece, saka, ka igauņi ir viena diedelīga un ēdelīga tauta. To viņa secinājusi, pārlasot igauņu senās tradīcijas un apzvanot Latvijā dzīvojošos igauņus. Teju katros svētkos igauņi pamanījušies iet budēļos, lai tikai tiktu pie gardumiem. Izņemot Ziemassvētkus. Tad no paša rīta ģimene dodas pēc eglītes un atstāj mežā sveicienu: aļņiem sienu, putniem – žāvētas ogas. Un, atgriezušies mājās, ķeras pie maltītes gatavošanas. Viljandi apvidū populāri ir sautēti kāposti ar grūbām un, protams, igauņu obligātais Ziemassvētku ēdiens – asinsdesa. „Neatceros, ka piparkūkas būtu bijušas tik svarīgas kā tagad. Mēs cepam kanēļmaizes, un to smarža izplatījās pa visu apkārtni. Klāt piedzērām pašdarinātu medus dzērienu. Uz galda lika arī vimbu – lai nākamajā gadā būtu nauda. Kad visi sanāca pie eglītes, tad sākās mīklu minēšana. Tā bija populārāka par dziedāšanu. Gājām arī ciemos pie mājlopiem un nesām kaut ko garšīgu, runājāmies ar tiem – izteicām komplimentus un novēlējām, lai govis labi dod pienu. Tikmēr mājas saimnieks apstaigāja savus laukus un tīrumus un atgriezās ar novērojumiem. Ja viņš teica, ka nebūs laba rudzu raža vai bitēm būs daudz medus, tad tā arī bija." Izstāstījusi to, Mare secina, ka nekādu lielu atšķirību starp igauņu un latviešu svētkiem nav. „Mums svētki ir tādi tautiski, nevis klusi un dievbijīgi. Ja baznīca tālu, tad igaunis diez vai Ziemassvētku dienā turp dosies. Tikai tad, ja ļoti ticīgs. Viņš taču lēns," smejas Mare.

Ilgas pēc dievkalpojuma

Cepts tītars maizes mērcē un plūmju pudiņš ar kārdinošu, tumši brūnu pārlējumu – tās ir lietas, kuru pērnā gada Otrajos ziemassvētkos visvairāk Latvijā pietrūka vācietei Rebekai Kašēnai. Tomēr šīs ilgas viņu neatturēja šovasar pārcelties uz pastāvīgu dzīvi šaipusē. Minētais ēdiens drīzāk ir tradicionāls angļu Ziemassvētku galdam, un to iemīļot Rebekai ļāvusi viņas vecmāmiņa angliete. Tītars tiekot pasniegts ar kartupeļiem, brokoļiem, burkāniem un citiem dārzeņiem. Recepti ne maizes mērcei, ne plūmju pudiņam Rebeka pati

gan nav apguvusi. Tāpēc pērnā gada nogalē, kad pirmo reizi dzīvē Ziemassvētki pavadīti Latvijā, nācies iztikt ar cepto zosi un pīrādziņiem, bet šogad uz svētkiem atbrauks viņas ģimene no Vācijas un tad gan ēdiens tikšot pagatavots vecajiem laikiem piedienīgi.

Nākdama no maza ciemata netālu no Frankfurtes, viņa ilgojas arī pēc dziļi personiskajiem un mīļajiem Ziemassvētku dievkalpojumiem, kuros satikušies visi pazīstamie ciema ļaudis. „Man ļoti tuvi bija vakara dievkalpojumi. Visiem tika iedotas sveces, kuras kaimiņš aizdedzināja kaimiņam. Baznīcā bija pilnīga tumsa un, palēnām svecēm aizdegoties, tā kļuva gaiša.," atminas Rebeka.

Aktieru Ziemassvētki

Aktieris Jakovs Rafalsons kopā ar dzīvesbiedri Gaļinu Ziemassvētkus, kā pats saka, svin aktieru gaumē. Turklāt viņš atzīmē gan kristiešu, gan pareizticīgo Ziemassvētkus, tātad – divas reizes sēžas pie svētku galda. Parasti tas notiek tuvāko draugu un ģimenes lokā, bet Jakova tuvākie draugi ir kolēģi no teātra. Aktieris neesot īpaši pazīstams ar tradīcijām, kas un kādā kārtībā jādara un jāēd Ziemassvētkos, taču sievai vienmēr lūdzot pagatavot zivju ēdienus, bet pats iegādājoties tekilu, kas silda asinis dzīslās. Uz baznīcu svētvakarā Jakovs nedodoties, jo nepatīkot cilvēku drūzma, bet ikdienā dievnamam garām nepaejot. Viņš saka – galvenais, lai Dievs ir sirdī. Ziemassvētki viņam vismazāk saistās ar sniegu, bet gan ar draugu siltumu, kad gribas mieru dvēselē. To viņš parasti vēlot arī saviem tuvākajiem.

(*Puķe, Ieva, Alberte, Ieva, Nagle, Ilze, Šaitere, Tekla. Ilgojoties pēc kaut kā sava. Diena,* Nr. 297, 2006. gada 23. decembris.)

Ziemassvētkos mēs varam vēlēties kādas īpaši nozīmīgas, ilgi kārotas vēlēšanās piepildīšanos. Pastāstiet par savu vislielāko vēlēšanos, kuru jūs adresētu Ziemassvētku eņģelim!

VĒSTULE EŅĢELIM